

ЧИТАНКА

за четврти разред основне школе

Креативни центар

Упутство

Можда се питаш зашто да читаш,
добро је и то знати:
колико себе књигама дамо
књиге ће нама дати.

Приче и песме говоре увек
о свету и о животу.
Ономе ко их с љубављу чита
пружају тајну лепоту.

С књигом се може из своје собе
васцели свет обићи,
уз помоћ наших мисли и маште
до нових сазнања стићи.

Уз добре књиге бићемо лепши,
с њима се брже расте,
с њима стичемо змајеву снагу
и смела крила ласте.

Водич

задатак

цртамо и бојимо

сети се шта смо научили

глумимо

пишемо

књижевност

говорна вежба

истражујемо

решавамо

домаћи задатак

лектира

размисли

речник

1.

ДРУГАРСТВО

ЧИТАМО

- приче и песме о другарству

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о фабули и деловима фабуле
- о стиху, строфи и песничкој слици
- о приповедању, дијалогу и опису
- о роману
- о аутору књижевног дела
- о лирској песми
- о стрипу

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш стихове о другарству
- да направиш дневник читања
- да спроведеш истраживање о читању
- да смислиш и напишеш разговор ликова из стрипа

Шта значи бити добар друг (другарица)? Шта је то што није добро да чини друг другу (другарици)? Размени мишљење о томе с другом (другарицом) из клупе.

Друг другу

Ко има друга, има све –
и пријатеља, и помоћ у свакој прилици,
и адресу за писма, и гитару за песму,
и још десет прстију када је мало својих десет,
и уво за тајну, и уво за жељу,
и још једне очи, и још једну памет.

Другарство није птица
– птица одлети.
Другарство није бели зец
– зец је плашљив.

Другарство није пахуљица
– пахуљица је лепа, али се истопи.
Другарство није злато
– злато се купује.
Другарство није шапутање
– шапутање се претвара у јединицу.

Другарство је као храброст војничка,
као часна реч,
као стално сећање на друга.

Два друга и лопта су утакмица на мале голове.
Два друга у клупи јесу кућа у разреду.
Кад два друга поделе ужину,
то личи на свечани ручак.
Друг зна да сабира – али за двојицу.
Једна јабука и још једна јабука су –
по једна јабука за два друга!

Друг зна да дели.
Кад се једна јабука подели на два друга,
добивамо по један румени образ
јабуке за два друга.

Друг не живи сам, издвојен.
Две ноге и лопта нису довољни за игру.
У школској клупи не седи само један ученик.
Ужина није лепа када се једе кришом,
без друштва.
Да би неко био друг,
потребно је да нађе још једног друга.

Друг је само другу друг!

Дечак дечаку!
Девојчица девојчици!
Девојчица дечаку!
Дечак девојчици!

Тражимо себи другове –
једног,
десет,
читав разред другова.

Драјан Лукић

часна реч

стих, строфа

 Подвуци у песми црвеном бојом стихове који говоре о томе зашто другарство није *й̄шница*, *зеи*, *й̄ахуљица*, *зла̄шо* и *шайуша̄ње* и објасни их.

 Подвуци плавом бојом стихове из песме који, по твом мишљењу, најбоље говоре о другарству и објасни их.

 Објасни шта значе стихови: *Ко има дрӯга ...*

• *има агресу за й̄исма* – _____

• *има й̄ишару за й̄есму* – _____

• *има уво за ш̄ајну* – _____

• *има још једне очи* – _____

• *има још једну й̄амей̄* – _____

 Смисли и напиши своје стихове о другарству.

Другарство није...

Другарство је...

 Заокружи поруке које шаље песник.

- а) Од правог друга можеш очекивати помоћ у свакој прилици.
- б) Другови постоје само да бисмо се с њима играли.
- в) Добри другови се воле и поштују.
- г) Довољно је имати само једног друга.

 Реши ребус.

Тест: Провери да ли си добар друг.

1. Другу радо дајем свој бицикл да се провоза.	ДА НЕ
2. Другу помажем око домаћих задатака, ако он то жели.	ДА НЕ
3. Кад сам на путовању, јављам се другу разгледницом или писмом.	ДА НЕ
4. Дозвољавам да друг има и другачије мишљење од мене.	ДА НЕ
5. Кад бирам поклон за друга, размишљам о томе чему би се он обрадовао.	ДА НЕ
6. Кад ми друг говори о својим проблемима, пажљиво га слушам и трудим се да га разумем.	ДА НЕ
7. Кад друг не дође у школу, зовем га телефоном и питам како је.	ДА НЕ
8. Када је друг тужан или је у невољи, покушавам да му помогнем и да га развеселим.	ДА НЕ

Ако имаш 7 или 8 одговора ДА – диван си друг!

Ако си 5 или 6 пута одговорио са ДА – могао би бити бољи друг, потруди се!

Ако имаш 4 одговора ДА или мање – размисли о томе шта треба да поправиш код себе да би те други сматрали добрим другом.

Сети се друга или другарице којима си се дивио? Због чега си им се дивио?

Босоноги и небо

Цело пролеће и лето ишао је бос, дубоко у јесен ишао је бос, тек крајем јесени обувао је огромне ципеле које би и многим одраслом биле велике. Отуда ваљда и доби надимак Босоноги.

Годинама покушавам да се сетим његовог имена, па ништа. Нестало је његово име под наслагом дана који су нападали по мени, брату и њему, по свим стварима и људима, од оног дана кад сам га последњи пут видео.

Остао је само надимак Босоноги. Па нека, и то је довољно за причу.

Брату и мени чинило се да без Босоног свет уопште не би био занимљив, јер он је могао све и знао је све, а био је најјачи дечак не само у нашој улици него и у улици која је секла нашу. Одрасли га нису баш много волели. Говорили су да квари децу, да дружећи се с њим деца постају невоспита-на, да од њега уче многе чудне и рогобатне речи. Можда баш зато што су одрасли били против њега, не беше детета које га није обожавало. Било је до-вољно да прође улицом и зазвижди, онако чудесно, како је само он то умео, па да стрмоглавце изјури-мо напоље.

Једном га три дана није било. Брат и ја смо се просто разболели од туге. Требало је да за неколи-ко дана кренемо са родитељима на море, а Босоног нигде. Уплашили смо се да га пре пола-ска нећемо видети. Он се, ипак, појавио. Био је прашњав и изгребан, што је само повећавало нашу радозналост.

– Где си? – упитао га је брат усхићено. – Ми се спремамо на море, а тебе нема.

– Не вреди, децо, да идете на море. Запалио сам га.

– Како запалио?! – запрепастио се брат. – Како си га запалио?

– Тако. Није ми се свидело, па сам га запалио.

– Како? – чудило сам се ја.

– Лепо. Полио сам га бензином, насуо сам педесет канти бензина. И, ето, тако, запалио сам шибицу. Пшшш. И готово!

– И даље?

– Даље ништа. Остала је само рупа.

– Као кућа? – питао сам ја.

– Као пет кућа?! – поправљао ме је брат.

– Као хиљаду и пет кућа! – рекао је Босоноги презриво.

Поподне, иако је до поласка било још неколико дана, мајка је већ стављала понеку ствар у кофер,

припремајући се за море. Брат и ја смо се кришом смејали: ала ће се изненадити кад стигнемо тамо, а оно нигде мора, само рупа! Размишљали смо да ли да им кажемо да је Босоноги запалио море и да не путујемо, али је и њега и мене интересовало колика је рупа, па смо се договорили да ћутимо.

Босоноги је и те како знао да нас изненади. Увече је звизнуо продорно и брат и ја смо истрчали напоље.

– Децо, да ли знате – питао нас је – да дрвеће ноћу не остаје на истом месту? Дрвеће устаје и шета, а тек пред зору се свако дрво врати на своје место.

– Лажеш – рекао је брат ширећи очи од неверице.

– А ви останите целе ноћи будни, па гледајте – рекао је Босоноги увређено.

До пола ноћи издржали смо заједно на прозору. Дуд у нашем дворишту није се ни померио. Договорили смо се да, пошто нам се приспавало, пазимо на смену. Сваки час смо будили један другог. Дочекали смо зору неиспавани, а дуд се није померио.

– Слагао си нас! Целе ноћи смо гледали, а дрво се није помакло.

– Слагао си нас – рекао сам и ја увређено.

– Које сте дрво гледали?

– Дуд. Наш дуд – рекао је брат.

Босоноги је пришао дуду и зарезао га мало ножем. Гледали смо запрепашћено. Шта ће с тим? Рекао је наглашавајући сваку реч:

– Ваш дуд је болестан. Он се не креће. Има још само четири дрвета у граду која се не крећу. Болест, ето, то је то!

Рекао нам је још и да ће се наш дуд једнога дана срушити. Толико је болестан. Брат и ја смо га од тога дана једнако обилазили, страхујући да се не

сручи на нас. Сасвим заборављајући на дуд, Босоноги нам је рекао:

– Пољубио сам небо.

– Е, то лажеш. Све ти верујем, али то лажеш! – рекао је брат.

– Ниси га могао дохватити уснама! – сумњио сам га.

– А ја га уснама нисам ни дохватио. Попео сам се на једно брдо и штапом дохватио небо. Затим сам пољубио штап, а то је исто као да сам пољубио небо. То нас је поколебало. Босоноги нам је понудио да, ако не верујемо, кренемо с њим на то брдо. Били смо одушевљени. Када? Одмах ујутро. На растанку нам је рекао да понесемо ужину.

– Ја волим пекмез – рекао је.

Узели смо целу теглу пекмеза и ставили је у очеву торбу. И векну хлеба. И кухињски нож. Пробудили смо се врло рано и чекали га. Куцнуо је на прозор опрезно, да не би пробудио старије. Искочили смо кроз прозор на улицу и кренули. Тек што смо изашли из града, затражио је хлеба и пекмеза. Доручковали смо и кренули даље. Попели смо се на једно брдо. Босоноги је рекао да је то ниско брдо и да он са њега није пољубио небо. Пешачили смо све даље и даље. Ја сам био уморан,

а Босоноги је рекао да ће он и брат, ако ја цми-
здрим, наставити даље сами. То ме је уплашило и
ја сам рекао да никако нисам уморан. Попели смо
се на неколико брда, али ниједно није било *оно* бр-
до. Пошто смо, да не бисмо залутали, најчешће
ишли друмом, увече нас је стигао отац. Рекао је да
неће да нас бије, ни Босоног, и вратио нас је сву
тројицу у град. Мама је плакала:

– Казала сам да се не друже са Босоногим.

Ујутру се Босоноги прикрао нашем прозору са-
мо на толико да нам каже:

– Замислите, децо, одмах иза оног брда испред
кога су нас стигли било је оно брдо, оно на коме
сам пољубио небо!

– Их, штета! – рекао је брат разочарано.

Поподне смо кренули на море. Било је на своме
месту. Помислио сам да нас је Босоноги слагао и да
није запалио море. Али брат је мислио друкчије.

– Питаћемо оца – рекао је. – Мени се чини да
има неколико мора.

– Тата, да ли има више мора или само једно?

– Има много мора, а не само једно – рекао је
отац.

– Ето, видиш! Босоноги је запалио једно море, а
то није ово; он је запалио неко друго море.

Поверење у Босоног је опет било успостављено
и ми смо, при крају летовања, једва чекали да оде-
мо кући и да кренемо с њим да пољубимо небо.
Босоноги је, међутим, отишао у неки други град,
тако да никада нисмо проверили да ли нас је онда
слагао.

Бранислав Црнчевић

наслага, рогобатан, стрмоглавце, усхићено,
сумњичити, поколебати

лик, јунак

Пронађи у тексту и напиши речи којима
се описује лик Босоног.

• његов изглед – _____

• његове способности – _____

Зашто одрасли нису волели Босоног?

Зашто су га деца обожавала?

Наведи три реченице из текста којима
је Босоноги изненадио децу.

1. _____

2. _____

3. _____

Сигурно постоји више разлога због којих је Босоноги повео дечаке да им покаже место на којем је пољубио небо. Наведи један од њих.

Због чега су деца веровала Босоногом? Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

- а) Зато што је био много старији од њих.
- б) Зато што је увек говорио истину.
- в) Зато што је радио оно што су они желели, а нису смели да раде.

Како су се деца осећала када су сазнала да је Босоноги отишао у неки други град? Опиши различита осећања која су имала. Објасни зашто су се тако осећала.

Размисли и одговори на следећа питања:

драмски текст (драма), песма, прича

• Босоноги и небо је:

а) драмски текст (драма) б) песма в) прича

• Главни лик је: _____

• Споредни ликови су: _____

Ова прича је састављена од низа догађаја који чине фабулу. **Фабула** се састоји од: **увода, заплета и расплета.**

Одреди која реченица из текста одговара уводу, почетку заплета, а која расплету и повежи их линијама са одговарајућим кућицама с леве стране.

увод	<i>Једном та шри дана није било. Браћ и ја смо се простио разболели...</i>
почетак заплета	<i>Босоноги је, међушим, ошисао у неки дрући траг...</i>
расплет	<i>Годинама покушавам да се сетим његовој имена, ја ништа.</i>

Одреди шта је **приповедање**, шта **дијалој**, а шта **опис**. Упиши у празне кућице називе оних облика изражавања који одговарају наведеним реченицама из текста.

	<i>Рекао нам је још и да ће се наш дуг једнога дана срушити. Толико је болестан. Браћ и ја смо га од тога дана једнако обилазили, сипрахујући да се не сручи на нас.</i>
	<i>Ишао је бос... Тек крајем јесени обувао је огромне ципеле које би и многом одраслом биле велике.</i>
	<i>– Где си? – уишао га је браћ усхићено. – Ми се спремамо на море, а шебе нема. – Не вреди, децо, да идемо на море. Запалио сам га. – Како запалио?! – запрепастиво се браћ. – Како си га запалио? – Тако. Није ми се свидело, ја сам га запалио.</i>

фабула, увод, заплет, расплет, приповедање, приповедач, дијалог, монолог, опис

 Seti se nekog svog putovanja. Kako si se osećao kada si odlazio na put? O čemu si razmišljao kad si se vraćao s puta? Ko te je dočekaao kada si se vratio?

Ko da to bude

Kad lokomotiva zasvira
I voz stane –
Da li bi voleli da iz daljine
Tačno pred vas
Neko bane?

U pristaništu kad brod zatrubi
I lenger spusti –
Da li bi voleli sa palube da vam
Neko mahne
Kroz dim gusti?

Kad krene avion ka zemlji dole
Sa neba plava –
Da li bi voleli da kroz vratanca
Proviri na vas
Poznata glava?

I noću kada vas sirene dolaska
Iz sna probude –
Koga bi voleli da ugledate?
Ko da to bude?
Ko da to bude?

Stevan Raičković

 Navedi o kakvim se putovanjima govori u ovoj pesmi:

1. O putovanju vozom _____
2. _____
3. _____
4. _____

 Koga bi ti voleo da dočekaš sa ovakvih putovanja?

 Objasni zašto bi voleo da to bude baš ta osoba?

 banuti, lenger, paluba

 Zamisli kako bi se osećao kad ti ta osoba mahne kroz dim gusti i opiši svoja osećanja.

 Šta ćeš joj sve reći kada je dočekaš?

 Šta bi voleo da ti ta osoba kaže?

 Napiši svoje mišljenje o tome zašto su nam neki ljudi dragi.

 Zašto neke ljude volimo da srećemo?

 Zašto neke ljude ne volimo da srećemo?

 Razmisli i napiši kada će se drugi radovati da tebe sretnu.

 Svaka strofa u ovoj pesmi predstavlja pesničku sliku. Izaberi jednu pesničku sliku i objasni ono što osećaš. Šta možeš da vidiš u mislima? Šta možeš da čuješ?

 Podvuci u pesmi reči koje se rimuju.

 Pored svakog stiha napiši koliko ima slogova.

 Pronađi najvažnije pitanje koje pesnik nekoliko puta ponavlja u ovoj pesmi. Objasni šta ono znači.

 pesničke slike

За коња се каже да је лепа, паметна и поносна животиња. Опиши коња. Какве боје може бити? Како изгледа коњска грива? Каква је разлика између дивљих и питомих коња?

Бела Грива

Дечак Фолко живи крај мочваре са дедом Еузебијем. На оближње пашњаке долази стадо дивљих коња. Фолко им се диви и често сања о њима. Једнога дана долази чамцем у мочвару да покупи мреже за хвањање рибе које је оставио с дедом.

Држећи у руци ведро изваљена дна, дечак је клечао у чамцу. У том тренутку учини му се да у шевару чује лак шум.

Сигурно нека животиња која је дошла да се напоји... Можда мрка видра чији је подругљив поглед тако често имао прилике да опази.

После тога се ниједан лист није покренуо.

У великој тишини вечери чуо се само благ шум воде која је ударала о бокове чамца.

А онда је Фолко одједном угледао, ту, сасвим близу, помало нејасну слику која се одражавала на површини воде, благо уморане и блиставе као огледало.

На овом огледалу оцртавала се бела прилика са два нежна уха и два велика тамна ока која су се отварала и поново затварала.

Задржавајући дах, док му је срце снажно лупало, Фолко се лагано подиже. Руком је пажљиво разгрнуо трску.

Истог тренутка слике је нестало са воденог огледала. А затим се појавила поново.

Не верујући очима, издуживши свој сувоњави врат, Фолко је најзад угледао дивно ждребе. Огледало се у води.

Коњић је, без сумње, први пут гледао своју слику у воденом огледалу мочваре. А онда дете дивљих коња први пут угледа дете људи.

Ждребе нагло подиже главу, а прамен беле гриве, који му је висео на челу, залепрша на ветру. Дуги

дрхтај пређе преко кратке длаке његовог неокаљаног плашта ... плашта белог као снег, од гриве до репа.

Узнемирен и изненађен, коњић је подрхтавао на дугим ногама, витким као вретена. Али није бежао. Стајао је непомично пред дечаком.

Погледи им се среташе.

Фолков занесени осмех као да је опчинио младу плашљиву животињу. Ждребе је широм отварало своје благе и помало тужне очи.

Коњи тако гледају човека кад га добро познају, кад су му пријатељи. Онда покушавају да с њим разговарају, ширећи ноздрве, док им губица благо подрхтава.

Узбуђени дечак бојао се да не уплаши тог дивног малог коња. Није смео ни да се покрене. Најзад се осмелио. Нагнувши се, он сасвим лагано пружи руку, стидљиво покушавајући да помилује коњића.

Истог тренутка сину пламен у огромним очима ждребета. Оно поскочи, нагло се пропе. А затим се једним скоком, сагнуте главе, баци у трску.

Фолко је био задивљен. Чинило му се да је све то био само сан. Дивна бела прилика је ишчезла.

Дечак се попе на обалу. У расквашеној земљи оцртавао се траг мајушних копита.

Фолко се прикрадао кроз трску.

На мркоцрвеној равници, око двадесетак стопа даље, стајала је висока кобила витких бокова, бела, обавијена дугом сребрносивом гривом. Пасла је крећући се лагано и зубима кидала читаве бокоре траве. Поред ње је помамно поскакивало њено снежнобело ждребе.

Фолко се приближи. Више није мислио на време, на вече које се спуштало. Био је веома далеко од мајура деде Еузебија. Босоног, нечујно се кретао по песку. Али кобила је осетила да јој се неко приближава. Она зарза дозивајући ждребе, које се истог часа врати у галопу и припи уз њене сапи.

„Кобила ће побећи...“, помисли Фолко.

Знао је да су дивљи коњи веома неповерљиви и да не допуштају да им се човек приближи.

На своје велико изненађење, Фолко опази да кобила није била уплашена. Она се чак неколико корака приближи дечаку. Затим застаде, посматрајући како јој прилази.

– Лепотице моја – рече Фолко. – Ти ме се не бојиш...

Био је сада већ сасвим близу. Кобила испружи дугу белу главу њушећи дечака, као да хоће да обрсти праменове његове немирне косе.

– Мир, лепотице ... допусти да те милујем...

Фолко је завукао прсте у свиласту гриву. Кобила је приклонила главу до дечаковог рамена.

Али Фолко је желео да припитоми лепо ждребе. А оно је било исто толико дивље колико је његова мајка била кротка. Ждребе се непрестано ритало. Покушавало је да га угризе, још увек приљубљено уз мајчине сапи. Да би га умирила, кобила му је лизала ноздрве.

Па ипак, коњића као да је привлачио Фолков глас, глас нежнији и од миловања.

– Мир, Бела Гриво!... Мир...

Бела Грива!... Ово лепо име наврло је одмах дечаку на уста. Име на које ће ждребе умети врло брзо да се одазове.

– Не бој се!... Ја ћу се вратити, Бела Гриво. Вратићу се ускоро да те видим. И нас двојица бићемо пријатељи.

Имао је само толико времена да се врати на мајур пре но што падне ноћ.

грива, ведро, шевар, одражавати се, прилика, плашт, вретено, губица, стопа, поамно, мајур, зарзати, сапи, кротак, заринути, честар, чергар

Фолко је јурнуо на обалу, ускочио у чамац, заринуо весло. А онда је снажним замахом потерао чун натраг.

Није ни слутио да су га издалека пратила два човека. Добро скривени у честару, чекали су да се дечак удаљи.

Била су то два чергара, коњокрадице.

(Одломак из романа Бела Грива)
Рене Гијо

 На кога је Фолко прво помислио када је чуо шум у шевару?

 Када је Фолко први пут приметио присуство ждребета?

 Која Фолкова осећања запажаш у реченици:
Задржавајући дах, док му је срце снажно лупало, Фолко се лагано подиже?

 Подвуци у тексту зеленом бојом реченице које описују ждребе.

 Пронађи у одломку и препиши реченице које говоре о томе

- како коњи гледају човека када га добро познају: _____
- како коњи покушавају да разговарају са човеком: _____

 Наведи реченице којима се описују осећања и понашање дечака док покушава да помилује коња.

 Објасни шта значи реченица из текста: *Истиої шренуїтка сину йламен у оїромним очима ждребеша.*

 Подвуци у тексту плавом бојом реченице којима се описује кобила.

 На који је начин кобила показивала жељу да се спријатељи с дечаком?

 Напиши шта је Фолко чинио да би се приближио кобили.

Роман је најобимније књижевно дело, обично у прози.
Аутор је писац, творац уметничког дела.

 На основу онога што си сазнао из текста, заокружи особине главних ликова.

Фолко је:	Бела Грива је:	Кобила је:
а) осећајан	а) неповерљив	а) мрзовољна
б) плашљив	б) безосећајан	б) лукава
в) вредан	в) плашљив	в) мирољубива
г) радознао	г) стидљив	г) доброћудна
д) племенит	д) немиран	д) поверљива
ђ) непоштен	ђ) храбар	ђ) стрпљива

 Домаћи задатак

Напиши састав под насловом *Моја омиљена животиња*. Напиши како она изгледа, како се понаша, шта према њој осећаш и опиши неки доживљај у којем је и она учествовала.

Лектира

Ово је одломак из романа *Бела Грива*, који је твоја лектира. Док будеш читао књигу, издвој лепе описе и најужбудљивија места.

Дневник читања

Предлажемо ти да о прочитаним књигама у посебној свесци водиш *дневник читања*. Добро би било да у дневник запишеш следеће податке: назив дела, име писца, тему (оно о чему се говори у делу), место догађања, време догађања и који су главни ликови. Изабери и препиши најлепше описе из књиге и друге занимљивости које желиш да запамтиш. Ради лакшег сналажења, забележи број странице у књизи на којој се важно место налази. Белешке из дневника читања ће ти бити од користи приликом писања лектире.

Препричај овај одломак из романа у четири реченице, на три начина.
Замисли да о догађају у првом лицу причају главни ликови: Фолко, Бела Грива и кобила.

Фолкова прича

Прича Беле Гриве

Кобилина прича

Моје истраживање о читању

Циљ истраживања: утврдити колико и шта читају ученици из мог одељења

Начин истраживања: анкета

Упутство: Сваки ученик попуњава ову анкету у својој читанци. Група ученика сређује резултате за одељење. Заједнички извештај о резултатима уписују сви ученици на стр. 21.

Име и презиме испитаника: _____

Разред: _____ Датум испитивања: _____

Заокружи или напиши одговоре на следећа питања:

1. Колико си књига прочитао током овог лета (од 21. јуна до 21. септембра)?

а) ниједну б) једну в) две г) три д) четири ђ) _____

2. Које су ти се од прочитаних књига нарочито допале?

а) _____ б) _____ в) _____

3. Како обично набављаш књиге за читање?

а) из месне или школске библиотеке б) позајмљујем их од пријатеља

в) из кућне библиотеке г) купујем их у књижарама

4. Да ли читаш часописе или новине?

а) не читам б) редовно их читам в) повремено их читам

5) Ако их читаш, наведи називе часописа или новина које читаш редовно или повремено.

6) Шта највише волиш да радиш у слободном времену? (заокружи одговор)

а) гледам телевизију б) играм игрице на рачунару

в) читам књиге г) читам часописе или новине

д) дружим се са пријатељима ђ) помажем родитељима у послу

е) бавим се спортом ж) _____

Извештај о истраживању

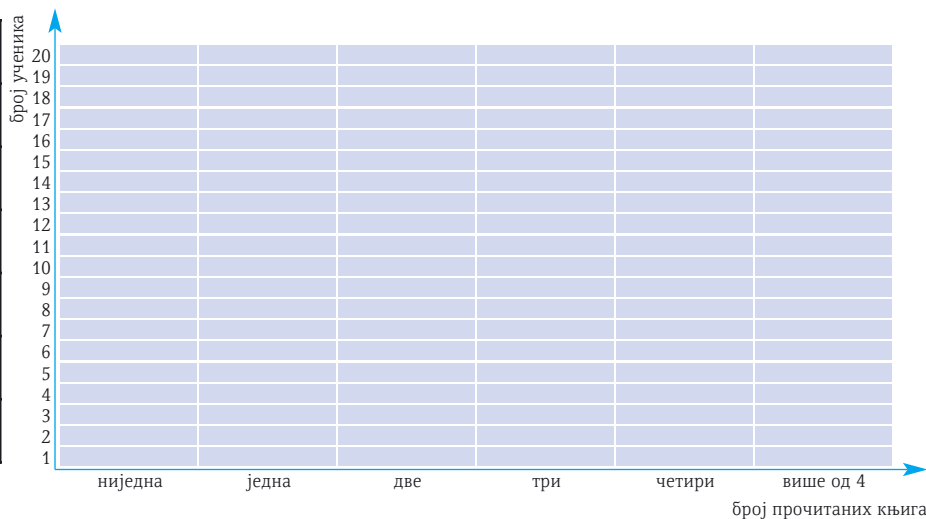

Анкетом је обухваћено _____ ученика _____ одељења.

Резултати су следећи:

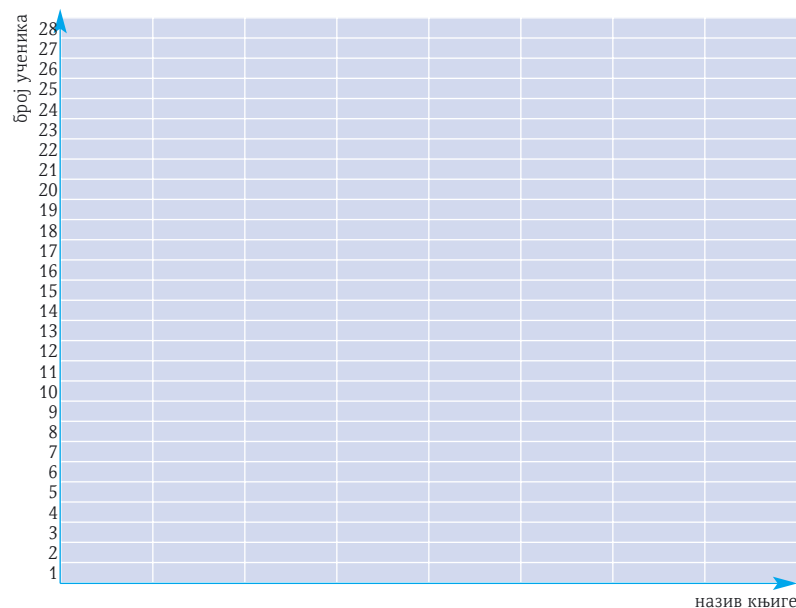
1. Колико књига је прочитано током лета

број прочитаних књига	број ученика
ниједна	
једна	
две	
три	
четири	
више од 4	

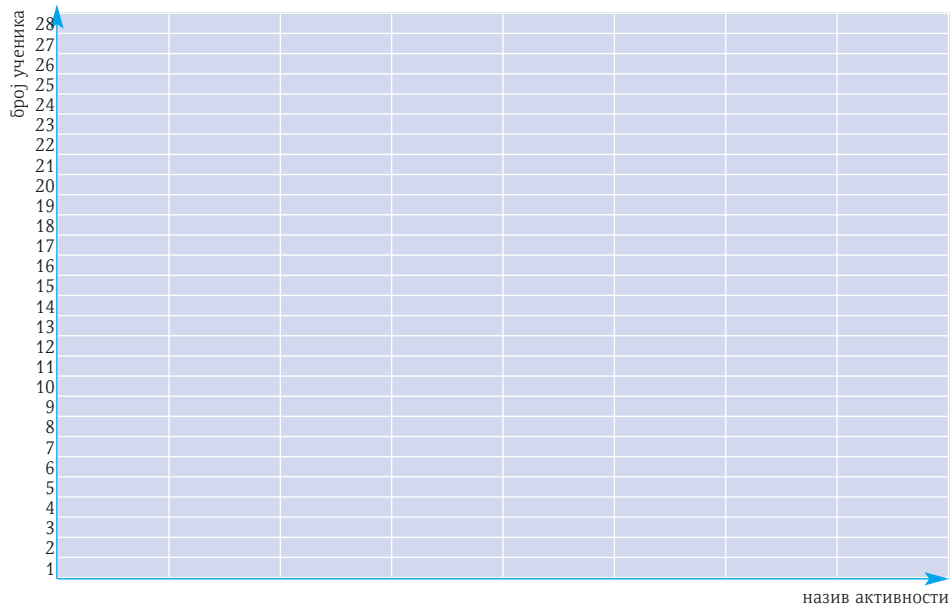
2. Листа најчитанијих књига

назив књиге	број ученика

3. Шта radimo u слободном времену

назив активности	број ученика

Закључак:

Препоруке:

Да ли си некада видео свица? Како он изгледа? Знаш ли шта је то воденица?
Ко је воденичар? Своје знање провери у речнику на крају читанке.

Свитац пшеничар и воденичар

У крилу једне поточаре
већ три недеље животаре

Један млад свитац пшеничар
и један стари воденичар.

Пре тога је свитац лутао
светлуцајући по пшеници

А воденичар брашно гутао
и чамовао у воденици.

Једне вечери, тихе и просте
кад им већ беше самоће доста

Старац позва свица у госте
свитац заволе старца и оста.

Запали свитац жижак у души
бркатог старца, бивше делије

И од тада му жрвањ певуши
много лепше и веселије.

Удан старац цакове носи
просипа брашно и купи зрнца

Свитац му дрема у снежној коси
и слуша песму његовог срца.

У сутон стари млинар вечера
а свитац му над софром сјаји

Па су му тврди залогаји
слаћи од меда и шећера.

Потом, кад попац дуне у фрулу
старац прилегне на ћилим траве

А свитац му запали лулу
и светлуца му око главе.

Тако живе у сенци иве
на коју слећу јата безбројна

Свитац пшеничар и воденичар
два пријатеља, нераздвојна.

Добрица Ерић

свитац, пшеничар, воденица, воденичар, поточара,
животарити, чамовати, прост, жижак, делија, жрвањ,
удан, софра, попац, ћилим, ива

 Подвуци плавом бојом стихове који описују усамљеност свица и воденичара.

 Подвуци црвеном бојом стихове који најбоље показују колико се свитац и воденичар воле.

 Шта значе стихови? Заокружи реченицу за коју мислиш да је тачна.

*Запали свицац жижак у души
бркашої старца, бивше делије.*

а) Свитац је разљутио старца.

б) Свитац је развеселио старца.

в) Свитац је запалио ватру у воденици.

 Објасни зашто су воденичару тврди залогаји постали слађи од меда и шећера.

 Шта су за тебе нераздвојни пријатељи?

 Како су се воденичарева осећања мењала током песме?

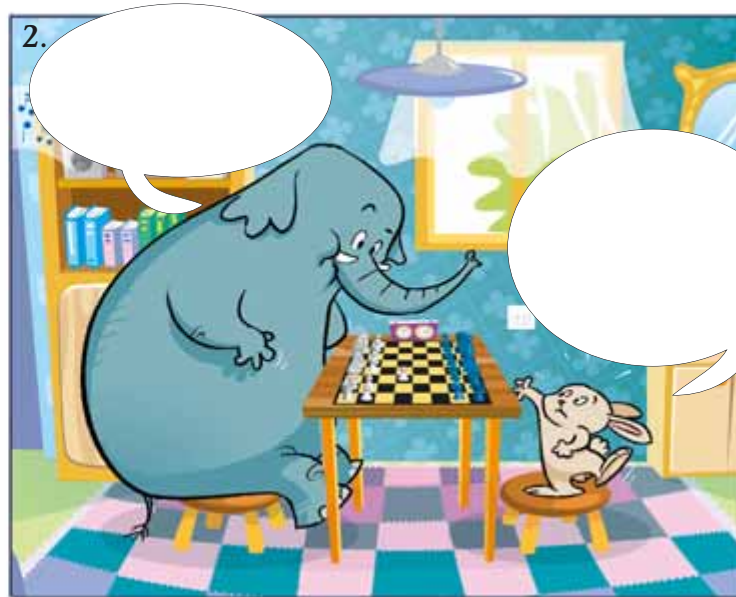
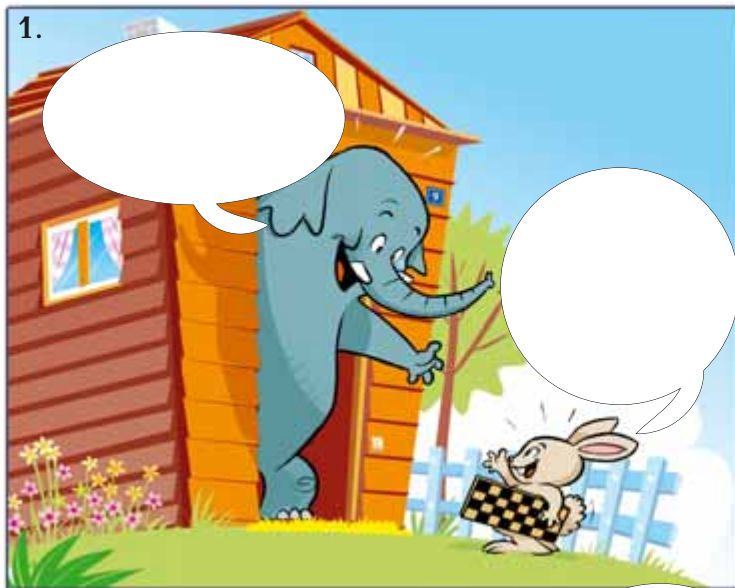
На почетку песме воденичар се осећао _____ зато што _____

На крају песме воденичар се осећао _____ зато што _____

Сигурно запажаш да се у овој песми мање говори о догађајима, а много више о осећањима и расположењима ликова. Због тога ова песма спада у лирске песме.

 Лирска песма је она у којој се изражавају осећања, расположења и размишљања песника. По томе која се осећања њима исказују, ове песме могу бити љубавне, родољубиве, мисаоне, описне, шаљиве и др. Лирске песме се деле на **народне** (којима аутор није познат) и **уметничке** (за које знамо ко их је написао).

Стрип

Илустровао Андреј Војковић

Смисли и у облачиће упиши разговор ликова из стрипа.

стрип – прича састављена од низа слика, уз које је обично дат говор ликова исписан у облачићима

Сети се особе која ти је причала приче док си био мали. Које су то приче биле? Које си приче заволео када си научио да читаш?

Бајка о дечаку и месецу

Ја често кажем: причала ми мати. Иначе, не знам како бих друкчије и могао да почнем причу. Ја, у ствари, препричавам све оно што сам давно, давно, када сам био дете, чуо од своје мајке. И опет, морам да признам, мати је моја много лепше причала. Лепше – то није права реч. Хиљаду пута боље. И више – сто хиљада пута.

Сећам се: лежим тако, ноћ је, а она почне:

– Једном је месец сишао на земљу. Лепо, као човек, силази он низ сребрне лествице. Ноге му у сјајним чизмама. Гази, а чизме звецкају и сијају потпетицама, као дукатима. Силази он тако, а свет поустајао, гледа и чуди се:

– Гле, месец! Па и руке има. Ко би рекао да је тако наочит момак!

У селу само један човек није изашао да види ово чудо. Беше то познати тврдица, надалеко чувен по својој пакости. Имао је дућан и велику земљу. Свог слугу, малог Радојицу, нагонио је да ради најтеже послове. А када дође време вечери, терао би га да пије много воде, па дете после не би могло окусити ништа од јела. Вода би му толико напунила стомак да у њега више не би могао стати ни залогај хлеба.

Кришом би по ноћи Радојица узимао свећу и горе, на тавану, у својој собици читао књиге. Баш књиге. Беше паметно момче. Волео је науку. Али га тврдица ухвати и истуче. А онда, дршћући од љутње, рече:

– Ето ти месеца, па нека ти он светли. Не дам ја своју свећу. Ионако те цаба храним. Још ми и ште-ту правиш...

Радојица, уплакан и тужан, узео је књигу и сео поред прозора. Месец је сијао, али његов сјај беше

слаб. Узалуд је дечак ширио очи. Једва је разликовао слова. Заболеше га очи и он остави књигу.

– Ех, мој месече – пожали се Радојица гледајући у небо – што ниси сунце, па да осветлиш ову моју собицу?! Лепо бих могао читати. И све бих књиге, колико их год има на свету, прочитао. Нашао бих тако и ону најмудрију књигу у којој пише како се беда на земљи сатира.

Спава газда тврдица. Спава мали Радојица. Не слуте да месец силази низ сребрне степенице. А он лако, са последње пречке, скочи на земљу, дохвати се пута и, сијајући око себе јарку светлост, упути се баш тврдициној кући.

Закуцао је на врата. Тврдица, који је имао лак сан јер се плашио за свој новац, бојао се да га неко не покраде, одмах се пробуди и отвори једно окно.

– Ко си ти и шта тражиш? – питао је трљајући очи које му заблесну месечева светлост.

– Ја сам месец и, ево, дођох да посветлим малом Радојици да може читати књиге.

Тврдица зашкргута зубима од пакости и мржње.

– Нећеш! – викну и још боље затвори врата.

Насмеја се месец, јер њему нису била потребна врата. Поче да се смањује. Одједном поста сјајна лопта која се вину до крова и уђе кроз отворен прозор у собу малог Радојице. У соби се окачи о један клин на стропу. Заљуља се мало, као фењер на ветру. А онда јако звизну и пробуди дечака.

– Ево ме, дошао сам – рече месец. – Сад можеш мирно и спокојно да читаш.

Обрадовао се мали Радојица. Хтео је да поскочи и да га пољуби, али се плашио да не опржи усне.

– Можеш ме слободно пољубити – рече разнежени месец. – Нисам ја врео као што је врело сунце. Ево! – и он начини прави правцати образ, који мало напући и пружи. Радојица га, сав срећан, пољуби.

Од тада је сваке ноћи сијала дечакова собица. Радојица је читао, а месец би му понекад причао о својим путовањима. И начитан је био месец. Нема књиге у коју он није завирио. Давао је савете дечаку. А некад би га строго испитивао. И дечак је напредовао у наукама. Ускоро се по својој памети рашчуо у широком свету.

Тврдица прецрче од пакости. А мали Радојица, прочитавши и ону најмудрију књигу, крену по свету да сатире беду. Месец га није напустио. Када су мрачне ноћи, он жури, пробија облаке, хита да стигне и осветли пут свом пријатељу, који је одавно одрастао и није више дечак.

Ето: испричаш. Али, да сте чули моју мајку кад она то прича! Тако лепо нико на свету не прича. Ви бисте је пажљиво слушали и никад причу не бисте заборавили.

Тако лепо прича моја мати.

Бранко В. Радичевић

потпетица, дукат, пакост, дућан, нагонити, цаба, беда, сатирати, пречка, окно, винути се, строп, прецркнути

Како је месец сишао на земљу?

- а) низ дугачко уже
- б) низ лестице
- в) преко дугачког штапа

На који је начин месец ушао у Радојичину собу?

- а) откључао је врата
- б) тврдица му је отворио врата
- в) смањιο се и ушао кроз прозор

Подвуци зеленом бојом у тексту реченице којима је описан изглед месеца.

О томе какав је Радојичин газда сазнајеш на основу његовог понашања. Опиши тврдицу. Наведи два његова поступка која указују на то какав је.

 Зашто је Радојица пољубио месец?

 Подвуци плавом бојом део текста који показује како су се ноћу дружили месец и дечак и кажи своје мишљење о томе.

 Шта значи реченица: *Крену њо светиу да сатири беду*? Заокружи објашњења за која мислиш да су тачна.

- а) чинити добра дела
- б) путовати по непроходним крајевима
- в) тући се са сиромашним људима
- г) помагати другима у невољи

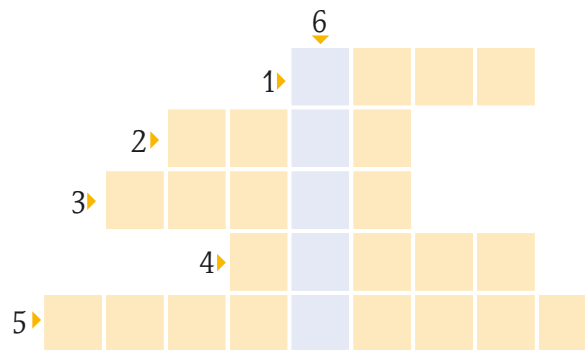
 Које тврдње најбоље описују одлике ове приче?

- а) забавна и поучна
- б) тужна и застрашујућа
- в) необична и мудра

 бајка

 Реши укрштеницу.

1. поклапање гласова и слогова у речима које се налазе на крају стиха или строфе
2. почетак приповедања
3. књижевно дело у стиху
4. прича о чудноватим догађајима и ликовима
5. лик о којем се највише говори у делу
6. најобимније књижевно дело, обично у прози

 Помоћу кратких наслова направи план за препричавање ове приче.

1. Мајка прича
2. Месец силази
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

СЕТИ СЕ шта смо научили...

2.

НАДЖЊЕВА СЕ МОМАК И ДЕВОЈКА

ЧИТАМО

- народне и ауторске песме и приче; научнопопуларни текст

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о обичајним народним песмама
- о теми и мотиву у песми
- о народној причи о животињама
- о описној лирској песми
- о стилском средству – поређењу
- о стилском средству – персонификацији

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да научиш да певаш једну народну песму
- да опишеш неку природну појаву која те је зачудила
- да опишеш свој доживљај природе
- да напишеш једну шаљиву вест

Шта је жетва? Како се данас обавља жетва на пољима? Како је то некада било?

Наджњева се момак и девојка

Наджњева се момак и девојка:
 Момак најње двадес'т и три снопа,
 А девојка двадес'т и четири.
 Кад у вече о вечери било,
 Момак пије двадес'т и три чаше,
 А девојка двадес'т и четири.
 Кад у јутру бео дан освану,
 Момак лежи ни главе не диже,
 А девојка ситан везак везе.

Народна њесма

♩=60

Над - жње - ва се мом - че и де - вој - че.
 Над - жње - ва се мом - че и де - вој - че.
 Мом - че жа - ње два - ес и три сно - па,
 а де - вој - че два - ес и че - ти - ри.

(Из књиге *Анџилогија српских и црногорских народних њесама с мелодијама*, приредио Драгослав Девић, Београд 2001)

жетва, најњевати се, сноп

Помоћу нотног записа ове песме научи да је певаш. Ако неко уме, може да покаже како се на мелодију ове песме игра у колу.

Обичајне народне песме

- а) опевају догађаје из свакодневног живота и обичаје повезане с њима
- б) певале су се на свадбама, славама, при успављивању детета, на пољу, приликом сетве и жетве
- в) изражавају разна осећања: радост, љубав, нежност, тугу.

Ова обичајна песма једна је од оних које су певане док се жело и играло у колу.

Замисли њиву у лето, када се на њој таласа златно класје зреле пшенице. Домаћин, власник њиве, обично је позивао сељане да му помогну око жетве и да дођу на *молбу* или *мобу*. На мобу су најчешће одлазили момци и девојке. Облачили су се лепо. Радили су у друштву и певали, шалили се и задиркивали уз рад. Поред тога, такмичили су се и ко ће више да пожње.

Увече, кад су се жетеоци враћали кући, девојке би правиле од марама барјаке. Носиле су их и певале. После вечере песме и игре би се наставиле до дубоко у ноћ.

Означи у песми три слике: слику дана, слику вечери и слику јутра.

Опиши како су се, по твом мишљењу, наджњевали момак и девојка.

Како изгледа вечерња слика?

Опиши изглед и расположење момка и девојке ујутру.

Шта значи народна пословица *Весело срце кудељу њреде*?

 Зашто је људима било важно да певају док раде?

 Објасни због чега се ова лирска песма назива народном песмом.

 Оно о чему се говори у овој песми је *жешва*. То је **тема** песме. Основни **мотив** у песми је *љубав* момка и девојке. Споредни мотив је *наджњевање*.

Kada nešto u društvu želiš da podeliš, na koji način to činiš? Ako nešto zajedno s drugovima (drugaricama) stekneš (npr. nabereš jabuke), kako ćeš to podeliti?

Međed, svinja i lisica

Udruže se međed, svinja i lisica, pa se dogovore da oru zemlju i da siju pšenicu, da se rane. Zapitaju jedno drugoga šta će koje raditi i kako će sjeme naći. Svinja reče: „Ja ću provaliti koš i ukrašću sjeme; i ja ću mojom surlom uzorati“. Međed reče: „Ja ću posijati“. A lisica reče: „Ja ću mojim repom podrhljati“.

Uzoraše, posijaše. Dođe žetva. Staše se razgovarati kako će požeti. Svinja reče: „Ja ću žeti“. Međed reče: „Ja ću snoplje vezati“. Lisica reče: „Ja ću klasje kupiti“.

Požnješe i snoplje povezaše. Sad se staše dogovarati kako će da vršu. Svinja reče: „Ja ću guvno načiniti“. Međed reče: „Ja ću snoplje snijeti i ja ću i vrijeći“. Svinja reče: „Ja ću pretresati i rastaviću slamu od pšenice“. Lisica reče: „Ja ću mojim repom trniti pljevu sa pšenice“. Svinja reče: „Ja ću ovijati“, a međed reče: „Ja ću žito razdijeliti“.

Ovrhoše. Međed žito podijeli, ali ga ne podijeli pravo: jer ga svinja zamoli, te joj dade samo slamu, a pšenicu svu uze sam, lisici ne dade ništa.

Rasrdi se lisica pa otide na tužbu i kaza im da će im dovesti jednoga carskog čovjeka koji će žito pravo razdijeliti.

Uplaše se svinja i međed, pa reče međed svinji: „Zakopaj se ti, svinjo, u slamu, a ja ću se popeti na ovu krušku“. Zakopa se svinja u slamu, a međed se pope na krušku.

Lisica otide, te nađe mačku, pa je pozva u društvo da idu na guvno da vataju miše. Znajući mačka da na guvnu ima dosta miša, pođe rado; pa sad iznad puta, sad ispod puta, trči za pticama.

Opazi je međed s kruške poizdaleka, pa kaže svinji: „Zlo, svinjo! Eto lisice će vodi strašnoga bumbašira: ogrnuo ćurak od kune, pa i krilate tice vata oko puta“.

Uto se mačka ukrade međedu iz očiju, pa kroz travu dođe na guvno i tražeći miša stane šuškatati po slami. Svinja podigne glavu da vidi šta je, a mačka pomisli od njezine surle da je miš, pa skoči, te svinju šapama za nos. Svinja se uplaši, pa rukne i skoči, te

nada u potok; a mačka se prepadne od svinje, pa nada uz krušku; a međed pomisli da je ona već svinju udavila, pa ide sad na njega, pa od straha padne s kruške na zemlju, te se razbije i crkne, a lisici ostane sve žito i slama.

Narodna pripovetka

bumbašir, ćurak, guvno, podrljati, trniti, snijeti (sneti), vrijeći (vreći), ovrijeći (ovreći), ovijati (ovejati), ovršiti, ruknuti, nadati

Zašto su se udružili medved, svinja i lisica?

Kako su došli do semena za setvu?

Podvuci deo teksta u kojem se opisuje postupak gajenja žita od semena do nove pšenice. Izdvoj važne reči kojima je postupak opisan. Ispričaj kako se gaji žito.

Navedi uzrok nesloge između medveda, svinje i lisice. Zaokruži odgovor za koji misliš da je tačan.

- a) Lisica je tražila da dobije više žita od svih.
- b) Medved nije pravedno podelio žito.
- c) Svinja je tražila da se njoj da slama.

 Napiši sledeće rečenice savremenim jezikom.

Rasrdi se lisica. _____

Uto se mačka ukrade medvedu iz očiju. _____

 Navedi osobine likova iz ove priče i objasni šta ti ukazuje na njih.

Medved je _____, zato što _____

Lisica je _____, zato što _____

Svinja je _____, zato što _____

 Zaokruži poslovice koje odgovaraju poukama ove priče.

a) Po jutru se dan poznaje.

c) S kim si, onakav si.

b) Sloga kuću gradi, a nesloga razgrađuje.

d) Ko traži veće, izgubi iz vreće.

 narodna priča o životinjama, basna, poslovice

Ovo je **narodna priča o životinjama**. U njoj su likovi životinje koje obično imaju osobine ljudi. Priče o životinjama su slične basnama, ali su duže od njih i nemaju naglašenu pouku, kao basne.

Napravi plan prepričavanja ove priče. Za svaki deo priče smisli naslov.

Prepričaj ovu priču po planu koji si napravio.

Odredi koja rečenica iz teksta odgovara uvodu, koja zapletu, a koja raspletu ove priče.

uvod

... a međed pomisli da je ona već svinju udavila, pa ide sad na njega, pa od straha padne s kruške na zemlju, te se razbije i crkne, a lisici ostane sve žito i slama.

zaplet

Udruže se međed, svinja i lisica, pa se dogovore da oru zemlju i da siju pšenicu, da se rane.

rasplet

Međed žito podijeli, ali ga ne podijeli pravo.

Замисли да сликаш јесен. Шта би насликао? Којим бојама? Шта одликује јесен?

Јесен

Ко горда царица и бајна, са снопом златнога класја
На пољу јесен стоји. Са њене дражесне главе
Лиснатих врежа сплет чаробно спушта се доле,
До саме мирисне траве.

Пухором посут грозд у једној подигла руци
И слатко смеши се на њ. Питоме и благе ћуди,
Припрема она сад спокојне вечери и дане,
И жетву богату нуди.

Како је мамљиво све! На старом огњишту мирно
Пуцкара црвенкаст плам. Кад магла покрије равни
И влагом испуни зрак, ту прошлост васкрсне древна
И гатке времена давни’.

И позно у тавну ноћ разговор спокојно бруји
Док дремеж не свлада све. И страшно шаптање тада
Кроз мирни прошушти дом – ал’ и то губи се брзо.
И сан лагано пада...

Војислав Илић

горд, бајан, дражестан, врежа, сплет, пухор, ћуд,
спокојан, мамљив, раван, зрак, васкрснути,
древан, гатка, позно, таван, страстан, пејзаж

Ова се песма састоји из две песничке слике. У прве две строфе дата је слика предела у јесен (јесењи **пејзаж**). У друге две строфе насликано је јесење вече крај старог кућног огњишта. За песника Војислава Илића се каже да је у песмама велики сликар, а то значи да је стиховима дочаравао своја осећања изазвана природом, боје, детаље и расположења.

Прочитај пажљиво песму. Подвучи оно што ти се у њој највише свиђа.
Испричај шта је то и зашто ти се допало.

лирска описна песма, песничке слике, пејзаж

Издвој из песме најлепше речи и изразе којима је насликана природа у јесен.

Опиши свој доживљај јесени као горде и бајне царице која стоји на пољу.

Замисли слику кућног огњишта у којем пламса и пуцкара ватра и објасни је. Које боје су на тој слици најјаче? Који се звуци чују?

Замисли поље прекривено маглом. Опиши га.

Шта значе стихови: ... *џу њрошлостѝ васкрсне древна / И љаџке времена давни'*?
Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

а) поред огњишта се изводе ускршњи обреди

б) поред огњишта се причају бајке и догађаји из прошлости

Прочитај последњу строфу песме и објасни како се то разговор постепено утишава.

Ова песма изазива у читаоцу различита осећања. Наведи два осећања које песма изазива у теби.
Објасни чиме је свако од њих изазвано.

 Испиши речи којима су у песми slikане боје.

 Напиши којим речима су slikани звуци у песми.

 Препиши стих којим песник дочарава мирисе.

 Какав укус грожђа наговештава стих: *Пухором њосуш трозд у једној њодиїла руци?*

 Пажљиво читај песму. Ослушкуј њену мелодију и ритам. Какво расположење они у теби изазивају?

 Ово је лирска описна песма. Лирска је зато што _____,

а описна је зато што песник кроз опис природе и уживајући у њеној лепоти износи своје мисли, осећања и расположења.

 Испиши речи које се у овој песми римују. _____

 Изброј број слогова у сваком стиху прве строфе ове песме и у свим стиховима народне песме *Над жњева се момак и девојка*. Упореди их и напиши своје мишљење у вези с тим.

 ритам, рима

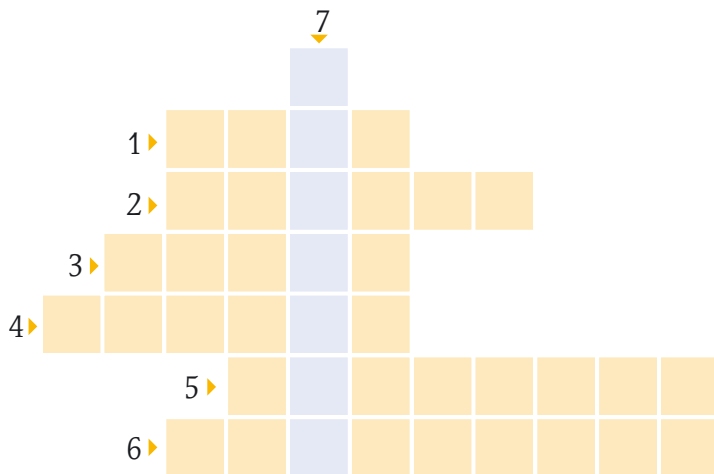
 Стил је начин изражавања мисли. Песници у својим делима користе различита **стилска средства**. У овој песми запажају се:

1. **поређење** – стилско средство којим се оно што је непознато пореди с нечим што је познато, на основу неких сличности, и тако постаје јасно и разумљиво. У овој песми се каже: *Ко годга царица и бајна, са снойом злайној класја / На пољу јесен сшоји*. Јесен се пореди с гордом, бајном царицом. Песник се служи таквим поређењем да би дочарао лепоту јесени.

2. **персонификација** – стилско средство којим се неживим стварима и појавама придају људске особине. Готово цела прва слика из ове песме је једна персонификација, јер у њој: *јесен сшоји, трозд [је] у једној подила руци, смеши се на њ, ишооме [је] и блаће ћуди* итд. Персонификација је послужила песнику да представи јесен узбудљивом и лепом.

 Реши укрштеницу.

1. начин изражавања
2. слика предела
3. главни лик у делу
4. низ догађаја у књижевном делу
5. стилско средство којим се један појам упоређује с другим
6. кратка народна умотворина која се састоји од питања на које треба одговорити
7. разговор два или више лица у књижевном делу

 стил, стилско средство, поређење, персонификација, загонетка

О којим славним личностима смо досад говорили? Да ли знаш нешто о нашем чувеном научнику Михајлу Пупину? Сети се шта је то **аутобиографија**. Ово су одломци из његове аутобиографије.

Од пашњака до научењака

Но, моја мајка ме је убрзо убедила да сам на погрешном путу. Она није знала ни да чита ни да пише, па ми је говорила да се осећа слепа код здравих очију. Била је тако слепа, причала ми је она, да се не би усудила да крене ни ван граница нашег села. Колико се данас сећам, она ми је говорила: „Дете моје, ако желиш да пођеш у свет, о коме си толико слушао на нашим поселима, мораш имати још један пар очију – очи за читање и писање. У свету има много чега о чему не можеш сазнати ако не умеш да читаш и пишеш. Знање, то су златне лествице преко којих се иде у небеса; знање је светлост која осветљава наш пут кроз живот и води нас у живот будућности пун вечне славе“.

Крајем те године моја мајка је успела наговорити оца да ме пошаље у вишу школу у Панчеву. Тамо сам срео учитеље који су на мене учинили јак утисак, нарочито њихово познавање природних наука, које су биле сасвим непознате у Идвору. Тамо сам први пут чуо за неког Американца који се звао Франклин, а који је помоћу кључа и змаја открио да је муња последица електричног пражњења које настаје између два облака, а да је грмљавина последица експлозивног ширења ваздуха, нагло загрејаног проласком електричног пражњења. Опис ове појаве био је пропраћен експериментом изведеним помоћу електростатичне машине која је производила електрицитет путем трења. Ново сазнање ме је усхићивало; све је то било тако ново и тако једноставно, тако ми се бар тада чинило, а у исто време било је тако опречно свему што сам до тада познавао.

**Михајло Пупин
(1854–1935)**

рођен је у селу Идвору код Панчева. Био је одличан ђак. За време школског распуста чувао је стада са својим вршњацима. У гимназији у Панчеву посебно га је занимала физика и многе појаве из природе повезане са електрицитетом, као што су грмљавина и светлост муње. Студирао је у Чешкој, Америци и Немачкој и постао велики научник. Његов највећи проналазак су Пупинови калемови који су омогућили пренос телефонских разговора на веома велике удаљености.

Када сам посетио свој дом, искористио сам прву прилику да мом оцу и његовим пријатељима, који су се окупили пред нашом кућом у недељу поподне и разговарали, испричам шта сам ново научио. Одједанпут сам приметио да су се отац и његови пријатељи згледали у чуду. Изгледало је као да се погледима питају: „Какву нам то јерес прича овај дрски деран?“ А онда ме отац строго погледа и упита да ли сам заборавио оно што ми је често говорио – да грмљавина настаје услед тандркања кола светог Илије када се вози кроз рај и да ли ја мислим да тај Американац Франклин, који се играо змајевима као беспослено дерле, зна више о томе него најмудрији људи у Идвору.

Увек сам високо ценио очево мишљење, али овог пута нисам могао а да се не насмешим са призвуком ироније, што га је наљутило. Када сам приметио срџбу у његовим крупним црним очима, скочио сам и побегао.

Исте вечери отац је мајци за вечером испричао о јереси коју је од мене чуо то поподне, али је његова срџба била доста спласнула. Мајка је приметила да нигде у Светом писму није нашла потврду за легенду о светом Илији и да је сасвим могуће да је тај Американац Франклин у праву, а да је прича о светом Илији погрешна. По питањима тачног тумачења старих учења, мој отац је увек био спреман да прихвати мајчино мишљење те се тако нас двојица измирисмо.

Међутим, није потребно ни наглашавати да смо ми преко дана трошили вишак енергије на рвање, пливање, играње по трави и на друге заморне игре, а тек онда смо приступали вежбању у пастирској

вештини која нам је била потребна, нарочито ноћу. Једна од вештина била је сигнаписање и дојављивање кроз земљу. Сваки дечак имао је брицу, нож са дугом дрвеном дршком. Тај нож би се забадао дубоко у земљу, затим би се ударањем по његовој дршци производио звук, а дечаци су, лежећи на земљи, прислоњени ухом, имали задатак да одреде правац и растојање звучног извора. Вежбајући, постали смо стручњаци за ову врсту сигнализације. Запазили смо да се звук много брже простире кроз земљу него кроз ваздух и да чврста земља боље преноси звук од растресите узоране земље. Знали смо, према томе, да се звук произведен на овај начин на пашњацима у близини растресите земље у кукурузима, неће чути у кукурузним пољима.

посело, природне науке, електрично пражњење, експлозиван, електростатична машина, електрицитет, усхићивати, опречан, јерес, деран, иронија, срџба, брица

аутобиографија

Михајло Пуџин

 Шта је Пупинова мајка мислила о читању?

 Шта мислиш, како се она осећала зато што није знала да чита и пише?

 Шта ти мислиш о значају читања и писања?

 Којим сазнањем је Пупин нарочито био одушевљен у школи у Панчеву?

 Како су Пупинову причу о грому и муњи дочекали отац и његови пријатељи?

 Зашто је Пупин скочио и побегао када је приметио срџбу у очевим крупним црним очима?

 Шта је о муњи и грому говорила Пупинова мајка?

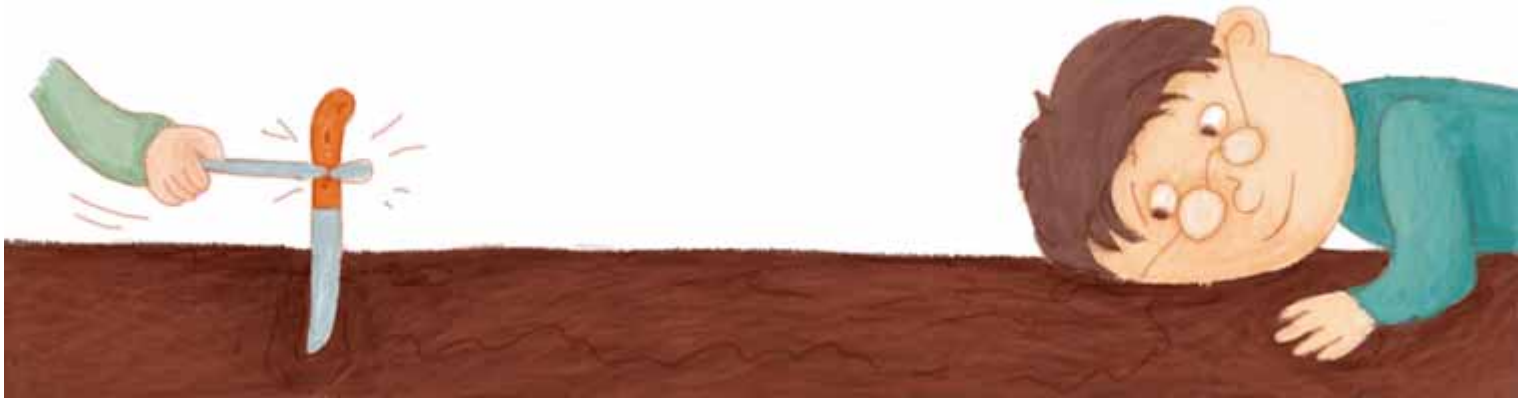
 Како ти објашњаваш појаву муње и грома у природи?

Издвој и препиши из овог текста једну поучну мисао о знању и једну о читању.

1.

2.

Шта су дечаци запазили о брзини простирања звука? Заокружи одговоре за које мислиш да су тачни.

- а) Звук се брже простире кроз ваздух него кроз земљу.
- б) Звук се брже простире кроз растреситу него кроз чврсту земљу.
- в) Звук се брже простире кроз земљу него кроз ваздух.
- г) Звук се брже простире кроз чврсту него кроз растреситу земљу.

Да ли је и тебе некада зачурила нека природна појава коју си видео? Опиши свој доживљај и запажање о томе.

Да ли си некада посматрао паука како плете мрежу?
Да ли знаш како птице праве гнездо?

Пауково дело

Слушам птичије речи
корачајући кроз шуму
уском козјом путањом
све стрмијом и тањом,
кад паукова мрежа
пут ми наједном препречи.
Сред мреже раскорачен
паук газдински стао
као сељак на њиви
коју је узорао.
Могла сам покретом руку
здерати то плетиво,
сву паукову муку
смрсити у клупче сиво,
али ми беше жао.
Ударих шумом лево
кроз дубоку честу свежу;
ко зна шта је паук снивџ
докле је плео мрежу;
и он је можда срце
у танане нити прео,
у мрежу га створио свега.

Обазрем се још једном
иза грања на њега,
и видим како и он
за мном се обазрео.

Десанка Максимовић

Објасни изразе којима се у песми слика шума.

- *птичије речи* – _____
- *уска козја путања* – _____
- *дубока свежа честа* – _____

газдински, здерати, плетиво,
ударити, честа, обазрети се

Објасни значење поређења из песме: *џаук џаздински сџао / као сељак на њиви / коју је узорао.*

Објасни шта значе стихови:

- сва џаукова мука – _____
- и он је можда срце
у џанане ниџи џрео – _____

Зашто је песникињи било жао да *џокреџом руку здере џо џлеџиво?*

Зашто се још једном иза грања песникиња обазрела на њега?

Зашто се паук за њом обазрео?

Напиши укратко шта је тема ове песме (о чему песма говори)?

Која би порука највише одговарала овој песми? Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

- У природи треба увек бити обазрив.
- Треба поштовати осећања и труд других.
- Не треба се обазирати на оно што други раде.

порука

Размисли о томе како изгледа природа у рану јесен, а како у позну (касну) јесен. Има ли разлике? Упореди изглед дрвећа, лишћа, траве, сунца, неба и птица.

Позно јесење јутро

Сељаци још спавају, а по друму пролазе само ветар и студ.

Болесна трава се насисала влаге, омлитавила и полегла и као арктичка маховина помодрела од мраза и слане.

На ивици јендека летошњи чкаљ разапео своје осушене крте стабљике, са пободеним ћелавим лопатицама, а на увелом листу лежи мртав један од оних финих баштенских паукова што падају на распуштене косе малих девојчица и спавају у круницама белих јоргована.

На дну јендека ћути барица и стрепи од прве ледене коре што ће доћи.

У једном удубљеном трагу човечије стопале чучи врабац. Згрчио своје промрзле ножице и чини се да је у земљу забоден. Увукао врат, стегао кљун и док температура нагло пада, његово мало срце куца неједнако и ретко.

На небу две-три расплакране звезде, у ваздуху два-три смрзнута месечева зрака.

У дну поља стоје редови црних дебелих стабала и по укрштеним суварцима се види да шума не живи.

Тамо на страни крупан бик доживљује позно јесење јутро. Лежи; под њим и око њега се отопила слана и пуши се земља. Уз рокове накострешени чуперци коврцаве длаке, а под испупченим црним челом светла влага сањивих очију. Обара главу и слузавим својим ноздрвама мирише траву, жуту као шафран, горку као пелен. – Клече, заљуља се, грдан и тежак, и страховито шупљим тоном прастарих животињских грдосија рикну поздрав Богу Сунцу.

Затим још дуго беше тишина и облачно и из шуме допираше само мирис трулих дрвета и мртвих инсеката.

Исидора Секулић

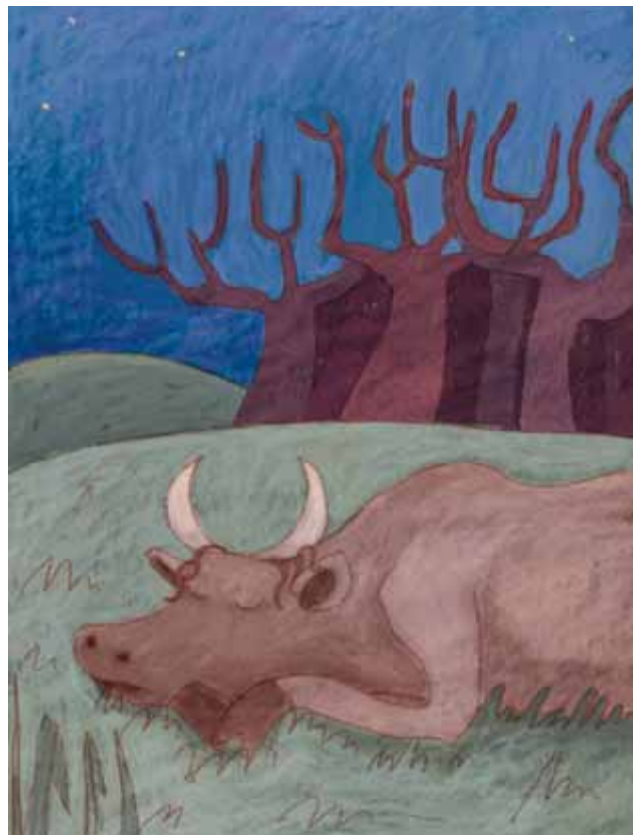
студ, арктичка маховина, јендек, чкаљ, суварак, шафран, пелен

Исидора Секулић
(1877–1958)

рођена је у Мошорину
у Бачкој. Писала

је приповетке, путописе и есеје о књигама и писцима. Превела је више књига са енглеског језика на српски. Познате су јој књиге: путописи *Писма из Норвешке*, приповетке *Хроника њаланачкој тробља* и *Сайуџници*, записи *Зайиси о моме народу* и друга дела.

Подвуци у тексту опис који ти се највише свидео. Препричај га или кажи шта о њему знаш.

Пронађи у тексту и напиши најважније речи којима се у тексту описују:

- сељаци – _____
- шрава – _____
- чкаљ – _____
- њаук – _____
- барица – _____
- бик – _____
- врабац – _____
- звезде – _____
- месечев зрак – _____
- сшабла – _____
- шума – _____

Како изгледа врабац из овог текста?

Опиши свој доживљај крупног бика који риче поздрав Богу Сунцу?

Опиши каква осећања у теби буди овај текст. Објасни зашто.
Наведи примере из текста којима то потврђујеш.

- Пронађи у тексту речи којима се дочаравају звуци из природе и испиши их.

- Пронађи речи које дочаравају мирисе.

- Напиши које је стилско средство употребила Исидора Секулић када је казала:

- *ћуџи барица и сиреји* – _____
- *расилакане звезде* – _____

- Упоређи текст *Позно јесење јутро* и песму Војислава Илића *Јесен*.

- По чему су ови текстови слични? Образложи своје мишљење.

- Напиши по чему се разликују.

Домаћи задатак

Обиђи кутак природе који се налази у близини (парк, шуму, ливаду, реку и сл.). Напиши како си доживео природу: опиши звуке које си чуо, мирисе које си осетио, боје, покрете. Нарочито обрати пажњу на детаље који се не виде на први поглед, које треба тражити и открити. Запиши своја запажања и опишу дај наслов.

Кад смо били деца

Ово је једно сећање Исидоре Секулић на догађај из детињства.

Тога лепог новембарског дана преварисмо се и одосмо, све полако крај реке, баш прилично далеко од града. Сијало је сунце и било необично пријатно. Али око пола два сата, нестаде одједаред сунца као да је оборено; и просто нисмо могли да знамо куда се денуло. А тачно у три удари пљусак какав се ретко доживљује. Шушти вода као од великих слапова, пада нам у очи и у уста, главе смо оборили на груди да бисмо могли дисати. Склоништа нигде.

– Мањ да се загнуримо у реку; да видимо да ли она није можда мање мокра него ова киша.

За ципеле и ноге и којекато: газимо по обали, по оцедном шљунку. Али оно остало: сукње у нас девојчица и панталоне у мушкараца приањају уз ноге као мокри облаци; капути промочени; шешири, мушки, отежали као олово, а женски прокисавају. Неко певуши кроз зубе: „Ситна киша промиче“ и предлаже да окренемо капуте на наличје. Тада опазисмо по страни ред уметрених цепаница; учини нам се то неки заклон, потрчасмо, причучнусмо, приписмо се леђима уз цепке, састависмо колена и браде, ваљда да нам површина тела дође мања. Жмиримо у реку: само пљашти, и од кише се не види површина речне воде; као да киша цури кроз реку и земљу, или као да се река дигла до небеса.

– Бога ти, Мито, да ми нисмо већ сасвим под водом, па и не знамо? Дела погледај горе и види да над нашим главама не вози Бродарско друштво.

Одједном, ветрушина. Сув неки олуј као у лето. Стаде разгртати кишу великим лопатама, а набујалу речну воду предувати некуда далеко од нас. Проредише се воде, прогледасмо, мило нам је што ветар није хладан, видимо опет јасно земљу и небо, и једно друго, и капуте које је ветар местимично

већ мало осушио. Кренусмо напред, у трку, да се угрејемо, да нас ветар боље осуши.

Нисмо трчали двеста метара, а ветар стаде. Стаде, остаде за нама, шта ли, и показа се сунце. Као да нас неко облаже фином угрејаном ватом. И ми, и све око нас, смеши се задовољно, и скоро срећно.

– Погледајте шта је бубица измилело! Кад брже осетише промену у атмосфери и одакле ли све измилеше?

Заиста, врви од свакојаким инсеката по земљи, у ваздуху, по нашим капутима. Споро лете, споро миле, али ту су. На рукаву једне девојчице светли љубичаста бубица, округла некако, као дугме од седефа. Како је доспела на рукав, није јасно – можда ју је ветар понео – јер се види да мучи сто мука око покрета. Истеже ноге, належе сад на једну, сад на другу страну, поиздиже крилца, чак вилицама миче – али све на истом месту стоји. Посматрамо је како се даје носити; нагађамо: болесна? спавала под земљом, па се сад буди? гладна? зима јој и не може да се угреје?

– То, то, то последње! – одговори место бубице с одлучношћу онај међу нама који се у природи и јестаственици најбоље разумевао. – Не слутите ви колико инсекти страдају од хладноће, колико сами у себи зебу. Они јадници никада не могу довољно да се угреју. Од природе им је суђено да буду мајушни, и материја и машина у њима која ложи и греје тело толико је ситна да није у сразмери према површини тела кроз коју топлота одлази у ваздух. Инсекти, дакле, скоро никада немају потпуно што би морали имати: сталну вишу температуру од околне атмосфере. Па знате сви да муве и усред лета траже сунце; на столу се врзмају око паре од врућег јела; ако се отворе врата у неко топлије одељење, све, као на конач нанизане, полете тамо. Увече пак сроди се све што може да лети око светиљке, лети чак у пламен и сагорева, само да престане зепсти и осети милину довољне угрејаности.

– Сад први пут чујем то што рекосте о страдању инсеката од хладноће; а о чудној сићушности њихових тела већ сам више пута мислила: не могу да нарасту, као прашина су међу живим бићима, све их гази и тамани.

– Па, да видите, нису ни они баш најгори; као што нико у овој природи није најгори. Ако су малецни, имају зато ваздан ногу за бежање, и још и крила за летење. Та сићушна створења имају могућност и слободу кретања у два елемента.

– Али шта ће им све ноге и крила, кад, како малочас рекосте, немају довољно топлоте и снаге да се увек хитро покрећу? Ето, баш сад посматрам ову несрећницу на рукаву: никако да се размигољи. Рукав наквашен, она хладна, па де живи ако можеш! Једнако гимнастише, али мишићи јој ваљда слаби, па све узалуд. И још у ово доба године. Требало би ваљда да сва букне у пламен, па да надвиси спољашну температуру.

– Ког се врага онда извлачила из земље новембра месеца?!

– Хја, извлачи се зато што бисте се и ви извлачили: извлачи се на најплеће сунце...

– Хајде да мало станемо и да покушамо да је вештачки загрејемо.

Неколицина се прибише уз мишицу и рукав, стадоше дахом грејати животињицу. У први трен, ваља од страха, бубица се умртвила. Затим је почела да мили, сасвим споро и, чудно, само ногама с једне стране тела и, као поштапајући се, тврдим крилцима са супротне стране. Па онда кренуше све ноге, и помолише се, малчице, збрчкана опнаста крила испод тврдих, некако као кад ми људи пружимо руку кроз прозор да осетимо промиче ли. Најзад бубица стаде да тражи најтоплије место. Из средине круга се дефинитивно повукла: мора бити да је тамо, због укрштања топлих дахова, било неко неутрално место. Зауоставила се одлучно на периферији, испред једних уста.

Из једног мушког цепа се тад појави електрична лампица. Запалише је и принесоше бубици. Вредно је било видети снажни доказ да све на овој земљи

хрли светлости и топлоти, да нам је то једини извор живота. Бубица се очас, и без имало страха, успузала на сочиво под којим је горела мала сијалица. Неколико пута се дизала на чврсто опрте ножице и опет прилегла по стаклу. Па одједаред рашири крила и одлете без збогом остај. Гледали смо неко време мајушну тамну тачкицу у ваздуху, па је онда изгуби смо из вида. Улетела је, бар се нама тако чинило, у гушћи слој атмосфере, у сумрак, и влагу можда, у кишу можда. Свакако је улетела у јесење вече.

– Како-тако, ми њој помогосмо да оживи и да се обрадује животу.

– А она нама да будемо благородни. Имају и ситне бубице заслуге за цивилизацију људи.

(Огломак)

Исидора Секулић

денути се, мањ, оцедан, прокисавати, уметрити, уметрен, цепка, дела, седеф, јестаственица, сразмера, атмосфера, одељење, сројити се, таманити, елемент, размигољити се, де, гимнастисати, поштапати се, помолити се, опнаст, дефинитивно, неутралан, периферија, очас, сочиво, опрети се, благородан, цивилизација

• Наведи време догађања радње у овој причи. _____

• Место догађања радње у причи је _____

Зашто су бубице измилеле чим су престали киша и ветар?

Подвуци плавом бојом реченице којима су описани покрети љубичасте бубице.

Објасни каква су била осећања деце из ове приче:

• када је сијало сунце – _____

• када је падала киша и кад је дувао ветар – _____

Одреди која реченица из текста одговара уводу, почетку заплета и расплету ове приче и повежи их линијама са одговарајућим кућицама с леве стране.

увод

Несћаде одједаред сунца као да је оборено.

почетак заплета

Па одједаред рашири крила и одлети без збојом осћај.

расплет

Сијало је сунце и било необично љријашно.

Одреди и упиши у кућице поред реченица шта је поређење, а шта персонификација у следећим примерима из текста:

Сув неки олуј (...) Сћаде разирћаићи кишу великим лоћашама.

На рукаву једне девојчице светили љубичаста бубица, окруила некако, као дујме од седефа.

Објасни разлику у значењу речи.

• ветар – _____

• ветрић – _____

• ветрушина – _____

Који наводи најбоље описују ову причу?

а) смешна и забавна б) мистериозна и узбудљива в) озбиљна и осећајна г) застрашујућа и тужна

 Сети се особе која уме добро да ради свој посао.
Шта ти се посебно допада у њеном раду? Због чега?

Виолина

Стари виолиниста је умро.

Био је то чудотворни музичар. Знао је све песме на свету и знао је да их засвира боље од било кога другог. Када је свирао, дуга бела коса вијорила му се изнад чела као да сама свира песму јужног ветра. Виолиниста је увек долазио незнано откуд, али увек у тренутку када је људима био најпотребнији. Доносио им је радост и смех. Долазио је с песмом, даривао је њоме људе и поново одлазио незнано куда. Сви су говорили да има чудотворну виолину.

Сада је стари виолиниста умро. Иза себе је оставио најлепше песме, завештавајући их свим људима. Осим песама, иза њега је остала само његова виолина. Њу није дао никоме. Пре него што је последњи пут склопио очи, позвао је себи два своја најбоља друга – сликара и песника.

– Остављам је ономе ко може највише – рече, даде им виолину и опрости се с њима.

Сликара и песника погледаше један другог и у истом тренутку помислише: „Ја ћу добити чудотворну виолину, јер ја могу више него ти!“

Била су то два сјајна уметника. И они су већ били у годинама, познавали су свет, а изнад свега су били мајстори свог заната.

– Моји стихови могу да заталасају море, скину с неба и најсјајнију звезду, да опчине људе и животиње – рече песник.

– Испод моје кичице потећи ће река замућена јесењим кишам, од мојих боја у пролеће процветају трешње – одговори сликар.

Дуго су се уметници препирали, све док их сунце није упозорило на то да је већ подне. Тада су се постиђени опростили од свог пријатеља виолинисте.

– Пођимо у свет – предложи сликар – можда ћемо негде наћи доказ за то ко од нас двојице може више.

Песник је био сагласан:

– Али ако нађемо неког ко може још више од нас, њему ћемо дати виолину. Стари виолиниста је управо то хтео – да његову виолину добије најбољи, па ма ко то био.

Крену они у свет да траже онога ко може највише. Већ првог дана на путу нађоше се испод неба

чија је једна половина била прљава, а друга чиста и плава. Погледаше околу и одједном угледаше на дугачким мердевинама неког дугајлију са прибором за прање прозора. На мердевинама је било окачено циновско буре с водом којом је дугајлија прао небески свод.

– Лепог ли посла! – рекоше уметници, али још нису били сигурни да ли овај дугајлија својим лепим послом може више него неко други. Поздравеше перача небеског свода и продужише својим путем.

Ноћ је постепено падала, али уместо да буде тамније, небо је почело да светли од неког необичног ватромета. Ватромет је час ближе, час даље шикљао према небу. Два уметника одлуче да се ту одморе и сачекају јутро. Ујутро угледаше неког гаравог човека како трчкара са великом оцаچارском четком. Тек тада схватише да је синоћни ватромет била ватра из вулкана, а овај гаравко је чистио зачепљена грла вулкана.

– Сјајне ли забаве, али без музике. Можда би требало овом гаравку дати виолину, па да ватромет допуни музиком – помислише уметници.

Ипак се нису могли одлучити, па пођоше даље.

(...)

Идући даље сретеше старца који је на непрегледним ливадама, у малој кући прекривеној сламом, мешао мирисе за све цвеће света. Тај старац је сам одбио виолину, јер он осим справљања мириса ништа друго није знао. Затим су два уметника срела фарбара трава, фризера морских таласа, млинара најфинијег песка непрегледних плажа ... и стотине других људи, од којих је свако могао бити достојан старчеве виолине. На сваком кораку налазили су доказе да је лепота људима и те како потребна, да је живот без ње празан, али нису могли да донесу одлуку о томе ко може највише.

Најзад поред пута угледаше дечака који је од песка правио замак и певао дечју песмицу. Сликара узе виолину и пружи је дечаку, говорећи:

– Теби припада виолина, дете, јер ти можеш највише. Од тебе може бити сликар попут мене, песник као мој друг или било шта друго. Ти можеш све нас превазићи и градити неки сасвим нов, нама непознат свет. Ти стварно можеш највише.

Дечак је узео виолину, прислонио је уз лице и почео да свира. Он још никада није имао у рукама виолину, па је његова свирка подсећала на шкрипу врата, али су два уметника у њој одмах распознала чудотворну музику свога старог пријатеља.

Мирослав Демак

завештавати, кичица, шикљати

Пронађи и подвуци у тексту реченице којима се описује виолиниста док свира.

Објасни како је музика виолинисте деловала на људе док су га слушали.

Шта је виолиниста поручио својим пријатељима пре него што се опростио с њима?

Објасни речи песника: *Моји стихови моју да зашлаласају море, скину с неба и најсјајнију звезду, да ојчине људе и живошине.*

Објасни речи сликара: *Исход моје кичице пошећи ће река замућена јесењим кишама, од мојих боја у пролеће процвешају шрешње.*

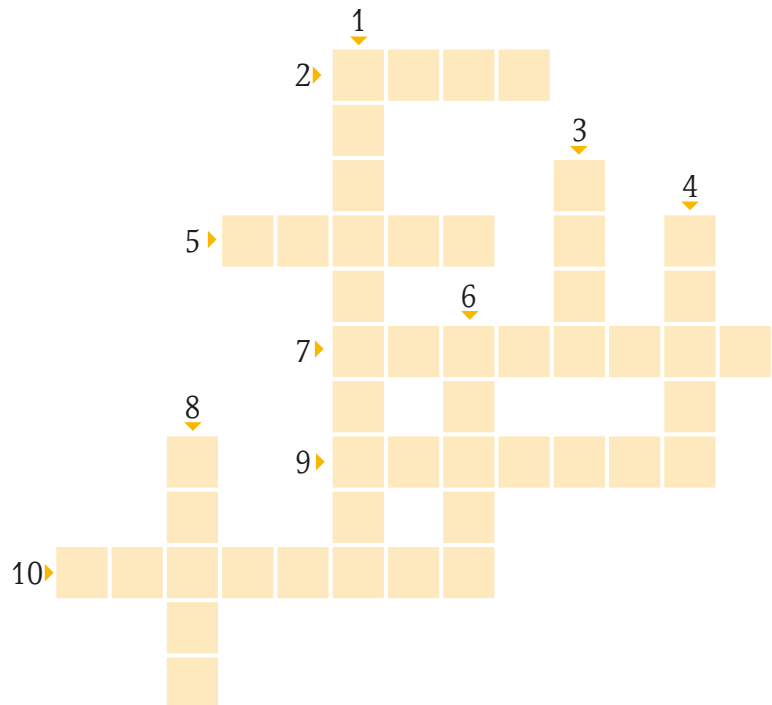
 Кога су песник и сликар срели на путовању по свету?

 Објасни зашто су песник и сликар виолину поклонили дечаку.

 Напиши шта би ти волео да добро радиш.

 Реши укрштеницу.

1. онај који у делу приповеда
2. који је лик из песме *Ћаздински сџао / као сељак на њиви?*
3. облик приповедања којим се слика речима
4. књижевно дело написано за извођење на позорници
5. презиме нашег научника
6. назив песме В. Илића
7. име нашег песника за кога се каже да је у својим песмама велики сликар
8. тема народне песме *Наджњева се момак и девојка*
9. име наше познате песникиње
10. који се одликује ритмом

 Шта је **вест**? Сети се шта треба да садржи једна вест?

Шаљиве вести

Украли му кревет

Земљораднику Милораду Дамјановићу из околине Сенте непознати ноћни посетиоци украли су кревет док је спавао на њему. Милораду је жао кревета, и више би волео да су украли њега самога а кревет оставили, јер он би знао да се врати кући а кревет не зна.

Прва помоћ изгубљенима

Проналазак Велизара Ускоковића из Земуна узбудио је научне кругове Европе. У последње време учестали су случајеви да се људи губе. Велизаров проналазак састоји се у томе што ће сви људи носити у цепу по једно огледалце, и чим се изгубе – погледају у огледалце и виде да су ту.

Пуштање браде

Димитрије Попов, ученик трећег разреда из Панчева, одлучио је да пусти браду. Пошто му није било јасно како се то ради, питао је деду. Деда му је рекао:

– УХВАТИ МЕ ЗА БРАДУ!

Када ју је Димитрије ухватио, деда је викнуо:

– ПУСТИ!

Тако је Димитрије пустио браду.

Љубивоје Ршумовић

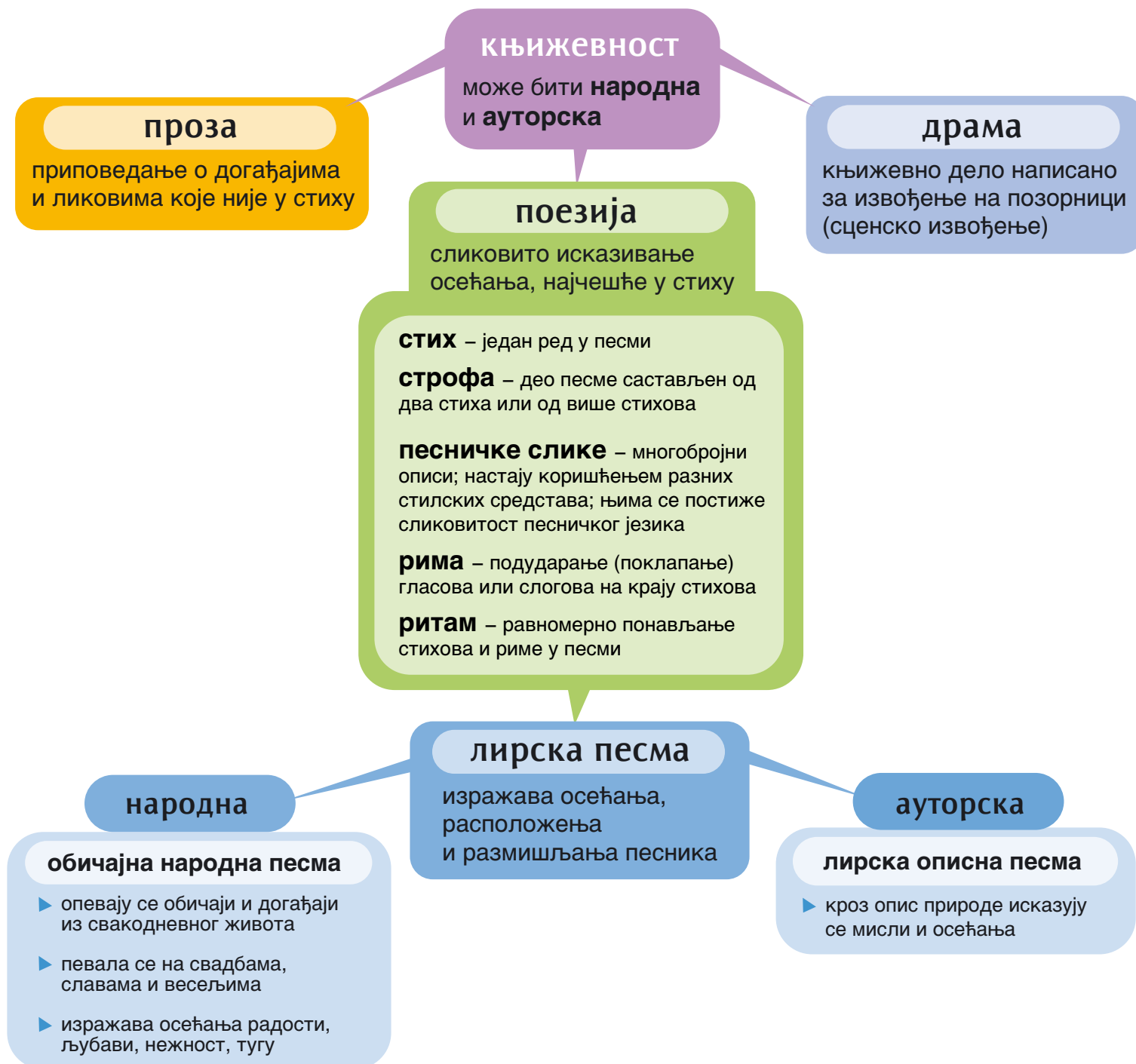

 Сисли и овде напиши једну шаљиву вест. Не заборави да вест треба да има занимљив наслов и да треба да садржи одговор на питања: шта се догодило, ко је учесник у догађају, где се догађај десио, када и како.

 Прочитај три шаљиве вести и вест коју си сам смислио. Попуни табелу подацима о свакој вести.

наслов вести	Украли му кревет	Прва помоћ изгубљенима	Пуштање браде	
Шта се догодило?				
Ко је учесник у догађају?				
Где се догађај десио?				
Када се то догодило?				
Како се то догодило?				

СЕТИ СЕ шта смо научили...

3.

ЧОВЕК САМО СРЦЕМ ДОБРО ВИДИ

ЧИТАМО

- приче, бајке и песме о љубави и пријатељству

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о томе како се постиже хумор у књижевном делу
- о поеми
- о драмском тексту
- о дидаскалијама

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш неколико луцкастих жеља
- да напишеш другачији крај за бајку *Пејелуџа*
- да одглумиш део позоришног комада
- да нацрташ костим за позоришну представу

Шта је то **хумор**? Сети се неког хумористичког дела (песме, приче, романа).

Да ли си читао неко дело Бранислава Нушића, нашег највећег хумористичког писца?

Прва љубав

Заљубио сам се у Персу, нашу комшику, јер она ми је била најближа. Перса је била пегава, носила је жуте чарапе и увек су јој биле искривљене штикле на ципелама. Док се нисам заљубио, нисам ни обраћао пажњу на њу, али од часа кад сам се заљубио, изгледала ми је божанствено лепа и довољно ми је било да је видим, ма и издалека, да видим само њене криве штикле, па да се одмах узбудим и похитам јој у сусрет, не бих ли што пре срео осмех на њеноме пегавоме лицу.

Она је била ћерка професора који нам је предавао рачуницу и који о мени, не знам зашто, није имао тако добро мишљење. Било јој је девет година и учила је трећи разред основне школе. Љубав сам јој исказао на један необично романтичан начин. Једном приликом, када смо се играли жмурке, ми се заједно сакријемо у једно буре, у коме је моја мајка зими киселила купус. Ту, у том бурету, ја сам јој исказао љубав, и због те миле ми успомене и данас ме још троне кад год прођем крај каквог бурета.

Једанпут се нађемо после школе и пођемо заједно кући... Том приликом сам је озбиљно запитао:

– Шта мислиш, Персо, хоће ли ми те дати твој отац ако те запросим?

Она поцрвене, обори очи и у забуни преби легиштар на три парчета.

– Не верујем! – одговори ми полугласно.

– А зашто? – запитах је узбуђено и пођоше ми сузе на очи.

– Зато што си код њега рђав ђак!

Заклео сам се да ћу и ноћу и дању учити рачуницу, само да поправим белешку. И учио сам, али зар сам ја могао савладати оно на чему су толико њих сломили своју снагу – зар сам могао измирити љубав и рачуницу? Имајући да бирам измеђ' љубави и рачунице, изабрао сам као лакшу љубав и идућег часа уместо двојке, коју сам дотад имао, добио сам јединицу.

Идућег четвртка ... на подне сачекам Персу пред њеном школом и, пратећи је, признам јој да сад још горе стојим, јер сам добио јединицу из предмета њенога оца. Она болно рече:

– Онда никад нећу бити твоја!

– Ти мораш бити моја, па ако не на овоме, а оно на ономе свету! – узвикнух ја ове речи које сам неколико дана раније чуо на позоришној представи.

– Како то може да буде? – упита она радознано.

Бранислав Нушић
(1864–1938)

је највећи српски хумористички писац. Рођен је у Београду, а детињство провео у Београду и Смедереву. Написао је позната драмска дела:
Сумњиво лице,
Госпођа министарка,
Народни посланик и др. Написао је и роман за децу *Хајдуци*, а његова најсмешнија књига је *Аутобиографија* у којој говори о свом животу од рођења до женидбе. Ово је одломак из те књиге.

– Отроваћемо се, ако пристајеш.
– А како ћемо се отровати?
– Тако – наставих ја одлучније – попићемо отров!
– Добро – одговори она решена – пристајем! А кад?
– Сутра после подне.
– Е, сутра после подне имамо школе – присети се она.

– То јесте – паде и мени на памет. – Не могу ни ја сутра, јер би ми забележили одсуство, а имам их већ двадесет и четири, па би ме могли истерати из школе. Него ако хоћеш у четвртак после подне, онда немамо школе ни ја ни ти.

Она пристаде и споразумесмо се да ја припремим све за тровање.

Идућег четвртка после подне ја украдем од куће кутију палидрваца и пођем на уречени састанак са Персом, где ћемо заједно отићи на онај свет.

Састали смо се у нашој башти и сели на траву, а из душе нам се отимао дубоки уздах бола и чежње... Цела се ствар, међутим, свршила овако:

Она је отишла кући и замолила мајку да јој спреми постељу да умре. Том приликом јој је признала да се отровала, односно да је јела дрва са мнош. Мајка њена, без икаква обзира за њен положај и њене осећаје, рече:

– Е, кад си могла да једеш дрва у башти, јешћеш их и овде у соби!

Задигла јој је затим сукњицу и почела јој с те стране истеривати оне осећаје који су Перси дубоко у срцу били усађени.

Због тих батина Перса ме је омрзла и тако се свршила моја прва љубав.

*(Огломак из Аутобиографије)
Бранислав Нушић*

романтичан, рачуница, тронути, легиштар, белешка, урећи

 Подвуци у причи места која су ти најсмешнија. Објасни зашто су ти смешна.

 Наведи реченице којима је писац описао Персу.

 Наведи реченице којима писац описује своја осећања према Перси.

 Због чега су заљубљени решили да се отрују?

 Због чега је престала ова прва љубав?

 Хумор се у књижевном делу постиже на више начина. Један од њих је несклад између онога што очекујемо да ће се догодити и онога што се заиста догађа.

Ево једног примера из приче за то, а ти пронађи и допиши друге примере.

Наш пример

<i>... Љубав сам јој исказао на један необично романтичан начин.</i>	<i>Једном приликом, када смо се играли жмурке, ми се заједно сакријемо у једно буре, у коме је моја мајка зими киселила купус.</i>
Након ове реченице очекујемо да ће изјава љубави бити нежна, узвишена и чаробна.	Међутим, дечак изјављује љубав девојчици док се играју жмурке у бурету за кисели купус, што је супротно очекиваном. Управо то догађај и чини смешним.

Твој пример

Пронађи у неком тексту и напиши још по један пример за значења следећих речи.

речи и њихово значење	наш пример	твој пример из неког текста
ситуација – стање, скуп околности и прилика у којима се неко налази	<i>Заљубио сам се у Персу, нашу комшику...</i>	
узрок – повод, разлог	<i>... јер она ми је била најближа.</i>	
околност – стање чињеница које утичу на резултат нечега	<i>Она је била ћерка професора који нам је предавао рачуницу и који о мени, не знам зашто, није имао тако добро мишљење.</i>	
испољавати – показивати, исказивати изгледом, држањем, речима и сл., изражавати	<i>... Довољно ми је било да је видим, ма и издалека, да видим само њене криве шикле, па да се одмах узбудим и похитам јој у сусрет.</i>	
последича – оно што нужно следи, настаје, произлази из узрока	<i>... уместо двојке, коју сам дошао имао, добио сам јединицу.</i>	

Сети се неке приче или песме о Месецу. Размени мишљење са другом (другарицом) из клупе.

Мјесец и његова бака

У шуми старој огањ гори,
блиста у мраку на крају свијета;
кад ближе приђеш – од сребра двори,
по њима мудра старица шета;
над кровом плави вије се дим;
ту живи Мјесец и бака с њим.

Од синоћ Мјесец код куће није,
а бака чека ... пролазе сати...
Мораће, богме, и да га бије
када се зором у дворе врати.
Нити је слуша, нити је пита,
читаве ноћи по небу скита.

„Ала ће сутра шиба да ради!
Сврби ме рука!“,
бака се слади.

Дремљива поноћ по шуми луња,
а строга бака на прагу куња,
држи у руци од брезе прут.
А небом дотле, по модрој води,
скитница Мјесец пучином броди,
у мору звијезда дукат жут.

У саму зору маглица паде,
озеблом шумом заигра кос,
уморан Мјесец дому се краде,
опрезно иде, плашљив и бос.

Шуља се Мјесец, утвара права,
кад, гле, на прагу – бакица спава,
спустила главу, сребри се коса,
на пруту трепти јутарња роса.

С дрвета утом, хитра и лака,
пред кућу скочи брбљива сврака,
закрешта злобно репати враг.
„Држ’те га! Уа! С неба је пао!
Читаве ноћи звијезде је крао!
Погледај за њим – блиста се траг!“

Потрча Мјесец брже нег очи,
кроз врата шмугну, у кревет скочи,
а сврака опет галаму ствара:
„Побјеже скоком! Држи га, стара!“

Јадна се бака из сна трже,
збуни је дрека и румен сјај,
па свраку пита што може брже:
„Откуда?! Шта је?! Да није змај?!“

„Крадљивац звијезда у твојој кући!“,
повика сврака.
„Треба га тући!“

„Погађам ко је!“,
бака се сјети,
у дворе корак управи свој.
„Крадљивац који с неба лети
нико је други, већ унук мој.“
Прилази бака кревету тајно
и гледа лице злаћано, сјајно,
у плавој коси звјездани прах.

куњати, бродити, красти се,
шуљати се, утвара, обдан, баук

„Куда ли ноге његове језде?
Висине воли, небо и звијезде;
како га није у ноћи страх?
Морам га тући, ту друге није!“
И бака узе сандале сиве,
брезовим прутом по њима бије.
„Ви сте за скитњу његову криве!
Зашто носите унука мог
ширином неба звјезданог?!“

Сандале трпе батине многе
и сложно шкрипе:
„Криве су ноге!“
Ноге се буне:
„Крива је глава,
ноћу је будна, а обдан спава!“

Бака се љути.
„Погледај врага!
Зар ова глава, рођена, драга?!
Прије ћу за брк баука вући,
неголи сненог унука тући.
Измлатићу га, ал' други пут.“
То рече бака и баци прут...

(Одломак из њоеме Мјесец и његова бака)
Бранко Ћојић

Како изгледају Месечеви двори кад се гледају издалека?

Како изгледају кад им се приђе ближе?

Испричај садржај ове поеме у четири реченице.

поема

 Издвој речи и изразе којима је насликана природа.

ноћ – _____
зора – _____
небо – _____
шума – _____

 Издвој лепе речи и изразе којима су насликани ликови.

Месец – _____
бака – _____
сврака – _____

 Напиши које су важне особине ликова и то образложи.

Месец је _____, зато што _____
_____.
Бака је _____, зато што _____
_____.
Сврака је _____, зато што _____
_____.

 Ово је **поема** (дужа, обимнија песма). У њој песник користи многа стилска средства.

 Пронађи у текстовима које си досад читао и напиши по један пример за персонификацију и поређење или смисли своје примере за та стилска средства.

персонификација – *Дремљива ноћ по шуми луња,* _____

поређење – _____

 Наведи примере из којих се види бакина љубав према унуку.

 Пронађи у овој песми или у неком другом тексту још један пример за значење следећих речи или смисли свој пример за сваку од њих.

речи и њихово значење	наш пример	твој пример из неког текста
дивити се (некоме) – с великим задовољством гледати некога; бити одушевљен неким	<i>Прилази бака кревету шајно и њега лице злаћано, сјајно, у њавој коси звездани њрах.</i>	
одушевити се – испунити се задовољством, заносом, раздраганошћу	<i>Зар ова њава, рођена, грађа?!</i>	
љубав – осећање велике наклоности према некоме или нечему	<i>Прије ћу за брк баука вући, нећоли сненој унука њући.</i>	

 Смисли и допиши речи са сличним значењем.

поноћ: дремљива, _____, _____, _____.

сврака: брбљива, _____, _____, _____.

шума: озебла, _____, _____, _____.

Месец се шуња, _____, _____, _____.

 Домаћи задатак

Ово је одломак из поеме *Мјесец и његова бака*. Пронађи целу поему и прочитај је. Сазнаћеш још нешто о новим доживљајима Мјесеца и његове баке.

Шта је за тебе пријатељство? Зашто је важно имати пријатеља (пријатељицу)?
Како се чува пријатељство?

Мали принц и лисица

Мали принц је заволео ружу која расте на његовој малој планети. Пошто у тој љубави није умео да види срећу, одлази на планету Земљу. Тамо упознаје лисицу. Она му помаже да научи како се стварају и чувају пријатељство и љубав.

Тада се појави лисица.

– Дobar дан – рече лисица.

– Дobar дан – учтиво одговори мали принц који се окрете, али не виде ништа.

– Ево ме овде – рече један глас, под јабуком...

– Ко си ти? – упита мали принц. Врло си лепа...

– Ја сам лисица – рече лисица.

– Ходи да се играмо – предложи јој мали принц.

– Тако сам тужан...

– Не могу да се играм с тобом – рече лисица.

– Нисам припитомљена.

– Ах! Извини – рече мали принц.

А онда, размисливши додаде:

– Шта значи то „припитомити“?

– Ти ниси одавде – рече лисица. – Шта тражиш?

– Тражим људе – рече мали принц. – Шта значи то „припитомити“?

– Људи имају пушке – рече лисица – и они лове. То је прилично незгодно! Али они гаје и кокоши. По томе су занимљиви. Тражиш ли кокоши?

– Не – рече мали принц. – Тражим пријатеље. Шта значи то „припитомити“?

– То је нешто што се давно заборавило – рече лисица. – То значи „створити везе...“

– Створити везе?

– Наравно – рече лисица. – Ти си за мене само мали дечак сличан стотинама хиљада других

дечака. И ти ми ниси потребан. А ни ја теби нисам потребна. Ја сам за тебе само лисица слична стотинама хиљада лисица. Али, ако ме припитомиш, бићемо потребни једно другом. Ти ћеш за мене бити једини на свету. Ја ћу за тебе бити једина на свету...

– Почињем да схватам – рече мали принц. – Постоји једна ружа ... мислим да ме је припитомила...

– То је могуће – рече лисица. – Чега све нема на Земљи...

– Ах! То није на Земљи – рече мали принц.

Лисица је изгледала врло радознала:

– На некој другој планети?

– Да.

– Има ли ловаца на тој планети?

– Не.

– Гле, па то је занимљиво! А кокоши?

– Не.

– Ништа није савршено – уздахну лисица.

Али лисица се поново врати на своју мисао:

– Мој живот је једнолик. Ја ловим кокоши, људи лове мене. Све кокоши су сличне, и сви људи су слични. Мени је, дакле, помало досадно. Али, ако ме ти припитомиш, мој живот ће бити као обасјан сунцем. Упознаћу бат корака који ће бити друкчији од свих осталих. Други кораци ме терају под земљу. Твој ће ме као музика позивати да изађем из јазбине. А затим, погледај! Видиш ли, тамо доле, поља пуна жита? Ја не једем хлеб. За мене жито не представља ништа. Житна поља не подсећају ме ни на шта. А то је жалосно! Али ти имаш косу боје злата. Биће дивно

када ме припитомиш! Жито, које је позлаћено, подсећаће ме на тебе. И ја ћу волети шум ветра у житу...

Лисица ућута и дуго гледаше малог принца:

– Молим те ... припитоми ме – рече она.

– Врло радо – рече мали принц – али немам много времена. Треба да пронађем пријатеље и да се упознам с многим стварима.

– Човек познаје само оне ствари које припитоми – рече лисица. – Људи немају више времена да било шта упознају. Они купују готове ствари код трговаца. А како нема трговаца који продају пријатеље, људи више немају пријатеља. Ако хоћеш пријатеља, припитоми ме!

– Шта треба да радим? – упита мали принц.

Треба да си веома стрпљив – одговори лисица. – Најпре ћеш сести мало даље од мене, ето тако, на траву. Гледаћу те крајичком ока, а ти нећеш ништа говорити. Говор је извор неспоразума. Али, сваког дана сешћеш мало ближе...

Сутрадан мали принц поново дође.

– Било би боље да си дошао у исто време – рече лисица. – Ако долазиш, на пример, у четири сата поподне, ја ћу бити срећна већ од три сата. Уколико време буде одмицало, бићу све срећнија. У четири сата бићу узбуђена и узнемирена; упознаћу цену среће! Али ако будеш долазио кад ти падне на памет, никада нећу знати за који час да спреим своје срце... Потребни су читави обреди за то.

– Шта је обред? – упита мали принц.

– И то је нешто што се давно заборавило – рече лисица. – То је оно што чини да се један дан разликује од другог, један час од других часова. Код мојих ловца, на пример, постоји један обред. Они четвртком играју са сеоским девојкама. Четвртак је, дакле, диван дан! Идем у шетњу чак до винограда. Кад би ловци играли кад им падне на памет, сви би дани личили један на други и ја не бих уопште имала одмора.

Тако мали принц припитоми лисицу. А кад се дан растанка приближи:

– Ах! – рече лисица. – Плакаћу.

– Сама си крива – рече мали принц – нисам ти желео никаква зла, али ти си хтела да те припитоим.

– Наравно – рече лисица.

– Али ти ћеш плакати! – рече мали принц.

– Наравно – рече лисица.

– Значи, тиме ништа не добијаш!

– Добијам – рече лисица – због боје жита.

Затим додаде:

– Иди, погледај поново руже. *Схватаћеш да је твоја јединствена на свету.* Врати се онда да ми кажеш збогом, а ја ћу ти поклонити једну тајну.

Мали принц оде да поново види руже.

– Ви уопште не личите на моју ружу, ви још ништа не значите – рече им он. – Нико вас није припитомио, и ви нисте никога припитомили. Ви сте као што је била моја лисица. Била је то обична лисица слична стотинама хиљада других. Али ја сам од ње направио свог пријатеља, и она је сада јединствена на свету.

Руже су се осећале веома нелагодно.

– Лепе сте, али сте празне – рече им он још. – Човек не може да умре за вас. Наравно, обичан пролазник поверовао би да моја ружа личи на вас. Али она сама значајнија је од свих вас заједно зато што сам ја њу заволео. Зато што сам њу стављао под стаклено звоно. Зато што сам њој направио заклон. Зато што сам због ње поубијао гусенице (сем оне две-три ради лептирова). Зато што сам њу слушао

како се жали, хвалише или како понекад ћути. Зато што је то моја ружа.

И он се врати лисици.

– Збогом – рече јој он...

– Збогом – одговори лисица. – Ево моје тајне. Сасвим је једноставна: човек само срцем добро види. Суштина се очима не да сагледати.

– Суштина се очима не да сагледати – понови мали принц да би запамтио.

– Време које си уложио око твоје руже чини ту ружу тако драгоценом.

– Време које сам уложио око моје руже... – рече мали принц да би запамтио.

– Људи су заборавили ту истину – рече лисица. – Али ти не треба да заборавиш. Ти си заувек одговоран за оно што си припитомио. Ти си одговоран за твоју ружу...

– Ја сам одговоран за своју ружу – понови мали принц да би запамтио.

питом, припитомити, једнолик,
стрпљив, обред, јединствен,
суштина, одговоран

Мали принц је једна од најчитанијих књига на свету. Написао ју је француски писац Антоан де Сент Егзипери (1900–1944). Био је један од првих pilota.

 Подвуци у тексту плавом бојом реченице којима лисица објашњава малом принцу шта значи *припитомити* некога.

 Зашто је лисица рекла да треба бити стрпљив када хоћеш да припитомиш неког? Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

а) зато што пријатеља увек треба изненадити

б) зато што треба упорно и истрајно чекати да се у пријатељству стекне поверење

в) зато што треба одустати од упознавања пријатеља чим наиђу неке тешкоће.

 Објасни зашто је лисица рекла: *Говор је извор несјоразума.*

 Напиши следеће реченице на други начин, тако да њихово значење буде исто или слично.

• *Али, ако ме ти припитомиш, мој животи ће бити као обасјан сунцем.* – _____

• *Твој ће ме [корак] као музика позивати да изађем из јазбине.* – _____

• *Човек познаје само оне ствари које припитоми.* – _____

 Објасни зашто је лисици важно да мали принц долази на време.

 Објасни како је мали принц припитомио ружу.

 Шта значе речи лисице: *Човек само срцем добро види*. Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

- а) не треба веровати својим осећањима када се о нечему суди
- б) најбоље се нешто разуме онда када се о томе добро размисли
- в) човек најбоље некога разуме онда када га воли

 Објасни зашто је мали принц одговоран за своју ружу.

 На кога ће лисицу подсећати житна поља? Зашто?

 Да ли си и ти некога припитомио? Ако јеси, испричај како си то учинио.

 Да ли постоји нешто што те подсећа на неког кога си припитомио? Ако постоји, напиши шта је то.

Смисли и напиши шта би лисицу питао о пријатељству, а шта малог принца.

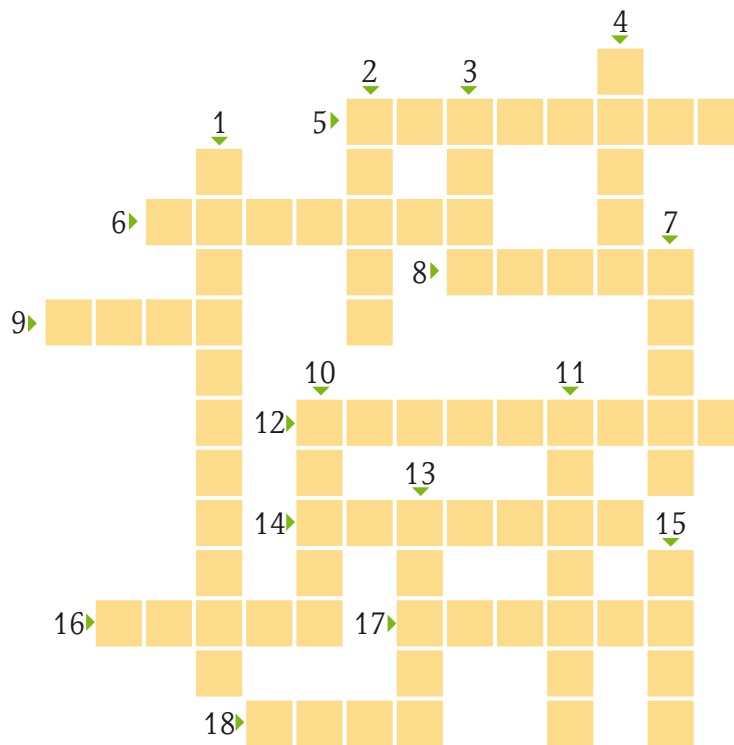
Питање за лисицу: _____

Питање за малог принца: _____

Реши укрштеницу.

1. аутор песме *Друї друїу*
2. краћа поучна прича чији су јунаци животиње које се понашају као људи
3. један ред у песми
4. главни јунак романа *Бела Грива*
5. главни јунак приче Бране Црнчевића
6. текст предвиђен за извођење на позорници
7. најобимније књижевно дело
8. представљање људи и догађаја на смешан начин
9. део речи
10. прича о чудноватим догађајима и ликовима
11. презиме наше познате књижевнице
12. име нашег највећег хумористичког писца
13. реч која има супротно значење од речи *најрег*
14. песма која говори о догађајима и јунацима
15. начин изражавања
16. део назива романа Ренеа Гијоа (*Бела...*)
17. део фабуле који радњу чини замршеном и напетом
18. упознавање са главним ликом, временом и местом догађања радње у књижевном делу

Šta znači biti luckast? Šta očekuješ od pesme čiji je naziv *Luckasta pesma*?

Luckasta pesma

Mama,
hteo bih da postanem srebro!

Sine,
bojim se, hladno bi ti bilo!

Mama,
hteo bih da postanem voda!

Sine,
bojim se, hladno bi ti bilo!

Mama,
hteo bih đerdan da budem od zlata!

Možeš!
Sklopi mi samo ruke oko vrata!

Federiko Garsija Lorka

đerdan

Šta misliš, zašto je dete želelo da postane srebro?

Zašto je želelo da postane voda?

Mogu li se želje ovog dečaka ispuniti? Objasni zašto.

Opiši čega se majka bojala?

Kako dečak može da postane đerdan od zlata?

 Objasni kako se razvijaju osećanja u ovoj pesmi.

Na početku pesme osećanja su _____,
zato što _____.

Na kraju pesme osećanja su _____,
zato što _____.

 Zašto ova pesma ima naslov *Luckasta pesma*?

 • Smisli i napiši drugačiji naslov za ovu pesmu.

• Smisli i napiši nekoliko luckastih želja.

 Reši rebuse.

Шта су **бајке**? По чему се бајке разликују од других прича?
Да ли си читао бајку *Пепељуга* или гледао цртани филм?

Пепељуга

Преле ђевојке код говеда око једне дубоке јаме, а дође некакав старац бијеле браде до појаса, па им рече:

– Вевојке, чувајте се ви те јаме, јер да које од вас упадне вретено у њу, оне би се мати одмах претворила у краву.

Ово рекавши старац отиде, а ђевојке онда, чудећи се његовијем ријечима, прикуче се јами још ближе и стану се у њу надвиривати и разгледати је, док се једној, која је била најљепша између њих, измакне вретено из руке и падне у јаму. Кад она увече дође кући, а то јој се мати претворила у краву и стоји пред кућом. Потом она стане ову краву гонити на пашу с осталијем говедима.

Послије неког времена отац се ове ђевојке ожени удовицом, која доведе једну своју кћер. Маћеха стане одмах мрзити на своју пасторку, особито зато што је она била много љепша од њезине кћери: забрањивала јој је да се умива, чешља и преоблачи, и свакојако је тражила узроке да је кара и мучи. Једном јој даде ујутру пуну торбу кућеље, па јој рекне:

– Ако ово све данас не опредеш и у кокошку не смоташ, не иди ми довече кући, убићу те.

Ђевојка, сирота, идући за говедима, прела је колико је могла, а кад на подне говеда полијежу у пландишту, она видјевши да се на кућељи не познаје што је опрела, стане плакати. Кад је види она крава што јој је била мати ће плаче, запита је што јој је, а она јој каже све редом што је и како је. Онда крава, тјешећи је, рекне јој да се за то не брине нимало:

– Ја ћу – вели – кућељу узимати у уста и жватаати, па ће се на моје ухо помолити жица, а ти је ухвати па је одмах мотај на кокошку.

Тако и учине; крава стане кућељу у уста узимати и жватати, а ђевојка на ухо њезино жицу извлачити и мотати, и одмах буду готове. Кад ђевојка увече маћехи да велику кокошку, маћеха јој се врло зачуди, па јој сјутрадан да још више кућеље, а кад она и ово опреде и смота као и оно прије и увече донесе кокошку готову, она помисли у себи да то њој помажу њезине другарице, па јој трећи дан да још више кућеље, али крадом пошаље за њом и своју кћер да гледа ко то њој помаже прести и мотати. Кад се ова послана ђевојка привуче те види како крава кућељу узима и жваће, а пасторка на њезино ухо пређу мота, она се врати кући и каже све матери својој. Потом маћеха навали на свога мужа да се крава она закоље. Муж је изнајприје жену од тога одвраћао, али најпослије, кад се жена није шћела оканити, пристане и он на то, и каже да ће је у тај и тај дан заклати. Кад пасторка за то дозна, она стане једнако плакати, а кад је крава запита зашто плаче и она јој каже све што је и како је, рече јој крава:

– Мучи ти, не плачи, већ кад мене закољу, да не једеш од мене меса, већ кости моје да покупиш, па да их за кућом под тијем и под тијем каменом закопаш у земљу, па кад ти буде кака невоља, дођи на мој гроб и наћи ћеш помоћ.

Кад краву закољу и месо јој стану јести, ђевојка није шћела окусити изговарајући се да није гладна и да не може, него покупи све њезине кости, па их закопа ђе јој је крава казала. Вевојци је овој било име Мара, али како је послвије тога највише радила и слушала у кући: носила воду, готовила јело, пра-ла судове, мела кућу и радила све остале кућевне послове, и како се тако највише око ватре налазила, прозову је маћеха и њезина кћи Пепељугом.

Једном у нећељу маћеха, опремивши се са својом кћери у цркву, проспе по кући пуну копању проса, па рече пасторци:

– Ти, Пепељуго, ако ово све просо не покупиш и ручак не зготовиш док ми из цркве дођемо, убићу те!

Пошто оне отиду у цркву, ђевојка сирота стане плакати говорећи у себи: „За ручак ме није бриге, ласно ћу га зготовити, али ко ће толико просо покупити!“ Уто јој падне на ум што јој је крава рекла: ако кад буде у невољи да иде на њезин гроб и да ће наћи помоћ, па отрчи одмах онамо; али кад тамо, шта да види! На гробу стоји великачки сандук отворен, пун свакојакијех драгоцјенијех хаљина, а на заклопцу његову два бијела голуба, па јој реку:

– Маро, узми из сандука хаљине које хоћеш, па се обуци и иди у цркву, а ми ћемо просо покупити и остало све уредити.

Она весела узме прве хаљине с врха све од саме свиле, пак се обуче и отиде у цркву. У цркви све се, и женско и мушко, зачуди њезиној љепоти и њезинијем хаљинама, а највише што нико није знао ко је она и откуда је, а особито јој се зачуди и око на њу баци царски син, који се онђе десио. Кад буде испред свршетка летурђије, она се из цркве искраде па бјежи кући, па свукавши своје хаљине остави их у сандук, а он се сам затвори и нестане га, а она брже к ватри; кад тамо, а то просо покупљено, ручак готов и све уређено. Мало постоји, ал’ ето ти јој маћеха са кћерју својом из цркве, и врло се зачуде кад виде све уређено, па и просо покупљено.

Кад буде у другу неђељу, маћеха се са својом кћерју опет спреми у цркву и на походу проспе још више проса по кући, па каже пасторци као и прије:

– Ако то све просо не покупиш и ручак не зготовиш и остало све не уредиш док ми дођемо из цркве, убићу те!

Пошто њих двије отиду у цркву, пасторка одмах к материном гробу, кад тамо, а то сандук опет отворен као и прије и на заклопцу стоје два бијела голуба, па јој реку:

– Обуци се ти, Маро, па иди у цркву, а ми ћемо просо покупити и остало све уредити.

Онда она узме из сандука хаљине све од чистога сребра, пак се обуче и отиде у цркву. У цркви јој се опет зачуди све још више него прије, а царев син очију не сметаше с ње; али кад буде испред свршетка летурђије, она се између народа некако украде, те бјежи кући, пак се брже-боље свуче и хаљине остави у сандук, па к ватри. Кад јој маћеха са својом кћерју дође из цркве, још већма се зачуде кад виде просо покупљено, ручак готов и остало уређено, и никако се нијесу могле дочудити.

Кад буде у трећу неђељу, оне се опет спреме у цркву, па на походу маћеха проспе још више проса по кући и каже пасторци као и прије:

– Ако ово просо све не купиш, ручак не зготовиш и остало све не уредиш док ми дођемо из цркве, убићу те!

Пошто оне отиду из куће, пасторка одмах к материну гробу и нађе опет сандук отворен и на заклопцу два бијела голуба, који јој реку да се обуче и да иде у цркву, а да се не брине ни за што у кући. Онда она узме из сандука хаљине све од суха злата, пак се обуче и отиде у цркву. У цркви јој се сви зачуде још већма, а царев је син био намислио да је не пушта као прије, већ да је чува да види куда ће. Кад буде испред свршетка летурђије, те она пође да иде, а царев син за њом устопце, и тако она између народа провлачећи се и бјежећи, некако јој спадне папуча с десне ноге, и она, не имајући кад тражити је, побјегне босонога, а царев син узме јој папучу. Дошавши она кући, свуче се и хаљине остави у сандук, па одмах к ватри као и прије.

Царев син потом зађе с оном папучом њезином да је тражи по свему царству огледајући свакој ђевојци папучу на ногу, али којој дуга, којој кратка, којој уска, којој широка, не може ни једној да при-

стане. И тако идући од куће до куће, дође и кући њезина оца. Маћеха њезина, кад је виђела да ће царев син доћи и њиховој кући да тражи ону ђевојку, она њу пред кућом сакрије под корито. Кад царев син дође с папучом и запита имају ли како ђевојку у кући, она му каже да имају и изведе му своју кћер. Кад јој папучу он огледа на ногу, али јој папуча не може ни на прсте да се навуче. Онда царев син запита имају ли у кући још како ђевојку, а она му каже да немају више никакe. Уто пијевац скочи на корито пак запјева:

– Кукуријеку, ево је под коритом!

Маћеха повиче:

– Иш, орао те однио!

Царев син, чувши то, потрчи брже-боље ка кориту те га дигне, кад тамо, а то под њим она иста ђевојка што је била у цркви и у онијем истим хаљинама у којијем је трећи пут била, само без папуче на десној ноzi. Кад је царев син угледа, он се готово обезнани од радости, па јој брже-боље папучу назује на десну ногу, и видјевши да јој је не само таман на ногу него да је управо онака као и она што јој је на лијевој ноzi, одведе је своме двору и ожени се њоме.

Српска народна бајка

прикучити се, стати, пасторка, карати, куђеља, кокошка, пландиште, оканити се, једнако, мучати, Пепељуга, копања, просо, ласно, летурђија (литургија), поход, сметати, украсти се, устопце, огледати, пристати, корито, обезнани се, назути

Пронађи у тексту и подвуци плавом бојом оно што је мајка говорила Пепељуги.

Црвеном бојом подвуци оно што је маћеха говорила Пепељуги.

Објасни како је мајка показивала љубав према својој ћерки Пепељуги.

Објасни како је маћеха показивала мржњу према Пепељуги.

Какве су се хаљине налазиле у сандуку за Пепељугу? 1. _____

2. _____ 3. _____

Зашто се Пепељуга кришом враћала из цркве пре свих осталих?

• Главни ликови у овој бајци су:

• Споредни ликови су:

Наведи особине следећих ликова. У тексту нађи податке који то потврђују.

Пепељуга је _____,
зато што _____

Маћеха је _____,
зато што _____

Мајка је _____,
зато што _____

Препричај бајку користећи следећи план:

1. Девојке поред јаме	5. У цркви
2. Маћеха	6. Изгубљена папуча
3. Крава помаже	7. Петао на кориту
4. Име Пепељуга	

Реши ребус.

Смисли и напиши поруку ове бајке.

Повежи реченице с појмовима који им одговарају.

збиља
(истина, стварност)

*Каг она увече дође кући, а што јој се мајки претворила
у краву и стоји пред кућом.*

*Послије неког времена отац се ове девојке ожени удовицом,
која доведе једну своју кћер.*

машта
(способност дочаравања,
замишљања слика,
фантазија)

И тако идући од куће до куће, дође и кући њезина оца.

*Пошто оне отиђу из куће, њасторка одмах к мајтерину тробу
и нађе отиш сандук отворен и на заклопцу два бијела толуба, који јој
реку да се обуче и да иде у цркву, а да се не брине ни за што у кући.*

Повежи дате појмове са одговарајућим објашњењима (једно објашњење је сувишно!).

тема
(оно о чему се говори)

Зрно по зрно – погача, камен по камен – палача!

Живот сироте девојке Пепељуге

идеја
(главна мисао, замисао)

Доброта увек побеђује; зло се увек кажњава

народна бајка, идеја

Зашто је *Пепељуџа* народна бајка?

Аутор бајке је _____.

Настала је _____.

Ликови су _____.

Догађаји су _____.

Замисли да је царев син из ове бајке лутајући по царству изгубио Пепељугину папучу.
Смисли и напиши другачији крај ове бајке.

Каква је разлика између приповетке и драмског текста?

Пепељуга

Бајка за приказивање у три дела

Само кад би једном било

(трећи део, пети чин)

ОТАЦ: Не, ваше величанство, ја сам сасвим будан и трезан ... али морам вам рећи да у овој кући има још једна девојка ... моја кћи Пепељуга!...

ГЕНЕРАЛ: Овде је нема, колико ја видим...

ПРИНЦ: Ја бих, тата, хтео да видим сваку девојку ... сваку, баш сваку...

ЦАР: Где је та Пепељуга?

ОТАЦ: Не фантазирам ја, ваше величанство!... Пепељуга је под коритом...

МАЂЕХА: Нема је!... Видите и сами да је нема!... Наш татица фантазира!...

(Брзо њриће и њодиће коритом испод којеј на њоду клечи Пепељуга.) Ево, изволите!...

СВИ: Заиста!...

ОТАЦ: Устани, кћери!... (Пепељуга стидљиво устане.)

ПРИНЦ: Да, то је она ... краљица моја!...

ЦАР: Шта кажеш, сине?...

ПРИНЦ: Раније сам говорио да нећу ништа рећи пре него што девојка проба бајну ципелицу, али сад ипак кажем: то је она ... она је!...

ЦАР: По гардероби не бих рекао да је цурица нешто нарочито...

ГЕНЕРАЛ: Не треба, ваше величанство, никога ценити по оделу!... Ако дозвољавате, приметићу да је то девојче тап!...

МАЂЕХА: Немају они укуса, ваше величанство, ви сте у праву!... Зашто без потребе прљати само њеном ногом ту дивну свилену ципелицу?!...

ЦАР: Да, нажалост не женим се ја, него се жени мој син, па кад он захтева, ето ... нека му буде!... Дајте, ађутанте, ту ципелицу да је проба Пепељуга!...

АБУТАНТ (*Пейина му зираби ципелицу из руке*): Како да вам је дам кад ми ју је госпођица Пепина отела у очајању?!...

ПЕПИНА: Не дам!... Из ината не дам!... Зар дроњава Пепељуга да постане принцеза? Па ја бих пукла од муке!... Нећу да дам, бацићу је у бунар!...
(*Јурне.*)

ЦАР: Држите је!...
(*Сви јурну, љужва, као да се итрају „шуйе“.*)

ПРИНЦ: Спречите је!...

ГЕНЕРАЛ: Опколите је: тап!... Лево и десно крило: тап, тап!...

ОТАЦ (*ухвати Пейину*): Враћај ту ципелицу, чупава Пепино!...

ПЕПИНА (*зајрејашћено, уилашено*): Татице ... тата.

ОТАЦ (*истрине јој из руке ципелицу*): Да, тата – јесам, али не само теби и Рози, као што сам до сада био!... И Пепељуга је моја кћи!... Ја се стидим што према њој нисам био добар као тата... (*Прилази цару с ципелом.*) Ваше величанство, ја се стидим што сам допустио да Пепељуга иде у поцепаној хаљини!... Не може ниједан добар тата двома кћеркама да купи сто хаљина, а трећој ниједну...

ЦАР: Па то је страшна неправда!... Ја ћу већ сутра издати наређење да се у целој нашој земљи не сме правити разлика међу децом ни у чему!...

ОТАЦ (*брзо се сагне и обује Пепељуи ципелицу*): А ципелица, ваше величанство, погледајте!... Стоји као да је никла на Пепељугиној нози!...

ПРИНЦ: Краљице моја!...

ПЕПЕЉУГА: Принче мој!...

ПРИНЦ: Освитку мојих снова, незаборавку моје младости, кладенцу маштања ... о дивна! ... о лепа! ... о чаробна Пепељуго!...

ПЕПЕЉУГА: О љубичасти венчићу мога чекања, звездана крунице мојих нада, јутарња росо

моје радости... О часни!... О храбри... о неу-
страшиви принче мој!...

(Принц је узима за руку и води њед оца.)

ПРИНЦ: Тата, ево моје невесте, наше будуће
краљице!...

ЦАР: И као цар, и као тата, и као човек као сваки
други човек, ја ти, сине, одобравам да одмах
своју невесту Пепељугу поведеш на двор да
направимо царску свадбу и гозбу какву још
нико никада није направио!... А све вас остале
позивам на гозбу и весеље: и вас тата, и вас
маћехо, и вас Пепина, и тебе Розо, и све оста-
ле, и све остале!...

МАЋЕХА: Прихватамо, ваше величанство!... Чујете
ли ви, кћери моје?... Боље ишта него ништа...
Драги мој ађутанте и генерале, сад су моје
кћери принцезине сестре, ипак...

Александар Поповић

ађутант, освитак, незаборавак, кладенац

Ово је завршетак драмског текста *Пепељуга* који је написао Александар Поповић. Сигурно си запазио да постоји разлика између овог текста и завршетка народне бајке *Пепељуга*. Објасни у чему је разлика.

- Разлика у току радње: _____.
- Разлика у броју ликова: _____.
- Разлика у особинама ликова: _____.
- Отац је _____, зато што _____.
- Маћеха је _____, зато што _____.
- Маћехина кћи је _____, зато што _____.
- Принц је _____, зато што _____.

чин, сцена (призор), драмски текст (драма), дидаскалије (ремарке)

 Подвуци црвеном бојом у овом драмском тексту смешна места и објасни их. На који начин писац постиже хумор? Чиме нас изненађује?

 Пронађи и подвуци у тексту: плавом бојом речи којима принц хвали Пепељугу, а зеленом бојом речи којима Пепељуга хвали принца.

 Објасни шта значе изрази:

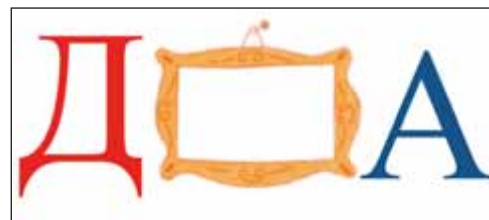
- *освиџак мојих снова* – _____
- *незаборавак моје младости* – _____
- *кладенац машињања* – _____
- *љубичастии венчић моја чекања* – _____
- *звездана круница мојих нада* – _____
- *јушарња роса моје радости* – _____

 Ремарке (дидаскалије) у заградама су објашњења у тексту драме која упућују читаоца, редитеља и глумце на изглед сцене, понашање и поступке ликова, на место радње и сл.

 Подвуци жутом бојом у овом тексту **дидаскалије (ремарке)**, део текста који у драми обично стоји у загради.

 Замисли да си писац драмског текста *Пепељуга*. Који би нови лик ти увео у драмску радњу? Смисли реченице које ће да говори нови лик. Не заборави дидаскалије.

 Реши ребус.

Препричај што краће овај драмски текст, али као да је одломак из приповетке.

Замисли да си постављен за костимографа у позоришној представи *Пепељуга*. Опиши какве би костиме креирао за следеће ликове:

• за принца _____

• за Пепељугу _____

• за маћеху _____

Нацртај један од тих костима.

Одглуми с друговима из одељења део овог комада.

Šta znaš o aždajama? Gde si čitao o njima? Kako ih zamišljaš?
Razgovaraj o tome sa drugom (drugaricom) iz klupe.

Aždaja svom čedu tepa

Aždaja svom čedu tepa:
„Nakazice moja lepa!

Ostavićeš svoju majku,
i otić' u neku bajku,

Ješćeš ljude kao repe,
najmiliji moj akrepe.

Šta će s tobom biti, ko zna,
lepotice moja grozna?

Bićeš ličnost negativna,
rugobice moja divna!

A tvoja će jadna majka
celog veka da se vajka!“

Ljubivoje Ršumović

aždaja, nakaza, akrep, negativna ličnost, rugoba, vajkati se

Objasni zašto se majka aždaja na ovaj način obraća svom čedu i zašto mu kaže:

- *nakazice moja lepa* – _____
- *najmiliji moj akrepe* – _____
- *lepotice moja grozna* – _____
- *rugobice moja divna* – _____

Na koji način majka aždaja u pesmi izražava ljubav i nežnost prema svom detetu?

 Zašto je majka zabrinuta? _____

 Šta je to „negativna ličnost“? _____

 Objasni šta je „pozitivna ličnost“. _____

 Šta misliš, kako se oseća aždajino dete dok mu majka ovako tepa? _____

 Smisli i napiši drugačiji naslov za ovu pesmu. _____

 • Ovo delo je (zaokruži odgovor za koji misliš da je tačan): a) poema b) pesma c) brzalica

• Po čemu to zaključuješ? _____

• Tema ove pesme (ono o čemu se govori) je: _____

• Ideje pesme su: _____

• Ova pesma ima _____ strofa. Svaka strofa ima po _____ stiha.

• Ispiši sve reči iz pesme koje se rimuju. _____

 Smisli i napiši reči koje imaju isto ili slično značenje.

• aždaja – _____ • akrep – _____

• nakaza – _____ • rugoba – _____

 Domaći zadatak

Nauči ovu pesmu napamet. Seti se *Pravila za izražajno čitanje i recitovanje* sa strane 196.

Како изгледа цвет дивље руже? Како мирише? Зашто тај цвет људи називају трновом ружицом?

Трнова Ружица

У давно време живели су један цар и једна царица који су сваког дана говорили: „Ах, када бисмо имали дете!“ – а нису могли да га добију. Но, једанпут, док се царица купала, једна жаба измиле из воде на суво и рече јој: „Твоја жеља биће испуњена – пре но што се наврши година, родићеш ћерку“.

Што жаба рече, то се и догоди, и царица роди једну девојчицу која је била тако лепа да цар није знао шта ће од радости, па приреди велики пир. На пир није позвао само своје рођаке, пријатеље и познанике него и мудре жене – суђаје, да би биле пријазне и наклоњене детету. Њих је у његовом царству било тринаест, али како је он имао само дванаест златних тањира, то је једна од њих морала да остане код куће. Учини се велика светковина и пре него што ће се пир завршити, суђаје стадоше детету поклањати своје чаробне дарове: једна врлину, друга лепоту, трећа богатство и, тако редом, све што се може пожелети на земљи. Таман кад њих једанаест изрекоше своје, уђе изненада она тринаеста. Она је била наумила да се освети зато што није била позвана, па и не поздравивши, чак и не погледавши никога, гласно узвикну: „Нека се царева кћи у својој петнаестој години убоде на вретено и падне мртва“. И, не рекавши ни речи више, окрете се и напусти дворану. Сви се уплашише, но тад иступи дванаеста, која је још имала да каже своју жељу. И, како није могла да оповргне пресуду, већ само да је ублажи, она рече: „Али то што ће снаћи цареву ћерку нека не буде смрт него стогодишњи дубок сан“.

Цар, који је силно желео да сачува своје мило дете од те несреће, нареди и обзнани да се спале сва вретена у његовом царству. Међутим, на девојци су се огледали сви дарови мудрих жена, јер је

била тако лепа, чедна, љубазна и разборита да ју је морао заволети свако ко би је видео. И догоди се да цар и царица нису били код куће баш оног дана када је она напунила петнаест година и тако је остала сасвим сама у дворцу. Тумарала је кроз дворац, разгледала до миле воље собе и одаје, па најзад дође до једне старе куле. Попе се уз једне завојите степенице и стиже до неких малених врата. У брави се налазио зарђао кључ, а када га окрете, врата се отворише и она угледа у собичку неку старицу како седи с вретеном и вредно преде лан. „Добар дан, бакице“, рече царева кћи. „Шта то радиш?“ „Предем“, рече старица и климну главом. „А шта је то што тако весело трчкара округ?“, рече девојка, па узе вретено и покуша да и сама преде. Али тек

што додирну вретено, кад се мађијска клетва испуни и она се убоде у прст.

Истог тренутка кад је осетила убод, она леже у кревет који се ту налазио и паде у дубок сан. А тај сан се прошири на цео дворцац: цар и царица, који су се баш били вратили и ступили у дворану, почеше да тону у сан, а с њима и цела дворска свита. Онда поспаше и коњи у штали, пси у дворишту, голубови на крову, муве на зиду, чак и ватра која је пламсала на огњишту, чак се и она утиша и заспа. И ветар се смири, па се на дрвећу под дворцем није више померио ниједан листић.

Око дворца поче расти трнова ограда, која је сваке године постајала све виша, док најзад није обавила цео дворцац, па га прерасла, те се уопште није могао видети, чак ни застава на његовом крову.

Међутим, земљом је кружила прича о лепој уснулој Трновој Ружици, јер тако прозваше цареву ћерку, па су с времена на време долазили царевићи

и покушавали да кроз живу ограду продру у дворцац. Али то им није полазило за руком, јер их је трње задржавало, као да је имало руке, и младићи су остајали да висе на њему, нису се могли ослободити и умирали су на жалостан начин.

После много, много година опет дође један царевић у ту земљу и чу од неког старца причу о трновој огради иза које се налази један дворцац у коме стотину година спава прелепа царева кћи, названа Трнова Ружица, а с њом спавају и цар, и царица и сви дворани. А и од деде је слушао да су већ многи царевићи долазили и покушавали да прођу кроз живу ограду, али да су остали да висе на њој и да су сви умирали на жалостан начин. Тада младић рече: „Ја се не бојим, одох тамо да видим лепу Трнову Ружицу“. И ма колико га је добри старац одвраћао од тога, он не послуша његов савет.

Међутим, баш се тога дана навршило оних сто година и дошао је час да се Трнова Ружица пробу-

ди. Кад се царевић приближио трновој огради, он угледа лепо и крупно цвеће које се размаче само од себе да би га неозлеђеног пропустило, а онда се опет састави у живицу. У дворској авлији он виде коње и шарене керове како леже и спавају, а на крову су седели голубови глава увучених у крила. Кад је ступио у кућу, тамо су спавале муве на зиду, у кухињи је кувар још држао руку као да хоће да шчепа момка, а куварица је седела пред црним петлом кога је требало очерупати. Он пође и даље и виде у дворани целу дворску пратњу где лежи и спава, а горе, крај престола, лежали су цар и царица. Он онда пође још даље, а све је било тако мирно да је човек могао да чује своје дисање.

Најзад стиже до куле и отвори врата собичка у којем је спавала Трнова Ружица. Лежала је ту и била тако лепа да није могао да одвоји очи од ње, па се саже и пољуби је. Како је он дотаче уснама, тако Трнова Ружица отвори очи, пробуди се и мило га погледа. Онда њих двоје сиђоше. А доле се пробудише цар и царица и цела дворска пратња, па се стадоше гледати разрогачивши очи. И коњи у дворишту устадоше и стресоше се; керови скочише и почеше да машу реповима; голубови на крову извукоше главице испод крила, обазреше се и полетеше у поље; муве на зидовима продужише да миле; ватра у кухињи се подиже, запламса и настави да кува јело, печење опет поче да цврчи; кувар ошамари момка да је зајаукао на сав глас и куварица очерупа петла.

А потом се богато и сјајно прослави венчање царевића и Трнове Ружице и они су живели срећно и задовољно целог живота.

Браћа Грим

пир, суђаје, пријазан, вретено, оповргнути, обзнанити, разборит, тумарати, завојит, мађија, мађијски, свита, царевић, живица

Зашто цар и царица нису позвали на светковину свих тринаест суђаја?

Прве три суђаје даровале су детету: _____, _____ и _____.

Смисли и наброј шта је осталих осам суђаја пожелело детету.

У ком тренутку је дошла тринаеста суђаја? _____

Шта мислиш, како се она осећала када је дошла? По чему то закључујеш?

Шта је пожелела детету? _____

Које добро дело је учинила дванаеста суђаја? _____

Наведи речи којима су описани изглед и особине Трнове Ружице. _____

Пронађи у тексту и објасни шта значи реч *шумарати* у реченици:

Тумарала је кроз дворац. – _____

 Подвуци плавом бојом део текста у којем је насликан тренутак када царева кћи и читав двор падају у сан и препричај га.

 Смисли и напиши причу која је кружила земљом о зачараном дворцу.

 Зашто су цареву кћерку прозвали Трнова Ружица?

 Зашто су царевићи покушавали да уђу у уснули град?

 Подвуци зеленом бојом реченице које описују заспали двор који је видео царевић.

 Пронађи у тексту занимљиве детаље којима се описује буђење заспалог двора и опиши их.

 Упореди слику дворца који пада у сан с приказом дворца који се буди. Шта запажаш?

 Повежи појам с делом реченице који му одговара.

последица

узрок

*Лежала је њу и била њако лепа
да није могао да одвоји очи од ње.*

Објасни шта значи реченица: *Мило ја погледа.*

Испиши неке речи које указују на још неки начин на који може да се погледа:

љушшишо,

Повежи линијама називе делова фабуле (тока радње) са реченицама из текста које им одговарају.

увод

*Како је он дошао уснама, шако Трнова Ружица отвори очи,
пробуди се и мило ја погледа.*

почетак заплета

*Она рече: „Али што што ће снаћи цареву кћерку нека не буде смрт
него стојодишњи дубок сан“.*

заплет расте

У давно време живели су један цар и једна царица.

расплет

Таман кад њих једанаест изрекоше своје, уђе изненада она шринаеста.

Наведи бар три разлога због којих је *Трнова Ружица* бајка.

1. _____ 2. _____ 3. _____

- Наведи поступке ликова који у овој бајци воде ка добру.

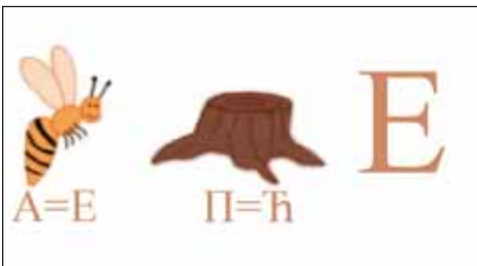
- Наведи поступке ликова који воде ка злу.

- Главни ликови у овој бајци су: _____
- Споредни ликови су: _____

 Препричај бајку тако што ћеш за сваки наслов написати по једну реченицу:

1. Жеља
2. Жаба
3. Светковина
4. Тринаеста суђаја
5. Дванаеста суђаја
6. Вретено
7. Заспали двор
8. Покушаји спасења принцезе
9. Храбри царевић
10. Пољубац
11. Срећан крај

 Реши ребусе.

СЕТИ СЕ шта смо научили...

КЊИЖЕВНОСТ

проза

поезија

драма

ауторска

- ▶ аутор – писац, творац књижевног дела, обично уметничког

народна

- ▶ настала у народу и преносила се усменим путем, с колена на колена

ЛИК – носилац радње у књижевном делу; може да буде главни и споредни, добар (с позитивним особинама) или лош (с негативним особинама); особине лика у књижевном делу одређујемо на основу његовог понашања

ТЕМА дела – оно о чему се у делу говори

МОТИВ – део теме, мисао водилца која носи књижевно дело

ИДЕЈА дела – основна замисао књижевног дела, мисао која покреће писца

ПОРУКА – кратка завршна реченица (или строфа) којом се саопштава закључак

СТИЛ – начин изражавања мисли у књижевном делу

СТИЛСКА СРЕДСТВА – поређење и персонификација

4.

НА МУЦИ СЕ ПОЗНАЈУ ЈУНАЦИ

ЧИТАМО

- јуначке и друге песме, бајку, причу и информативни текст

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о драмском тексту
- о епској народној песми
- о стиху од десет слогова – десетерцу

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш оглас
- да смислиш и напишеш одговоре једног коња на господарове похвале
- да напишеш наставак бајке

Шта је то храброст? За кога се каже да је јунак? Зашто капетани брода треба да буду храбри људи?

Јуначка песма

Познајем једног капетана.
Брада му дуга скоро до југа.
Опловио је пола света,
опловио је сто океана
и многобројна мора друга,
и многобројна мора трећа,
и многобројна мора пета.

Тај је капетан страшно јак.
На леђа може да дигне џак.
Којешта – џак!
Бар два-три џака
и уврх тога још седам ђака
и пет морнара, јаких момака.

Па кад све то лепо на леђа стави,
он се овако важан прави:
прошета,
рецимо,
читавом луком
и сруши кућу левом руком.
Испије млека осам ока
и шест буради вишњевог сока,
па тако пијан све успут гази
и околу се на децу плази.

Знам и тог трећег капетана.
Глас му је јачи од урагана.
Брада му дуга даље од југа
и око земље још два-три круга.

Тек тај је страشان!
Тек тај је јак!
Слободно шета кад је мрак.

Не плаши се хладне воде.
 Не плаши се ниједног миша.
 У берберницу без маме оде
 и нешто певуши док се шиша.

Мислим да никад прст не сиса.
 Уме, ал' неће да се бије.
 Тај се не боји земљописа,
 рачуна,
 цртања,
 историје...

Пред учитељем мирно стоји.
 Зна до милион брзо да броји.
 Ничег се, кажем,
 тај не боји.

Лако је њему,
 лако је њему
 да буде такав јунак у свему.
 Лако је њему да суче брк,
 лако је њему да буде јак,
 кад је искусни морски вук,
 а не обичан размажен ђак.

Мирослав Анђић

ока, морски вук, ураган, земљопис, сукати

Пронађи у песми стихове којима су описани ликови првог и трећег капетана и лик размаженог ђака: њихов изглед, особине и поступци. Упиши у табелу речи које их описују.

	први капетан	трећи капетан	размажен ђак
изглед			
особине			
поступци			

• Упореди ликове два капетана из песме. По чему се они разликују?

• По чему су слични?

Наведи примере хумора из ове песме. Објасни како песник гради смешне ситуације.

Замисли још једног страшног капетана и опиши га: како изгледа, које су његове особине, како се понаша и сл.

Шта је то **драмски текст**? Како се драмски текст припрема за извођење? Шта значи *подела улога*?

Подела улога

Лица: РЕДИТЕЉ, МИРКО, ПАВЛЕ, БРАНКО, МИЛЕ и ДЕВОЈЧИЦА.
(На позорници је с^ио за којим се^ди Редитељ који њед собом држи неке харџи-
је. С десне с^иране су с^иолице на којима седе дечаџи и девојџиџа.)

РЕДИТЕЉ: Сада, другари, када сте саслушали садржај комада који ћемо из-
водити на школској приредби, хајде да пређемо на поделу улога, а онда
ћемо почети с пробом. Слажете ли се?

СВИ: Слажемо! Слажемо!

РЕДИТЕЉ: Добро, да почнемо. Да видимо ко ће у нашем комаду играти Ма-
гарца? (Нас^ијаје шајаџ. Сви дечаџи ћуше њокуњени и оборене ѓлаве. Након
крашке ѓаузе.) Дакле, другари, питам вас: ко ће играти Магарца? Хајде, не-
ка се јави ко ће, па да пређемо на друге улоге. Немамо времена за губљење.
(Дечаџи и даље седе онако и ћуше. Девојџиџа се смешка.) Другари, немојмо та-
ко. Хоћемо ли да играмо овај комад или нећемо? Нећемо ваљда да га одба-
цимо зато што не можемо да поделимо улоге. Хајде, Мирко, хоћеш ли ти?

МИРКО: А не, не, ја ћу играти вучјака. Умем својски да лајем и да режим.
Бољи чуваркућа не треба. Ето: вау, вау, вауууу.

РЕДИТЕЉ: Добро. Онда ти, Павле.

ПАВЛЕ: Извини, ја ћу бити лав. Ја могу да рикнем да ме чују одавде до зоо-
лошког врта. А онда се тамо све звери покуње и скупе, а само им лав од-
говара: Уууу...

Гвидо Тартаља
(1899–1984)

је наш славни дечји писац.
Рођен је у Загребу. Његове
најпознатије збирке
песамa су: *Оживела*
црџанка, *Шџа месеци*
ѓриџају, *Од облачка до*
маслаџка, *Дедин шешир*
и ветџар, *Гусарска дружина*
и друге.

РЕДИТЕЉ: Добро, онда ћеш ти бити лав. Али ко ће бити Магарац? Бранко, хоћеш ли ти?

БРАНКО: А не, ја ћу бити ловац. Ја сам најбољи стрелац у разреду. (Показује дечју пушку, коју је до сада држао између ноју.) Ево, ја се од своје пушке не одвајам ни дању ни ноћу.

РЕДИТЕЉ: Ма добро, другари. Неко ипак треба да игра Магарца, ако не желимо да откажемо нашу тачку. Миле, хоћеш ли ти?

МИЛЕ: Ја ћу играти Пајаци. (Најлим покретом зајраши југером лице и онда излази изред Редитељев сто.) Превртаћу се све овако. (Преврне се неколико пуша преко лаве. Устане.) Ако треба, могу и педесет пута.

РЕДИТЕЉ: Ето сад! Не можеш ни ти. Добро, па ко ће онда да игра Магарца? (љушито) Чујете ли ме ви?

ДЕВОЈЧИЦА (Устане, приђе Редитељу и нешто му шајне, па се врати на своје место.)

РЕДИТЕЉ (смешка се): Ах, да, заборавио сам да вам кажем нешто врло важно. Рекао сам вам да у комаду Магарац треба да једе сено које лежи пред њим. Да, тако ће изгледати гледаоцима, а он ће, у ствари, јести штрудлу с маком. (Међу дечацима настаје комешање.) Штрудла ће се налазити у јаслама усред сена, али тако да то гледаоци не виде. То је требало одмах да вам кажем. Дакле, другари, ко се јавља да игра Магарца?

МИРКО: Ја ћу! Ја умем да њачем боље него прави магарац: иа, иа, иааа!

ПАВЛЕ: Ја ћу! Ја ћу! Ја умем да се ритам као нико. (Показује.)

БРАНКО: Не, не, ја ћу! Умем да се упопам у месту да ме нико не може померити. Неће ме маћи ни десет њих. (Заузима јозу.) Пробајте па видите.

МИЛЕ: Ја ћу, ја ћу! (Приђе Редитељу.) Умем да се ваљам и да дижем све четири увис као прави магарац. (Леће на леђа и диже руке и ноје увис и њаче.) Иа, иа, иааа!

СВИ ДЕЧАЦИ (ујлас): Ја ћу, ја ћу, ја ћу!...

РЕДИТЕЉ: Еј, станите мало! Откуд сада одједном сви хоћете да играте Магарца. Толики ми магарци нису потребни. Ја за овај комад тражим само једнога и потражићу га негде другде. (Изађе, а дечаци оштану покуњени.)

ЗАВЕСА

Гвидо Таршаља

комад, пајаци, јасле

 Шта мислиш, због чега се улога магарца у почетку дечацима није допала?

 На који је начин свако од њих одбио да игра улогу магарца?

 Зашто је на крају сваки дечак желео да глуми магарца?
Заокружи одговор за који мислиш да је тачан:

- а) зато што ће магарац на позорници јести сено
- б) зато што ће магарац на позорници јести штрудлу с маком
- в) зато што магарац има главну улогу у комаду

 Како су дечаци доказивали да умеју да глуме магарца?

 Наведи два тумачења редитељеве реченице: *Толики ми мајарци нису пошребни.*

1. _____

2. _____

 Драмски текст (драма) је књижевно дело у стиху или прози намењено извођењу у позоришту, на филму, телевизији, радију и сл. Драмско дело чине говор ликова и дидаскалије (напомене о томе како изгледа позорница, како се глумци понашају, какви су њихови костими, које је време и место догађања и др.).

Сећање на детињство

Ово су сећања на детињство славној децјет писца Гвида Таршаље.

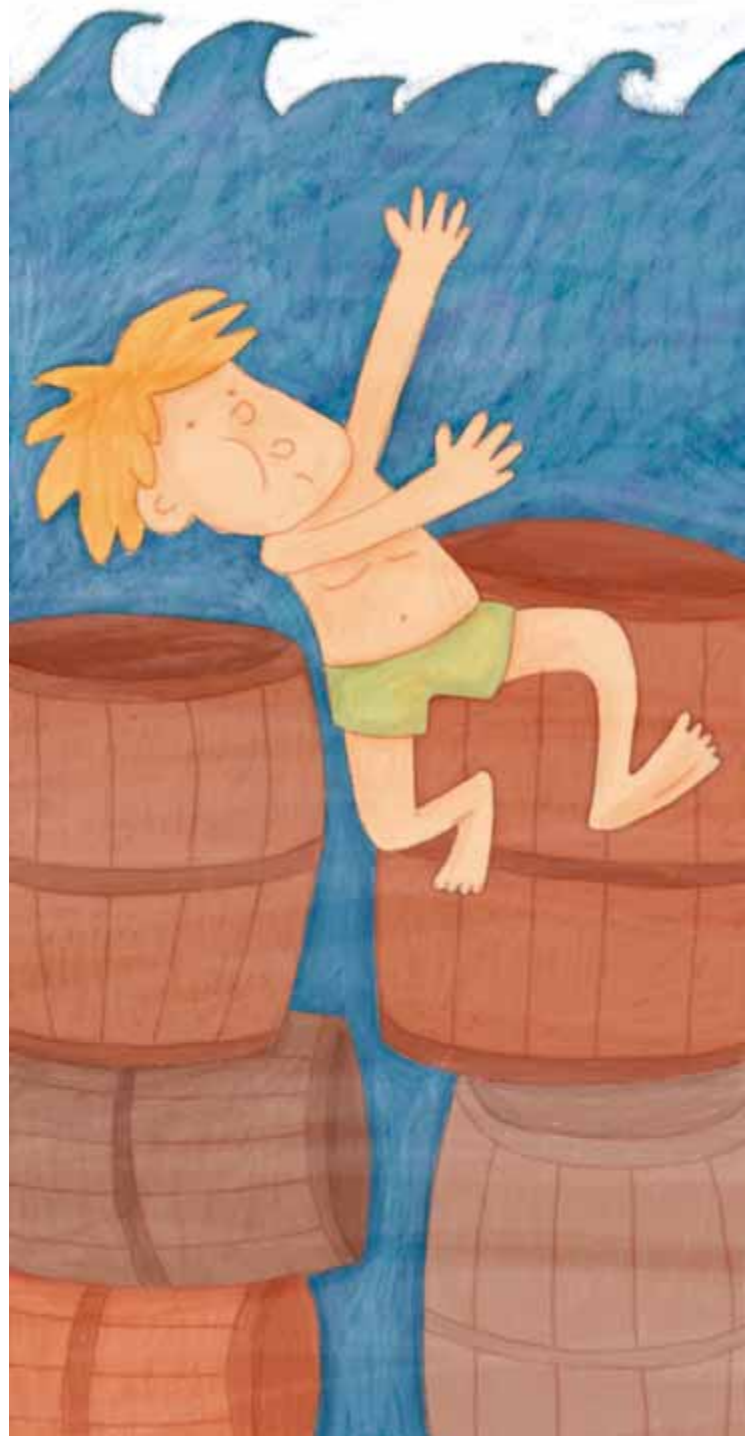
Међу пливачима ја сам се посебно истицао својом способношћу да роним дуже од осталих. Зато, кад је требало извадити из мора испуштен кључ или неки други предмет, унапред се знало да ћу највероватније ја бити тај који ће га изнети са морског дна. И кад смо се такмичили у роњењу, обично сам ја побеђивао.

Али једног дана умало ту своју страст нисам платио главом. Заронио сам испод ондашњег дрвеног купатила на Бачвицама, које је лежало на балванима и бурадима учвршћеним ланцима, па сам запао између ограда и неких балвана и једва сам успео да се кроз подводни лавиринт од буради пробијем жив и здрав на површину. Моји другови су се били уплашили да сам можда настрадао и, кад сам последњим остацима снаге изронио из воде, салетели су ме, срећни и раздрагани, са свих страна, питањима како сам се извукао.

Кад је реч о мени и мојој браћи, хоћу да кажем и то да сам у својим песмама за децу више пута поменуо свог „брата близанца“, штавише, једна од мојих нових књига за децу носи наслов „Мој брат близанац и ја“, мада нисам близанац ни с једним од моје браће. Појмом „близанац“ желео сам да истакнем присност, повезаност и слогу која је владала међу нама.

Још као основац почео сам да се „бавим писањем“. Састављао сам неке мале песме и причике и имао сам свој сопствени мали лист „за домаћу употребу“, за који смо писали текстове ја и, понекад, моја сестра од стрица, док су илустрације биле све од мог брата Марина, који је већ тада показивао прве знаке сликарског талента.

Неколико дана после оног мог роњења, које умало нисам платио главом, доживео сам у мору још једну

несвакидашњу згону. И опет замало што се нисам удавио, овога пута без имало своје кривице.

Две странкиње, Аустријанке, мајка и кћи, забављале су се у плићаку на Бачвицама, кад су одједном обе упале у дубоку воду и, невеште пливању, почеле уз врисак да се даве. Затекавши се у њиховој близини прискочио сам им у помоћ и стао их извлачити. Оне, међутим, неумешне у води, шчепале су ме обе у исти мах за врат и почеле ме тако грчевито стезати, да умало нисам страдао с њима. Успео сам некако да се одупрем ногама о дно и да их изгурам у плићак. Биле су се нагутале морске воде и једва дисале, премрле од страха. Видео сам их после неколико пута у граду и увек су ме ословљавале речима *unser Retter*, што на немачком значи „наш спасилац“.

За децу сам почео писати тек пошто сам објавио неколико збирки за одрасле. До тога је дошло тако што сам, као младић, у Београду становао код најстаријег брата, па сам, успављујући често увече његову ћеркицу, измишљао стално за њу нове приче.

Тако сам једном почео причу о девојчици која је једног јутра нашла пред својом капијом мртву птицу, узела је, раширила јој крила и замахнула њима, а увече, кад је утонула у сан, угледала је пред собом ту исту птицу, сада живу, и одлетела с њом у далеки птичји град. То причање било је корен мојој првој књизи за децу, коју сам ускоро после тога написао и којој сам дао наслов „Срмена у граду птица“. Књига је изашла са много цртежа мог брата Марина.

Гвидо Тартаља

Бачвице

Којим способностима се истицао песник у детињству?

Подвуци у тексту плавом бојом реченицу из које сазнајеш када је Гвидо Тартаља почео да се бави писањем.

Напиши како је дошло до тога да песник почне да пише за децу.

Какав је био однос између деце у породици Тартаља? По чему то закључујеш?

Које си песме Јована Јовановића Змаја досад читао? Знаш ли напамет неке стихове из његових песама? Сећаш ли се неке приче о песниковом детињству?

Циганин хвали свога коња

Гледаш, је ли, мога коња,
Господару стари?
Не знаш је ли коњ ил' птица
Ластавица?
Скидај наочари,
Не можеш се нагледати,
Већ хајде, пазари!

Ти још питаш за Путаља
Да ли ваља?
Немај бриге!
Да не ваља, не би био
Он код Циге.
Не можеш га у царевој
Наћи штали,
Само Цига што не уме
Да га хвали.

Да га поспе сувим златом,
Ко не штеди,
Још и онда један дукат
Више вреди.

Ако имаш, једе сено,
Зоб и сламу,
Ако немаш, он не иште,
Не треба му.

Немој да му гледаш зубе,
Мој голубе,
Ни ја му их нисам гледô;
Немој ни ти,
Тај не може остарити.

Што га дуже тераш, куме,
Све је млађи,
Па де сад му
Пара нађи!

А што питаш хоће л' моћи
Какав јендек да прескочи?
Јендек, јендек – какав јендек?
Тај се није још родио,
Кој' он није прескочио,
Прескочио га тако лако
Као да је пиле неко,
И то уздуж, не попречно.

Ја га јашем без седла,
Седласта му леђа,
За пасош га не питај,
Јер то њега вређа.
Иди, куме, иди, иди,
Још ме питаш како види;
То је да се приповеда;
Види остраг кô и спреда,
Види ноћу кô на дану,
А на дану кô у ноћи,
Такве су му очи.

путаљ, искати, пасош, пријан, Ердут, пизмен, ат

А што питаш, мој пријане,
Има л' мане?
Та зато га и продајем,
Мој пријане,
Јербо нема мане,
Такви коњи нису за нас,
За Цигане.

А брзина каква му је?
Малко ј' бржи од олује.
Сад ћеш чути,
Казаћу ти:
Једном сам се из Ердута
Враћô с пута.
Мада нас је пљусак вијô,
Он се није уморио.
Муња севне, а он рже,
Пљусак брзо, а он брже;
Пљусак пизмен на мог ата,
Па га хвата,
А Путаљ га преко гледа,
Па се не да.
Пљусак лети да полије,
Тек што није!
Кад стигосмо под шатора,
У цигански дворац леп,
На мом коњу све је суво,
Покисô му само
– Реп.

Јован Јовановић Змај

• Зашто Циганин предлаже купцу: *Скидај наочари, / Не можеш се наїлегаїи, / Већ хајде, ѿазари?*

• Зашто Циганин каже: *Немој да му їледаш зубе?*

• Зашто саветује купца: *За ѿасош їа не ѿиїај?*

• Наведи изразе којима Циганин ословљава купца.

• Зашто га тако ословљава?

Песник гради хумор у овој песми преувеличавањем.

Пронађи и наведи још неке стихове у којима има таквог хумора.

Тај не може осїариїи.

Наведи особине Циганина из песме. Објасни по чему закључујеш да је он такав.

Смисли нова поређења којима би похвалио коња из песме.

• брз је као – _____

• јак је као – _____

• леї је као – _____

• види као – _____

Смисли нека смешна имена за коња из песме.

Претпостави да треба да продаш животињу коју си сам одгајио.
Напиши оглас који би објавио у новинама. Како ћеш убедити купце да је купе?

ОГЛАС

Замисли да је овај коњ имао свој одговор после сваке строфе коју казује његов господар.
Шта мислиш, шта је он у себи говорио слушајући господарове похвале? Смисли и напиши
шта је коњ могао да каже у вези са сваком строфом.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Домаћи задатак

Научи ову песму напамет. Погледај *Правила за изражајно чишање и рецитовање* на страни 196.

Ако би желео да сазнаш податке о неком граду у нашој земљи, где би их тражио? Знаш ли да користиш Интернет? Шта можеш наћи у енциклопедијама?

Нови Сад

Нови Сад је главни и највећи град у покрајини Војводини. Са приградским насељима има близу 300.000 становника.

Град лежи на левој обали Дунава, испод планине Фрушке горе. На десној обали Дунава налази се чувена Петроварадинска тврђава.

Кроз Нови Сад воде важни путеви, а град има и велико пристаниште за бродове који плове Дунавом.

У Новом Саду се налази велики број фабрика за производњу хране, прераду житарица, производњу пољопривредних машина и алата и сл. Позната је велика рафинерија нафте.

У граду се налазе бројне основне и средње школе и факултети. Познато је Српско народно позориште, библиотека и галерија Матице српске, Војвођански музеј и друге установе.

Сваке године у Новом Саду се одржавају велики сајмови: Сајам пољопривредних машина, Сајам лова и риболова, Сајам туризма и др.

Из текста о Новом Саду извуци податке и распореди их према задатој шеми.

положај града

саобраћај

јавне установе

СТАНОВНИШТВО

привреда

 Mnoga deca danas žive u gradovima, u velikim stambenim zgradama i soliterima. Šta misliš, zašto je to dobro? Zašto nije dobro? Razmeni mišljenje s drugom (drugaricom) iz klupe.

Oldanini vrtovi

Rastao grad, porastao, u svom se rastu osilio. Rasterao cveće i drveće, ptice i veverice. Pustio gradske kule da se takmiče koja će prva do neba stići, zakloniti sunce i zvezde! Briga ih što u njima ljudi kao u kavezima žive, što devojčica na vrhu najviše kule oči ne otvara.

Pa i što bi? Da vidi pustoš oko sebe? Svoje u požaru unakaženo lice? Šta? Devojčica uzdahnu. Da joj je neko da popriča dok se roditelji ne vrate s posla. Da makar vrabac proleti! Zacijuče miš u zidu! Gore, u planini, kada je kuća u požaru planula, miševi su se prvi razbežali, a ovde čak ni njih nema!

Devojčica oseti kako tišina kao olovna kiša pada po njoj, kad ču kako u blizini nešto šuška i začudi se. Do njenog stana glasovi ulice ne dopiru, a susedne zgrade su daleko. Niko ni da pogleda ka njenom prozoru, niko da mahne rukom!

– Kao da bi ti to videla? – trže je nečiji prekorni glas. – Ja ti svako jutro bacam svetlosnu mrlju na lice, pa ništa! Ti kao okovana živiš...

– Zar nije tako? – progundā devojčica i okrete glavu ka polici s knjigama. Da glas odande ne dolazi? Koješta! U knjigama je mnogo toga, ali one ne govore, ne smeju se, ne prepiru. Devojčica prebaci pokrivač preko glave, rešena da ne obraća pažnju na nevidljivog posetioca, ali onaj isti glas ljutito reče:

– Zvala si me da dođem, došla sam! Soba, najednom, buknu radosnim sjajem, a devojčica u čudu raširi oči. Na polici, kao svetlosna loptica čuči Bela mišica, mrda brkovima, smeje se, a na zvuk njenog smeha sve stvari u sobi počinju da se kreću ... prvo

papuče, pa stolica, kašika u tanjiru, čaše na stolu. Sve veselo zveckā, trupka, lupka. Gle, i knjige kao da su pošle u šetnju dok naslonjača gundā:

– Šta vam je? Čekajte me! Ja sam ovde najstarija.

„Mora biti da sanjam?“, devojčica protrlja oči, ali sve je bilo kao i pre nekoliko trenutaka. Zveckala je kašika, igrāle knjige na polici, smejala se Bela mišica.

– Razvedri se – žmicnu Mišica crvenim očima, pa čučnu kao da nešto osluškuje. – Ponekad se i želje ostvare.

– Aj, kad bi bilo tako! – promrmlja devojčica snuždeno. – Oko nas ne bi bio beton već cveće!

Samo što to reče, a zajedno sa Belom mišicom nađe se u vrtu prepunom cveća svih boja i oblika iznad koga lete bele ptice. A sve je drugačije od onog što je u kući na planini zapamtila: i cveće, i ptice, i vlasi trave. Pa i Mišica! Čas je Mišica, čas svetlosna hitra loptica u koju je nemoguće gledati.

– Ej, ti? Šta si? – upita je. – Mišica ili vila? Moj san?

– Sve pomalo! – zavrte se Mišica kao čigra, a cveće buknu plamenim sjajem postajući jarkocrveno, zlatno, ljubičasto.

*(Odlomak iz istoimene bajke)
Grozdana Olujić*

osiliti se, pustoš, žmicnuti, snuždeno

 Pronađi u tekstu i podvuci plavom bojom rečenice koje govore o tome kako je rastao grad.

 Objasni kakve je brige i probleme imala devojčica iz ove priče.

 Napiši šta je devojčica želela?

• Objasni značenje rečenice: *Soba, najednom, buknu radosnim sjajem.*

• Napiši koja su se čuda dogodila kada se u sobi pojavila Mišica.

• Navedi najlepše reči kojima je opisan vrt u kojem su se našle devojčica i Mišica.

• Objasni zbog čega ti ovaj tekst liči na bajku.

Smisli i napiši nastavak ove bajke. Šta se dalje događalo sa devojčicom i Mišicom?

Lektira

Za lektiru pročitaj celu bajku *Oldanini vrtovi* i još nekoliko bajki Grozdane Olujić po sopstvenom izboru. Preporučujemo ti da, kao i do sada, vodiš dnevnik čitanja i da beležiš zapažanja koja će ti kasnije koristiti pri pisanju lektire. (Vidi uputstvo na 18. strani.)

Шта знаш о хајдуцима? Попричај о томе с другом (другарицом) из клупе.

Стари Вујадин

Ђевојка је своје очи клела:
„Чарне очи, да би не гледале!
Све гледасте, данас не виђесте
ђе прођоше Турци Лијевљани,
проведоше из горе хајдуке:
Вујадина са обадва сина.
На њима је чудно одијело:
на ономе старом Вујадину,
на њем бињиш од сувога злата,
у чем паше на диван излазе;
на Милићу Вујадиновићу,
још је на њем љепше одијело;
на Вулићу, брату Милићеву,
на глави му чекркли-челенка,
баш челенка од дванаест пера,
свако перо по од литру злата“.
Кад су били бијелу Лијевну,
угледаше проклето Лијевно
ђе у њему бијели се кула;
тад говори стари Вујадине:
„О синови, моји соколови,
видите ли проклето Лијевно,
ђе у њему бијели се кула?
Онђе ће нас бити и мучити:
пребијати и ноге и руке,
и вадити наше очи чарне.
О синови, моји соколови,
не будите срца удовичка,
но будите срца јуначкога,
не одајте друга ниједнога,
не одајте ви јатаке наше,
код којих смо зиме зимовали,
зимовали, благо остављали;
не одајте крчмарице младе,

код којих смо рујно вино пили,
 рујно вино пили у потаји“.
 Кад дођоше у Лијевно равно,
 метнуше их Турци у тавницу;
 тавноваше три бијела дана,
 док су Турци вијећ вијећали
 како ће их бити и мучити.
 Кад прођоше три бијела дана,
 изведоше старог Вујадина,
 пребише му и ноге и руке;
 кад стадоше очи вадит' чарне,
 говоре му Турци Лијевљани:
 „Казуј, кујо, стари Вујадине,
 казуј, кујо, дружину осталу,
 и јатаке куд сте доходили,
 доходили, зиме зимовали,
 зимовали, благо остављали;
 казуј, кујо, крчмарице младе
 код којих сте рујно вино пили,
 пили рујно вино у потаји!“
 Ал' говори стари Вујадине:
 „Не лудујте, Турци Лијевљани!
 Кад не казах за те хитре ноге,
 којено су коњма утјецале,
 и не казах за јуначке руке,
 којено су копља преламале
 и на голе сабље ударале,
 ја не казах за варљиве очи,
 које су ме на зло наводиле
 гледајући с највише планине,
 гледајући доље на друмове,
 куд пролазе Турци и трговци“.

Народна њесма

 клети, чаран, хајдук, бињиш, паша, диван,
 чекркли-челенка, удовички, јатак, рујан,
 вијећ вијећати, куја, утјецати (утицати)

 Објасни зашто је девојка из ове песме *своје очи клела*?
Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

- а) зато што није желела да је виде хајдуци
- б) зато што се плашила Турака
- в) зато што јој је било жао заробљених хајдука.

 Подвуци у песми плавом бојом стихове који описују лепоту хајдучког одела и објасни их.

 • Због чега су Турци мучили хајдуке?

• Подвуци у песми црвеном бојом поруку коју старац Вујадин упућује својим синовима и објасни њено значење.

 Шта значе изрази:

- *срце јуначко* – _____
- *срце удовичко* – _____

 Зашто хајдуци нису желели да одају оне који су им помагали?

 Подвуци зеленом бојом поруку коју старац Вујадин упућује Турцима и објасни је.

Које су особине хајдука приказане следећим изразима?

- *хишре ноге* – _____
- *јуначке руке* – _____
- *варљиве очи* – _____

Још неке особине хајдука су опеване у овој песми. Које? Објасни по чему закључујеш да су хајдуци такви.

Ово је **епска (јуначка) народна песма**. Настала је у народу, преносила се с колена на колена усменим путем, док није записана. Као и друге јуначке песме, она говори о важним догађајима и јунацима.

- Тема ове песме је: _____
- Идеја ове песме је: _____
- Поруке ове песме су: _____

Изброј слоге у неколико стихова ове песме. Сигурно запажаш да сваки стих има по десет слоге. Такав стих назива се **десетерац**. У десетерцу су испеване готово све српске јуначке песме. Најчешће су певане уз гусле.

Повежи појмове из кућица с наведеним реченицама.

тврдња

Зашто се народ дивио хајдучкој храбрости и што је опевао у многим јуначким песмама.

доказ

Хајдуци су храбри.

закључак

Хајдуци јуначки подносе муке и не одају оне који су им помагали.

Шта знаш о светом Сави? Где је свети Сава провео детињство?

Златно јагње

Дечак се бојао вукова.

Урликали су, ноћу, из шума око града – тврђаве у којој је живео. Град се звао Рас, а дечак Растко. Био је најмлађи син господара града, великог жупана Стефана Немање. Док их је слушао како завијају, дечаку је изгледало да су врло близу, да ће часком стићи под кулу у којој је, на самом врху, спавао са своја два брата, Вуканом и Стефаном. У каменој просторији, кружној и пространој, прекривеној овчијим кожама, биле су намештене њихове три постеље.

Покушавао је да им објасни како му се стварно чинило да је вук ту, иза врата, али нису хтели ни да га чују. Јако су га презирали. Вукан му је чак рекао да ће молити оца да он, Растко, више не спава у истој просторији са њима.

Ућутао је и осетио како се увлачи дубоко у себе, као пуж у кућицу. Да, разликовао се од своје браће – они су били храбри, он није. Они су умели да буду синови свога оца, он није. Урадио је нешто што се не ради: не само што се плашио, него је и свима открио и да се плаши и чега се плаши.

Од тада су браћа избегавала да се играју с њим. „Још си мали“, говорили су му, „и кукавица. Играј се сам.“

Одједном, у сну, угледа лопту сву од чудесног сјаја како се котрља према њему. Што му је постајала ближа, то је он постајао радоснији. Гле, па то више и није лопта него оно мало златно јагње које се невероватном брзином премеће преко главе. Баш је смешно и слатко! Хоп, хоп, хоп – и зауставило се пред Растком. Погледало га је и проговорило:

– Слушај ме – рекло је. – И сутра ће бити диван дан. Немој да останеш у књијници. Изађи да се играш лоптом и играј се сам. У подне капије града ће се, као и обично, отворити да приме гласнике и путнике намернике. Ти

неопажено истрчи, у игри, за лоптом и, исто тако у игри, приближи се шуми. Лопта ће се откотрљати у шуму а ти потрчи за њом. Слободно. Не бој се. Кад се нађеш у шуми, испред тебе ће изаћи велик и страشان вук. Искезиће зубе и грдно ће зарезати. Пожелећеш да побегнеш, али то никако не смеш да учиниш. Савладај свој страх како знаш и умеш, примакни се вуку, погледај га у очи и мирно му заповеди да седне као да није вук него обичан пас. Ако будеш миран – а ја знам да ћеш бити – вук ће те послушати. Али, ако му окренеш леђа и почнеш бежати, стићи ће те и онда ти нема спаса.

Чим је то изрекло, мало златно јагње примаче своју главу дечаковој, лизну га по носу и нестаде.

Кад се пробудио, Растко је одмах осетио да је некако јачи у себи. Сетио се сна и златног јагњета. Погледао је кроз прозорчић – било је прелепо прозрачно јутро... Још једном се загледао и у себе: да, био је спреман да уради све што му је јагње наложило.

Цело пре подне играо се на пољанчету, сам.

– Не удаљуј се, кнежевићу – викнуо је један од стражара. – Не смеш, опасно је!

– Одмах се враћам – довикнуо је Растко и наставио да јури за лоптом. Улетела је у шуму, а Растко за њом. Котрљала се све даље, вешто вијугајући између дрвећа. Најзад ју је сустигао и ухватио, сав задихан. Усправио се са лоптом у рукама и – у тами шуме, пред собом, угледао огромног вука.

Био је страشان и зао. Очи су му сјактиле, режао је и кезио зубе, спреман на скок.

Растко је стајао, укопан. Није могао ни да јекне, ни да бекне. Ни да се макне.

Одједном, као да га је нека сила гурнула ка вуку, коракнуо је унапред једном, па други, па трећи пут.

А вук, режећи, узмицао. Јесте, узмицао је. Више није ни изгледао тако страشان.

Обузет чудном снагом, Растко га погледа право у очи. Вук престаде да режи, мада је још кезио огромне зубе. Затим се сасвим примири.

Гласом који као да није сасвим био његов, Растко му заповеди:

– Седи. Седи доле.

Огромни вук је гледао у дечака, а дечак у вука. Онда звер послушно обори главу и седе.

Растко му приђе, подиже малом руком која је још подрхтавала опасну вукову губицу и мирно рече:

– Пођи са мном. Ти си мој. И ти си добар.

На градској капији стражари су запрепашћено гледали необичан приказ: под јарким подневним сунцем ишао је мали кнежевић Растко са лоптом у рукама, а огроман сиви вук га је послушно пратио. Стражари дограбе лукове и стреле, али им Растко довикну:

– Не, не, он је мој. Неће вам ништа.

...

Вук је био престао да режи, али је ишао тако приљубљен уз Растка као да жели да се обзнани да се од сада он стара о дечаку. Истовремено се свима чинило да је Растко нагло порастао, иако је био још онај исти мали дечак, само што је сада нека моћ зрачила из њега.

Велики жупан Стефан Немања чекао је своје синове. Већ су га били известили о необичном догађају.

– Победио си свој страх – рекао је најмлађем сину и узео га на крило.

– То је велика победа и ја ти честитам. Мајка и ја се поносимо тобом, зар није тако, Ана?

– Тако је – рекла је кнегиња Ана и пољубила Растка са сузама у очима.

– Знала сам да си храбар. Најхрабрији.

Вукан и Стефан су утонули у ћутање.

– Могу ли да задржим вука? – питао је Растко.

– Да, можеш – одговорио му је отац. – И мораш, јер ће он одсад стално бити уз тебе. Бољи ти чувар и није потребан.

Као да је разумео речи великог жупана, сиви вук му се сасвим примакао и ставио своју главу на колена Стефана Немање. Као пас.

Знам, драги читаоци, да одавно претпостављате да је дечак Растко онај исти млади Растко Немањић који је, једне ноћи, оставио и оца, и мајку, и браћу, и град Рас, и отишао, пешице, са грчким калуђерима, на Свету гору. Желео је да у потпуности свој живот посвети Богу...

Шта уопште значи просветитељ? То је онај који учи људе да свет не гледају само својим телесним него и духовним очима. Духовне, невидљиве, уну-

тарње очи има свако од нас у себи, али их свако не држи отворене и не уме да гледа њима. Оне се отварају ако разумемо и прихватимо да богатство у новцу и имању никако није и највеће богатство. Оно друго, које човек стекне у свом уму и срцу, много је веће, а нико га не може ни опљачкати, ни отети.

Тако је учио свети Сава.

(Одломак из Књиге за Марка)

Свешлана Велмар-Јанковић

жупан, презирати, преметати се, књижница, намерник, наложити, кнежевић, сјактити (се), узмицати, кнегиња, просветитељ

Наведи речи којима је описана просторија у којој је спавао Растко?

Подвуци плавом бојом реченице које описују Растков сан и објасни их.

Објасни како је Растко победио страх и постао храбар.

Пронађи у тексту оне реченице које је Растко говорио вуку и препиши их.

Зашто се Растко загледао у себе пре него што је кренуо у шуму?

 Изведи закључак о томе како човек може да савлада страх.

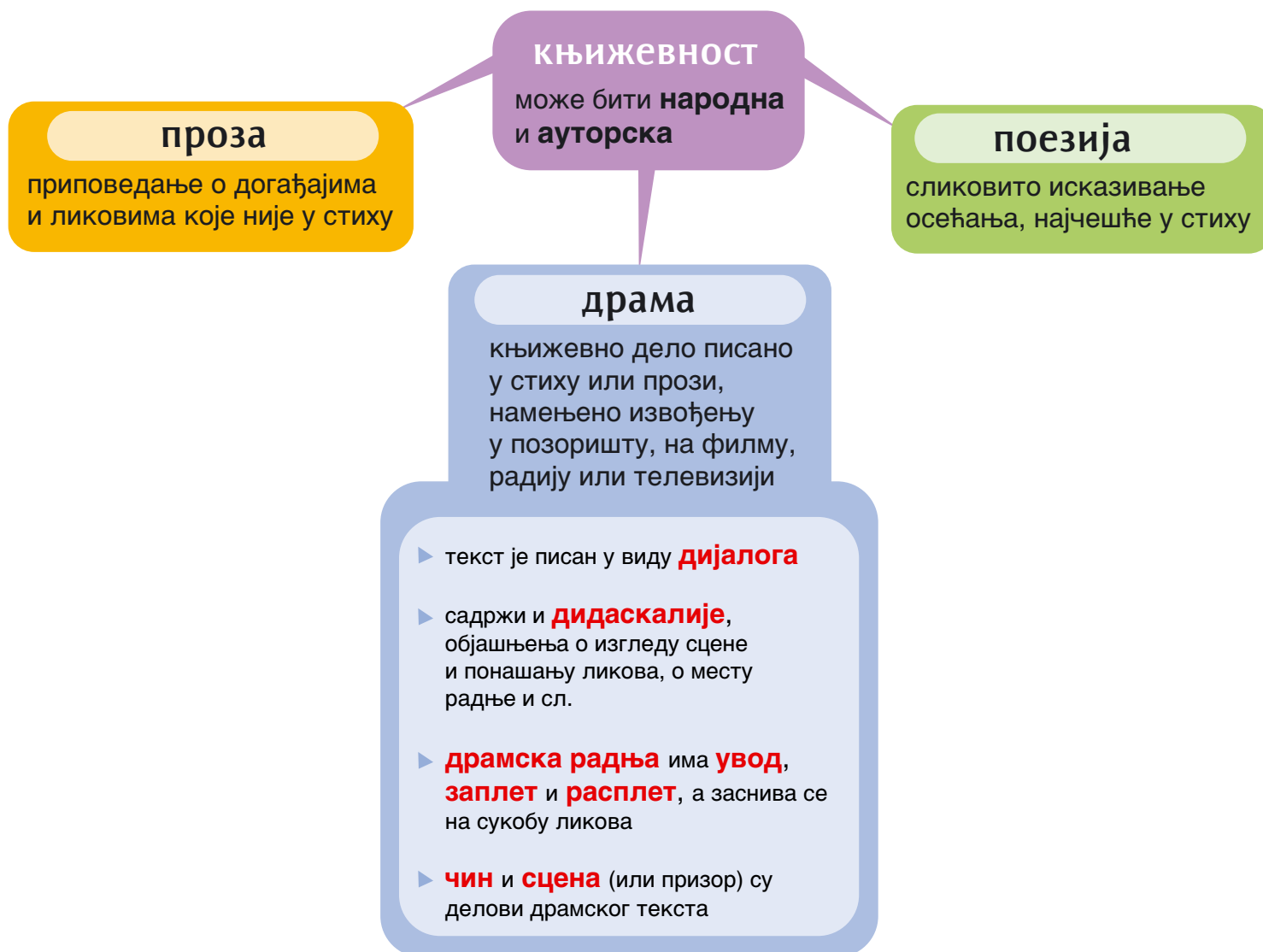
- Главни лик ове приче је: _____
- Његове особине су: _____
- То се види из следећих поступака: _____
- Споредни ликови у овој причи су: _____

 Пронађи у осмосмерци осам назива ликова из текстова које си досад читао у Читанци.

к	а	р	и	р	с	е	т	и	н	о	п	и	х	о
л	ш	и	м	а	л	и	п	р	и	н	ц	е	к	л
а	ч	и	ф	с	и	б	и	ш	р	а	н	п	ц	д
д	е	н	е	т	е	р	п	е	п	е	љ	у	г	а
е	ф	о	л	к	о	н	е	с	н	у	п	т	а	н
н	т	р	н	о	в	а	р	у	ж	и	ц	а	н	а
с	т	а	р	и	в	у	ј	а	д	и	н	љ	а	с

СЕТИ СЕ шта смо научили...

5.

ЧУДЕСНИ СВЕТ

ЧИТАМО

- бајке, сећања, шаљиве и друге песме, научнопопуларне и информативне текстове

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о роману за децу
- о рефрену
- о ритму песме

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да смислиш и напишеш шта би могао да постигнеш уз помоћ маште
- да напишеш састав на тему *Расцветало дрво*
- да напишеш које би важне поруке послао становницима других планета

Како замишљаш земљу чуда? Ко у њој живи? Шта се у њој догађа?

Алиса у земљи чуда

Прва глава

Низ зечју рупу

Алиси је већ било досадило да седи на обали крај своје сестре и да ништа не ради. Двапут-трипут гвирнула је у књигу коју је сестра читала, али у њој није било ни слика ни разговора. „Их, каква ми је па то књига“ – помисли Алиса – „у којој нема ни слика ни разговора?!“

Зато она поче да премишља (уколико је могла, јер је дан био тако топао да је била просто жива за-спала) има ли смисла да убере мало белих рада и сплете венчић, кад одједном, један Бели Зец, црвенкастих очију, протрча поред Алисе.

У томе збиља није било *ниче* нарочитог, нити се Алиса баш *мно* изненадила кад је чула да Зец каже самом себи: – О, забога! Забога! Задоцнићу! (Кад је Алиса после мислила о свему томе, пало јој је на памет да је ипак требало да се зачуди, али тада јој се то чинило сасвим природно.) Али кад Зец *изистински извади сат* из џепа на *врслуку*, погледа у сат и одјуре, Алиса скочи на ноге. Сину јој у глави да још никад није видела ни Зеца са џепом за сат, а камоли да из џепа вади сат. Горећи од радозналости Алиса се стушти за Зецом преко поља и виде га како шмугну у велику зечју рупу испод живице.

И Алиса се истог трена сјури за њим у ту рупу, не помишљајући уопште како ће изаћи из ње.

Зечја рупа се у почетку протезала право напред као неки тунел, а онда се спусти у дубину тако нагло да Алиса није имала времена да се заустави, него поче падати доле низ некакав веома дубок бунар.

Или је бунар био исувише дубок, или је Алиса падала исувише полако, тек, имала је времена на-

претек да добро осмотри све око себе и да се у чуду пита шта ли ће се даље догодити. Најпре покуша да погледа доле, не би ли видела шта је тамо очекује, али је под њом све било у густом мраку, тако да ништа није видела; онда поче разгледати стране бунара и виде да су начичкане ормарима и полицама за књиге; понегде су о клиновима висиле земљописне карте и слике. Алиса успут узе с једне полице ћуп на којем је писало МАРМЕЛАДА ОД ПОМОРАНЦИ, али се страшно разочара, јер је ћуп био празан; плашила се да га баца доле, да некога тамо не убије, па га спусти на један од ормара поред којих је падала.

„Па, после оваквог падања“ – помисли Алиса – „неће ми ништа бити ако се деси да се скотрљам низ степениште! Сви ће ми се код куће дивити како сам храбра! Ма не бих ни писнула и да се стропоштам с нашег крова!“ (То је збиља било сасвим тачно.)

„Доле, доле, доле. Хоће ли се ово падање икад завршити?“ – Баш ме занима колико сам миља до сада прешла? – рече Алиса наглас. – Мора да сам сада негде близу средишта земље. Чекај да видим: то би било, чини ми се, око четири хиљаде миља... (јер, Алиса је у школи учила нешто о томе, и мада сад и није била особита прилика да покаже шта зна, пошто је нико није могао чути, ипак, добро ће јој доћи да се преслиша) ... да, то је отприлике тачна раздаљина, али сада, да ми је само знати до

које сам географске ширине или дужине доспела! (Алиса није баш ништа знала ни о географској ширини ни о дужини, али јој се учинило да то врло лепо и учено звучи.)

Па је опет почела: „Питам се да ли ћу пасти право кроз Земљу! Како би било смешно да изађем међу људе који иду на глави! Мислим да су то Антипатијани... (Била је срећна што је нико не чује, јер ово није звучало баш као она права реч) ... – али мораћу да их питам како се зове њихова земља. – Молим Вас, госпођо, да ли је ово Нови Зеланд или Аустралија?“ (Док је говорила, она покуша да се поклон и направи кникс. Замисли да се клањаш и правиш кникс док падаш кроз ваздух! Мислиш ли да то можеш да урадиш?) „Али зар неће помислити да сам најобичнија незналица?! Не, било би глупо да питам; можда је негде написано име те земље, па ћу га видети.“

Доле, доле, доле. Пошто није имала шта друго да ради, Алиса опет поче да прича сама себи. – Зацело ћу вечерас недостајати Дини (Дина је била њена мачка). Надам се да неће заборавити да јој дају њено чанче млека за ужину. Ох, моја драга Дина, баш ми је криво што сада ниси са мном! Додуше, овде, у ваздуху, нема ниједног миша, али можеш да ухватиш шишмиша, а то је, знаш, врло слично мишу. Само не знам да ли мачке једу шишмише? И тада се Алиси придрема, па онако кроз сан поче говорити: „Једу ли мачке шишмише, једу ли шишмиши мачке?“ Пошто није могла да одговори ни на ово питање, било јој је баш свеједно говорила овако или онако. Алиса је тонула у сан, и таман је почела да сања како се шета са Дином, држећи је за шапу, и како јој говори врло озбиљно: – Чуј, Дина, реци ми истину, да ли си икад смазала шишмиша? – кад одједном, трес! трас! – она паде на хрпу гранчица и сувог лишћа и тако се свршило падање.

Алиса је остала здрава и читава, па одмах скочи на ноге; погледа горе, али над њом се наднела дубока помрчина, пред њом се пружао један дугачак ходник и она опази у даљини Белог Зеца како одмиче њиме. Не часећи часа Алиса полете као ветар и таман стиже да чује како Зец, замичући за угао, каже: – Тако ми ушију и бркова, закаснићу! – Била

му је готово за петама, али кад дође до угла и скрену, од Зеца није било ни трага ни гласа. Нашла се у дугачком ходнику, осветљеном многим светиљкама које су висиле са таванице.

*(одломак из романа Алиса у земљи чуда)
Луис Керол*

штутити се, миља, особит, кникс, чанче, шишмиш, смазати

Зашто је Алиси било досадно на обали?

Наведи реченицу у којој Алиса даје свој суд о књигама.

Да ли се у томе слажеш са Алисиним мишљењем? Објасни зашто мислиш/не мислиш као она.

Чиме је Алиса решила да разбије досаду?

Објасни по чему је зец кога је Алиса видела био необичан?

 Шта мислиш, како се Алиса осећала када је почела да пада? Зашто?

 Како се Алиса осећала када је у дугачком ходнику поново угледала Белог Зеца? Зашто?

 Смисли и напиши како би могло слично или друкчије да се каже:

- *јорећи од радозналости* – _____
- *Алиса се стиушти за Зецом* – _____
- *Алиса је шонула у сан* – _____
- *над њом се нагнула дубока шомрчина* – _____
- *не часећи часа* – _____
- *шолеше као вешар* – _____
- *била му је јошово за шешама* – _____
- *од Зеца није било ни шрага ни шласа* – _____

 Размисли о Алисиним особинама. Заокружи оне особине које запажаш из Алисиних поступака. Објасни по чему закључујеш да она има те особине.
радозна, досадна, храбра, маштовита, себична, ширљива, доброћудна, шравична, шлашљива

Смисли и напиши каква је друга чуда видела и доживела Алиса.

Ово је одломак из романа *Алиса у земљи чуда* Луиса Керола.

Роман је књижевно дело у којем је испричан читав живот једне личности или низ важних догађаја из њеног живота. За разлику од приче, роман је обимнији. У романима за децу главни јунаци су обично деца, а догађаји су узбудљиви, необични, а понекад и невероватни.

Лектира

Прочитај цео роман *Алиса у земљи чуда*. Надамо се да ћеш у томе уживати. У дневник читања забележи све оно што је важно, а што ће ти касније користити при писању лектире. Види упутство на 18. страни.

Реши ребусе.

Које си песме и приче Душка Радовића читао?
Да ли знаш нешто о његовом детињству?

Плави зец

Три сам земље прелазио,
и три горе прегазлио,
и три мора препловио –
док га нисам уловио.

Плавог зеца,
чудног зеца,
јединог на свету!

Овај зец
зна да свира,

овај зец
зна да плете,

овај зец
ручак кува,

овај зец
кућу мете.

Овај зец
плести уме,

овај зец
жети уме,

овај зец,
шити, пити
и француски говорити
– све разуме!

Плави зец,
чудни зец,
јединог на свету!

Ја га хтедох вама дати
да вам шије,
да вам пије,
да вам кроји,
да вам броји,
да вам плете,
да вам мете,
да вам кува,
да вас чува,
да вам пева,
слике шара
и француски разговара.
Плави зец,
чудни зец,
једини на свету!

Ставих зеца у торбак,
па пожурим својој кући.

Ал' кад бесмо испред куће,
стаде зечић да шапуће:

– Пусти ме, ловче,
храбри ловче,
да очешљам косу,
да умијем лице,
да исечем нокте,
да исправим стас,
да удесим глас.
Нек виде деца
плавог зеца,
чудног зеца,
јединог на свету!

Пустих зеца из торбака,
ал' се зец не очешља,
ал' се зец не уми,
нит исече нокте,
нит исправи стас,
нит дотера глас.
Већ побеже, ој несрећо,
на крај света, ој невољо!

Плави зец,
чудни зец,
једини на свету!

Душан Радовић

места, жети, торбак, стас

 Шта је све ловац морао да учини да би ухватио плавог зеца?

 Објасни зашто је овај зец *једини на свету*.

 Зашто је ловац хтео да деци да зеца?

 Како је зец успео да убеди ловца да га пусти из торбака?

 Шта мислиш, због чега је зец побегао?

 Како се ловац осећао када је зец побегао? Из којих речи то закључујеш?

 Понављање (рефрен) се јавља у песми када се једна реч, група речи или читав стих понављају после сваке строфе или после одређене групе стихова. Такво понављање истиче основно песничково осећање или главну мисао. Понављањем се наглашава **ритам** песме.

 Наведи све стихове који се понављају у овој песми. Кажи своје мишљење о томе зашто се понављају.

 Домаћи задатак

Означи песму знацима из *Правила за изражајно читање и рецитовање* са стране 196. Научи ову песму напамет. Надамо се да ћеш уживати у рецитовању!

Šta znači reč *fantazija*? Kako ti fantazija pomaže dok se igraš, čitaš knjigu, kad pišeš?

Beskrajna priča

Bastijan je čitao knjigu o zemlji Fantaziji (mašti). Dok je čitao, polako je postajao jedan od likova iz te knjige. Stanovnici Fantazije traže od njega da ih spase, jer njihovo carstvo nestaje. On to čini tako što ulazi u svet fantazije. Stvara ga ponovo svojom maštom i svima daje nova imena. Vladarki Detinjoj Carici daje novo ime – Mesečevo Dete.

„Šta je to, Mesečevo Dete?“

„Zrno peska“, odgovorila je, „to je sve što je ostalo od bezgraničnog carstva. Poklanjam ti ga.“

„Hvala“, reče Bastijan začuđeno. Nije znao šta da radi sa ovim darom. Da je bar nešto živo!

Dok je razmišljao, što je Mesečevo Dete verovatno i očekivala od njega, iznenada je na ruci osetio nežno golicanje. Pogledao je malo bolje.

„Pogledaj, Mesečevo Dete!“, šaputao je. „Pa ovo počinje da tinja i svetluca! I tu se – vidiš li? – pojavljuje majušni plamen. Ne, pa to je klica. Mesečevo Dete, pa to uopšte nije zrno peska! To je svetleće seme koje počinje da klija!“

„Dobro si uradio, moj Bastijane!“, začuo je njen glas. „Vidiš kako je to lako za tebe.“

Tačkica na Bastijanovom dlanu zračila je jedva vidljivim sjajem, koji je brzo rastao i u baršunastom mraku obasjavao dva tako različita dečja lica, nadneta nad čudom.

Bastijan je polako povukao ruku i svetleća tačka je ostala da lebdi između njih kao mala zvezda.

Klica je nicala tako brzo da se mogao posmatrati njen rast. Izbijalo je lišće i stabljike, nicali su pupoljci koji su se otvarali u divne fluorescentne cvetove, višebojne i blistave. Već su se rađali mali plodovi koji bi, čim bi sazreli, eksplodirali kao minijaturne rakete i poput iskričave šarene kiše sejali oko sebe novo seme.

Iz novog semena ponovo su rasle biljke, ali ove su imale drugačiji oblik. Neke su ličile na lepezastu paprat ili male palme,

okrugle kaktuse, rastaviće ili kvrgasto malo drveće. Svaka biljka sijala je i blistala drugom bojom.

Ubrzo se baršunasta tama oko Bastijana i Mesečevog Deteta, ispod i iznad njih i sa svih strana, ispunila blistavim biljkama koje su brzo nicale i bujale. Lopta sjajnih boja, novi svetlucavi svet, lebdeo je NI U ČEMU i rastao i rastao. A u samom središtu sedeli su Bastijan i Mesečevo Dete držeći se za ruke, zadržano posmatrajući čudesan prizor.

Činilo se da biljke neumorno stvaraju uvek nove oblike i boje. Otvarali su se sve veći cvetni pupoljci i stvarali sve bogatiji i bogatiji bokori. Sve to odvijalo se u potpunoj tišini.

Posle izvesnog vremena neke biljke su već dosegle visinu suncokreta, a druge su bile čak velike kao voćke. Bilo je tu lepeza od smaragdnog zelenog lišća ili cvetova nalik na paunovo perje, prekriveno očima duginih boja. Drugo rastinje podsećalo je na pagode, poput otvorenih kišobrana napravljenih od ljubičaste svile. Nekoliko providnih debelih stabala, isprepletenih poput pletenica, izgledalo je kao da su od ružičastog stakla iz kojeg zrači svetlost. Bilo je velikih bokora nalik na krupne grozdove plavih i žutih lampio-

na. Na nekim mestima hiljade malih zvezdastih cvetova visile su kao blistavosrebrnasti vodopadi, ili kao tamnozlatne zavese od zvončića sa velikim pašnjacima kao kičankom. Ove svetleće noćne biljke rasle su sve bujnije i sve gušće, i malo-pomalo isprepletale su se međusobno u divan splet blagog svetla.

„Moraš svemu ovome dati ime!“, šapnu mu Mesečevo Dete.

Bastijan klimnu glavom.

„Noćna šuma Perelin“, reče.

Okrenuo se Mesečevom Detetu.

Ali, nje više nije bilo!

Bio je sam u kružnom prostoru, koji je stvorio tinjajući gustiš biljaka.

„Mesečevo Dete!“, povikao je. „Mesečevo Dete!“

Nije dobio odgovor.

Seo je osećajući se bespomoćno. Šta sada da učini? Zašto ga je ostavila? Kuda bi trebalo da krene, ako je uopšte mogao da krene nekud?

Dok je tako sedeo i pokušavao da shvati šta je navelo Mesečevo Dete da ga napusti bez objašnjenja i pozdrava, prstima se poigravao zlatnom amajlijom koja mu je visila oko vrata.

Posmatrao ju je i odjednom ispustio krik iznenađenja.

fluorescentan, rastavić, pagoda,
amajlija, medaljon

Pronađi u odlomku i napiši još neke reči koje pokazuju kako se od *zrna peska* postepeno stvarala čarolija, sve do *divnog spleta blagog svetla*.

zrno peska, nežno golicanje, tinja i svetluca,

To je bio AURIN, medaljon, Sjaj, znak Detinje Carice i svako ko bi ga nosio postajao je njen zamenik! Mesečevo Dete dalo mu je moć nad svim bićima i stvarima u Fantaziji. I sve dok bude nosio ovaj znak, ona će neprestano biti s njim.

Bastijan je dugo posmatrao dve zmije, jednu svetlu, drugu tamnu, koje su jedna drugoj zagrizle rep i oblikovale oval. Zatim je okrenuo medaljon i, na svoje čuđenje, našao natpis na drugoj strani. Bile su to četiri kratke reči ispisane čudnim kitnjastim slovima:

(Odlomak iz romana *Beskrajna priča*)
Mihael Ende

• Kako se osećao Bastijan dok je posmatrao čudesne promene zrna peska?

• Šta su osećali Bastijan i Mesečevo Dete kada su se našli okruženi *tinjajućim gustišem biljaka*?

Kakvu je moć imala amajlija koju je Bastijan dobio od Mesečevog Deteta?

Objasni šta za tebe znači poruka: *Učini ono što želiš*.

• Pronađi poređenje u sledećoj rečenici i objasni šta znači: *Bastijan je polako povukao ruku i svetleća tačka je ostala da lebdi između njih kao mala zvezda*.

• Pronađi u tekstu još jedno poređenje i prepisi ga.

Izražajno pročitaj naglas deo romana *Beskrajna priča*.

Zamisli da u ruci držiš stakleni kliker. Smisli i napiši šta bi mogao da postigneš uz pomoć mašte.

 Сети се неког расцветаног дрвета у пролеће. Опиши га по сећању. Којих су боја цветови, како миришћу, кога привлачи тај миришћу?

Трешња у цвету

Сва узаврела,
И сва бела;
У њој зузори
Хиљаду пчела.

Зузоре, зузоре
Сложно, живо;
Читају неко
Древно штиво.

У миомирису
Цветнога грмља
Хиљаду пчела
Исту реч мрмља.

Милован Данојлић

узаврео, зузорити, древан, штиво, миомирис

Објасни значење следећих стихова којима је насликана трешња у цвету:

- сва узаврела – _____
- и сва бела – _____
- у миомирису цветнога грмља – _____

Пронађи речи којима се описује зујање пчела и објасни шта оне значе, на шта те подсећају.

• Којим се речима дочарава мирис расцветале трешње?

• Замисли да се налазиш крај ове трешње и да је посматраш. Каква би осећања у теби изазвала? Због чега?

Ово је лирска описна песма.

• Лирска је зато што _____

• Описна је зато што _____

Наведи речи из песме које се римују.

Уз следеће речи допиши што више речи које имају исто или слично значење.

• узаврео – _____

• миомирис – _____

• зузориџи – _____

• древан – _____

• мрмљаџи – _____

Домаћи задатак

Напиши састав под насловом *Расцветало дрво*.

Посматрај једно расцветало дрво из твоје околине. Потруди се да запазиш што више детаља: изглед стабла, грана, лишћа, цветова, боје, мирисе, звуке, игру светлости... Шта осећаш и о чему размишљаш када погледаш дрво? Можеш ли да замислиш свој разговор с дрветом? О свему томе напиши састав. Погледај упутства у *Правилима за добро писање и реципиовање* са стране 196.

 Како изгледа звездано небо? Шта знаш о васиони?

Кроз васиону и векове

Данас ћемо поћи, ако на то пристајете, на далеки пут. Никаква брзина на свету, па ни она светлосна, не би нас могла за време целог нашег живота одвести онамо куда желимо да стигнемо, сем лаких крила наших мисли која су бржа од муње. Али је, поред свега тога, потребно да премеримо путеве које ћемо прелетети, да бисмо се могли вратити натраг. Зато ћемо понети са собом једно клупче, слично ономе које је Аријадна дала Тезеју када је пошао у Лавиринт. Од танког, скоро невидљивог конца. Ево, ја га већ испредам и правим на њему значке на којима ћемо читати преваљене даљине...

Сада сам баш говорио телефоном са путничким одељењем Међународне компаније за саобраћај са Месецом. Одавде ми јавише да са њихове главне станице Арбон, на Боденском језеру, полази у суботу у 8 сати изјутра брзи међународни воз. Резервисао сам за нас две кабине прве класе. Тачно пола часа пре поласка ја ћу вас чекати у вестибилу те станице.

Наша седишта су, додуше, ниска због уштеде простора, али се у њима можемо дивно завалити и опружити, јер су мека и са свих страна опкољена дебелим јастуцима. И патос и плафон претворени су у душеке. Кроз ова округла окна у патосу моћи ћемо да посматрамо нашу Земљу, а можемо се при томе послужити и овим двогледом; он је, као што видите, покретно, али херметично протурен кроз патос.

Наш воз убрзава без престанка свој лет, јер Земљино привлачење бива све слабије. Ово последње осећамо већ исувише јасно. Наши покрети постали су плашљиви, а гестови светитељски. Неопрезан покрет ноге бацио би нас до таванице и зато је ова, за сваки случај, обложена меким душеком. А за време ноћи мораћемо прикопчати наше јоргане за кревет да не бисмо полетели...

Милутин Миланковић
(1879–1958)

рођен је у Даљу, у Славонији. Био је професор космичке физике на Београдском универзитету и научник светског гласа. Написао је више књига из области науке, а најпознатије су: *Небеска механика*, *Историја астрономске науке*, *Кроз васиону и векове*, *Кроз царство науке* и др. Једно своје сећање на детињство описао је у тексту са 150. стране.

Наша крила трепере, ми остављамо Земљу, клупче Аријаднино се одмотава. У нашем силном лету ми смо већ у првој секунди оставили далеко, далеко иза наших леђа цео наш планетски систем, наше птичје гнездо.

Око нас преовладава мрак, сунчана светлост бледи и гаси се. Са свију, баш са свију страна, обавило се око нас звездано небо као каква огромна лопта. На њему сијају безбројне звезде, а око тога неба обавила се Млечна стаза као гривна оплетена од ситног бисера.

Звездана јата која смо постепено виђали са Земље сад су нам сва одједном на видiku. Ено, оно је Велики медвед, оно је Орион, оно Касиопеја... Са Земље смо увек видели само пола васионе, а сада је видимо целу.

Прашина од сто хиљада сунаца! Огромних и великих сунаца него што је наше, чијој смо се величини некад дивили и мучили се да је представимо. А сада треба да нашим мисаоним погледом обухватимо оволики њихов рој, узимајући при томе да су њихова међусобна одстојања толика да светлост утроши године док од једног стигне до најближег.

Полетимо даље, насумце, између овог роја. Аријаднин конац показује већ стотине светлосних година. Ми улазимо из ноћи опет у дан, али је та зора другачија него што је била на Земљи, она је злаћана, а ново сунце не рађа се на хоризонту – тога овде нема – него нам се оно привидно приближава. Ено, она звезда која је доскора била ситна, расте и бива све светлија. То је једно циновско жуто сунце. Оно нам шаље жуту светлост: то се види по нашем оделу, а још лепше по вашој коси која изгледа као суво злато.

Нови дан нам засењује очи: зато мењамо правац да се сувише не приближимо овом новом сунцу. Остављамо га далеко иза себе, улазимо опет у таму.

Свиће нови дан, ми се приближавамо новом сунцу, обасјава нас нова светлост; она је ружичаста. То сунце је један црвени цин, како се ове звезде зову у науци. Оно се налази баш у цвету своје младости. Временом ће постати жуто, па ће на врхунцу свог развитка засветлити белом, скоро плавичастом светлошћу. После тога ће, старећи, ступити у категорију патуљака, пожутети, па поцрвенети, док сасвим не потамни.

Пролазимо поред нових и нових сунаца. Свако од њих је друкчије. Изгледа као да међу њима има и брачних парова. Наука их зове двојним звездама. То су сунца која су тако близу једно другом – близу у космичком смислу те речи – да их међусобна привлачна снага држи у заједници. Изгледа као да се невидљивим рукама држе једно за друго, играјући при том грациозну окретну игру којој познајемо ритам и све њене остале особине...

Ја тражим слику, успомену, доживљај који би нам олакшао представу оволиког броја сунаца. Ево је! Сигурно сте кадгод посматрали сићушна зрнца прашине како се ковитлају и трепере у сунчевом зраку, пропуштеном кроз пукотину у тамну собу. Наше Сунце је такво зрнце у прабини васионе!

Милушин Миланковић

светлосна брзина, Аријадна, Тезеј, Лавиринт, Боденско језеро, вестибил, херметичан, херметично, Млечна стаза, гривна, Велики медвед, Орион, Касиопеја, светлосна година, привидно, категорија, грациозан

Која сазвезђа писац помиње у овом тексту?

Којим превозним средством путује кроз васиону?

Како се у тексту мере растојања између небеских тела?

Објасни значење реченице: *Никаква брзина на свету, па ни она светлосна, не би нас могла за време целој нашеј живојшћ одвести онамо куда желимо да стигнемо, сем лаких крила наших мисли која су бржа од муње.*

Како је писац испланирао почетак путовања у васиону?

Подвизи у тексту опис кабине васионског воза и испричај како она изгледа.

Зашто писац упоређује ово путовање с митом о Тезеју и Аријадни? Објасни.

Зашто писац наш планетски систем назива нашим птичјим гнездом?

Напиши свој доживљај описа зоре у васиони.

Објасни шта значи израз *прашина од сто хиљада сунаца* којим се слика васиона.

Опиши свој доживљај слике *Сигурно сће кадгод посмањрали сићушна зрнца праине како се ковићлају и шрејере у сунчевом зраку, пројушћеном кроз јукоћину у шамну собу.*

Објасни поређења:

- *збездано небо као каква оћромна лойћа* – _____
- *Млечна сћаза као ћривна ойлешена од сийноћ бисера* – _____

Пронаћи у тексту и подвуци још нека поређења.

Шта је у овом тексту плод пишчеве маште?

Које научне истине сазнајеш из овог текста?

Напиши како би ти описао Земљу становницима неке друге планете.

Које важне поруке би послао са Земље у васиону становницима других планета.

Како сам доживео народне јуначке песме

Ово је једно од сећања на дејинство чувеног научника Милутина Миланковића.

Једног дана отац донесе из библиотеке другу свеску народних песама првог Вуковог издања и поче да ми чита:

Вино пије Муса Арбанаса у Штамболу у крми бижелој, тумачећи ми при томе све што ми је било непознато. Гутао сам сваку реч те песме и уживио се свом душом у њу и у догађаје што их она тако живо предочава. Када дође ред на оно место где се прича како изведоше Марка пред цара, како га је убила мемла од камена и како је поцрнео као камен сињи, бризнух у плач и једва се стишах.

Отац продужи читање. Дође на ред: сува дреновина са тавана од девет година. Кад је Марко стеже у десницу, из ње двије капље искочише. Па кад оде у приморје равно: све се скита, а за Мусу пита. Те замете кавгу с Дели-Мусом.

При слушању тих места сав сам треперео, срце ми се попе у грло и смири се тек при срећном завршетку двобоја Марковог са Мусом. Онда замолих оца да ми песму прочита још једанпут.

- Нећу – рече ми он – јер ћеш да плачеш.
- Па нећу!

И отац поче да изнова чита песму. Ја је проживех још једанпут са још већим учешћем. Кад отац стиже на оно критично место, ја стиснух зубе, али бујица суза појури ми низ образе. Отац ме погледа прекорно, али му ја, више рукама но јецавим гласом, дадох знак да чита само даље. И, заиста, чим стигоше три бербера млада, један мије, други Марка брије, а трећи му нокте сарезује, мој плач пређе у сладак смех.

Сутрадан ми отац на моју молбу прочита исту песму још два пута, уз моје прописно јецање. Дан иза тога саопштих му да целу песму знам наизуст: пре-

слишао сам се синоћ у кревету. Када је, заиста, пред оцем понових, а при томе после питања царевог: Јеси л' његод у животу Малко? изговорих тужним гласићем: Јесам цале, али у лђаву!, отац ме, онако слабачког, погледа, а сузе му навреше на очи.

За кратко време знао сам наизуст још и ове народне песме: „Урош и Мрњавчевићи“, „Смрт Краљевића Марка“ и „Цар Лазар и царица Милица“. То су, са оном првом, четири најлепше песме наше народне поезије, дела правог песничког генија, које својом садржином и песничком лепотом, далеко одскачу од свих осталих наших народних песама...

Милутин Миланковић

предочавати, мемла, сињи, дреновина, приметити, кавга, сарезивати, наизуст

Подвуци делове текста из којих сазнајеш како се мали Милутин осећао и препричај их.

У сеоским двориштима се некада налазила дрвена зграда која је служила као остава за чување млека и млечних производа. Био је то *млекар* или *ладник*. И данас га понегде има. Да ли си некада видео како изгледа млекар? Лети, и по највећим врућинама, млеко у млекуару увек је хладно, укусно и пријатно за пиће.

Чик да погодите због чега су се посвађала два златна брата

Лица: ПЕСНИК, ДЕЧАК, ДЕВОЈЧИЦА, ПЕВАЧ, СУНЦЕ, МЕСЕЦ, ПЛАНИНКА, ОКЛАГИЈА, ЧИЧА, БАБА

(На средини позорнице је мали млекар, дрвена кућица, широм отворених врата, кроз која се виде шерпе и лонци. Над млекуаром је дрво. Око млекуара и дрвета поскоакују Дечак, Девојчица и Певач и шајшу глановима. Песник скочи међу њих са дрвета.)

ПЕСНИК: Да ли сте чули, да ли сте знали...? *(мало заспане)* Сунце и Месец се посвађали!

ПЕВАЧ: Ооо, чујете ли шта каже песник, децо?!

ДЕЧАК и ДЕВОЈЧИЦА: Шта, шта?

ПЕВАЧ: Сунце се посвађало са Месецом!

ДЕЧАК и ДЕВОЈЧИЦА: Свашта!

ПЕСНИК: Смем да се закунем у клас пшенице и у све булке и меденице! Па та причица, као птичица, већ седам дана кружи по Грузи!

ПЕВАЧ: Још није стигла у моју дољу.

ДЕЧАК: Да ми је знати шта њима фали!

ДЕВОЈЧИЦА: Само се играју по плавом пољу!

ПЕВАЧ: Због чега су се посвађали?

ПЕСНИК: Е, у томе и јесте трик. Чик да погодите због чега, чик!

ПЕВАЧ: Ја ћу. Ја знам.

ПЕСНИК: Ма шта ти знаш?!

ПЕВАЧ: Ја знам. Због неке принцезе, баш.

ПЕСНИК: О, не...

ПЕВАЧ: Због ... неке виле румене...

ПЕСНИК: Не, не.

ДЕЧАК: Да није ... због бистрих извора?

ДЕВОЈЧИЦА: Плавих вечери и рујних зора?

ДЕЧАК: Звезданог јата?

ДЕВОЈЧИЦА: Крилатог ата?

ПЕВАЧ: Или због дворца од злата?

ПЕСНИК: Није...

ДЕЧАК: Због тога – ко ће да бере воће!

ДЕВОЈЧИЦА: Земљу да рије, небо да брије!

ПЕВАЧ: Грожђе да муља, звона да љуља!

ДЕВОЈЧИЦА: Росу да пије...

ПЕСНИК: Ма није, није!

ПЕВАЧ (*врти се на једној ноzi и њева, а Дечак и Девојчица га љраше*):

Није па није!
Росу не пије,
коња не јаше,
сабљу не паше,
земљу не рије,
небо не брије,
звоно не љуља,
грожђе не муља!
Па где се крије,
кад није па није?!

ДЕЧАК: Него шта је?

ДЕВОЈЧИЦА: Види ти њега.

ПЕВАЧ: Е па, брате, реци због чега?

ПЕСНИК: Хоћу ... нећу ... хоћу! Ал' нико не сме да зна ко вам је рекò!

СВИ: Та говори већ једном, плашљивко!

ПЕСНИК: Због једне плаве шерпе са млеком!

СВИ: Шта? Пла... Шее...

ДЕЧАК: Шта си то рекò?

ПЕСНИК: Због једне плаве шерпе са млеком!

ПЕВАЧ (*окреће се око себе*): Е, ја сад тек...

ДЕЧАК: Ма чек', бре, чек'...

ДЕВОЈЧИЦА: Какве шерпе ... и каквог млека?

ПЕСНИК: Па рекò сам: пла...

ПЕВАЧ: Молим те братски, преведи то на српско-хрватски!

ПЕСНИК: Добро. Да почнем из почетка...

ПЕВАЧ (*врти се и њева, Дечак и Девојчица га љраше*):

Почни, почни,
и лепо срочи,
па зашећери,
па побибери,
па распреди,
све натенане,
ал' пази да ти
стихови буду
лепи и сочни
кò воће с гране!

ПЕСНИК: Једном Сунце, око подне, шепурећи се на врху родне крушке, виде како дечица провлаче танке ражане сламке између оних жутих летвица, и ... док жедан бумбар шара златну тишину око бунара – сркућу млеко из млекара...

ДЕЧАК: Их, то су трице!

ДЕВОЈЧИЦА: То је бар лако.

ПЕВАЧ: Ја сам пио сто пута тако!

(Све љроје извлаче из рукава дује сламке, љровлаче их кроз летвице на млеку, забадају у шерпе и „љију“ млеко. Из љрања љолако љровирује Сунце и задивљено их љледа.)

ПЕСНИК: И чим је то Сунце видело, то се њему страшно свидело.

(Сунце чини брзе крећње рукама, као да њушта сиреле.)

ПЕСНИК: И оно поче децу да пеца
својим жарким мушицама
по образима и ручицама...

(Дечак, Девојчица и Певач машу рукама као да се бране и беже око млекара.)

... све док нису побегла деца.

И онда, срећно што је дознало
тајну, пружи жедне и дрске

(Сунце чини све што песник говори.)

зраке у млекар, кроз лишће меко
и замочи их радознано

у једну плаву шерпу са млеком.

Па се намести још удобније
и поче слатко млеко да пије.

ДЕВОЈЧИЦА: Ооохоо! Види ти њега само!

ДЕЧАК: А после ... све ми испаштамо.

ПЕВАЧ *(поскакује око млекара и Сунца и пева):*

О-хо-хо, види ти њега само.

А после, после ... ми испаштамо!

ПЕСНИК: Подне је давно с крушке опало.

Грлица предвечерја у житу грче.

А Сунашцу се млеко допало,
па само трепће и срче ли срче...

ПЕВАЧ: Па ја чујем ... да нешто срче...

ДЕЧАК и ДЕВОЈЧИЦА: И ја! И ја!

ПЕВАЧ: Али мислим ... грлица грче...

ДЕЧАК и ДЕВОЈЧИЦА: И ја! И ја!

ПЕСНИК: И рани Месец подиже главу

из булке, кô из златне колевке:

угледа Сунце и шерпу плаву,

па и он пружи сребрне цевке.

(Месец проштричи поред Сунца и њочне да њије млеко.)

СВИ: Па и он поче млеко да срче.

ПЕСНИК: И дан кô плод с крушке опаде.

Грлица вечери у житу грче.

И Месецу се млеко допаде,

па и он поче слатко да срче.

ДЕЧАК: Види, види, те безобразне...

ДЕВОЈЧИЦА: Остаће све шерпе празне!

ПЕВАЧ *(поскакује околу и пева, Дечак и Девојчица га њраше):*

И тако су они сркали

док су околу хрчци хркали

и зрикавци травке стругали

и њима се кришом ругали...

ПЕСНИК: Једна бака бану с вретеном...

БАБА *(изађе и засиане; с неверицом њледа Сунце и Месеца):*

Чича! Чича, дај брзо пушку.

Да видиш чудо невиђено:

два неваљалца обрала крушку,

па се прикрала млеку, деко,

и попише нам, врагови, млеко!

ЧИЧА (бане с љушком и засџане):

Шта си рекла, враг ти твој ћаћа?!

Па то су златна небеска браћа!

(Обоје се љовлаче и даље љоворе.)

БАБА: Све ти цаба...

ЧИЧА: Ђути, баба!

БАБА: Откуда оба у исто доба?! (Оглазе.)

ПЕСНИК: Већ први свитац пали пшенично

поље, где плаве грлице грчу,

а златна браћа наизменично

само трепћу и срчу ли срчу...

ПЕВАЧ (љоскакује около, Дечак и Девојчица џакође):

Ја чујем ... срче ... а мислим ...

грче...

Они пију ... а сви нас бију...

СУНЦЕ: Једно је звонце ћуткало попце

и једно куче негде лајало.

И да та шерпа беше чаробна,

и то би вече сву ноћ трајало.

Али то беше обична плава

шерпа за бело млеко од крава,

и, тако, пре него што преста

та лепа игра – млека неста.

ПЕВАЧ (љоскакује и љева, деца за њим):

Млека нестаде, игра престаде,

млекца нестаде, игра престаде!

ПЕСНИК: Сунце сиђе још мало ниже

и поче плаву шерпу да лиже.

А његов брат истеже врат

и завуче главу у шерпу плаву.

(Сунце и Месец чине оно џишо љовори љесник.)

Споречкаше се и покошкаше

као око царске столице

и оборише са полице

и шерпицу и још две флаше.

(Тресак љосућа.)

И тад Планинка бану на врата...

ПЛАНИНКА (Појави се и засџане љренеражена.)

ПЕВАЧ (радосно љоскакује и љева, а Дечак и Девојчица извирују):

И тад Планинка бану на врата

и виде како два златна брата

(Сунце и Месец је уљедају и брзо дохваше неку
ћранчицу, ојкораче је и љраве се невешћи.)

на зањиханој гранчици јашу...

ПЛАНИНКА: Шта ћете ту, богу вам вашу?!

(Пауза. Дечак и Девојчица се кикоћу.)

МЕСЕЦ (*муца*): Ја ... овај ... ја ... ја ... хоћу рећи ...
нисам ни пио ... ни оборио...

СУНЦЕ: Јеси, јеси ... смем да се ... овај ... ти си и
мене наговорио!

МЕСЕЦ: И јој, што лажеш!

СУНЦЕ: Шта, шта то кажеш?

МЕСЕЦ: Лажеш, мајке ми!

СУНЦЕ: Ко? Ја! Ти лажеш!

ПЛАНИНКА: Сваког дана ви, неваљалци,
обигравате око тарабе.

Лажете оба, кò неки врапци,
а ја испљесках децу за цабе!

ДЕЧАК: Ето ти, видиш! На правди бога!

ДЕВОЈЧИЦА: Ми испаштамо, а они пију!

ОБОЈЕ (*обраћају се њеснику*):

И ... шта је било после тога?

ПЕСНИК: Питајте једну оклагију!

(*Сунце и Месец љокуњено сџоје исџред Планинке, а
Певац, Дечак и Девојчица љоскакују око њих и љевају*):

ПЕВАЧ и ДЕЦА: О Оклагијо,

о Пелагијо,

ти што се кријеш

у тамном кутку,

реци нам, реци,

добро испеци,

шта је све било
у том тренутку?

ОКЛАГИЈА (*љојављује се, храмље и љосрђе*):

Ту сам ја, ту сам, незвани гости,
ал' нисам више на дужности.

Ја сам вам, моји цветови златни,
ја сам од тада – инвалид ратни!

ПЕСНИК: Е, због тог рата, два златна брата
беру лишће и звезде круне

те један другом изворе труне.

И од тог данца та два близанца

што се целом свету јављају –

један другог не поздрављају.

А кад их жеђ, као коприва,

ожари изнад пшеничних њива,

опет они, о опет они,

кò надувени златни балони

са кићанкама чудесних шара –

поцупкују и поплуцкују

по дрвећу око млекара

и обојици, кò златне жице –

расту ли расту – зазубице!

СВИ (*сви се хваџају у коло и љоскакујући око млекара
љевају*):

Зује пчелице, цвркућу птице,

цветају свици око живице...

а наше непце жари и пецка

једна жеђ стара, око млекара,

па нам свима, кò знатне жице,

расту и расту – зазубице...

па нам свима, кò златне жице,

расту и расту ... зазубице...

ЗАВЕСА

Добрица Ерић

меденица, доља, муљати, срочити, трица, гркати,
попац, споречкати се, покошкати се, невешт
(правити се невешт), цабе, поплуцкивати, зазубица

Подвуци у тексту зеленом бојом све дечје претпоставке у вези с разлогом свађе између Сунца и Месеца.

Шта је то Сунце било видело, па му се онда страшно свидело?

Како је Сунце отерало децу од млекара?

Пронађи у тексту и препиши стихове којима се казује:

• како је Сунце почело да пије млеко из плаве шерпе _____

• како се Сунцу млеко допало _____

Зашто деца на причу о Сунцу и Месецу додају: *О-хо-хо ... а после ... ми испаштамо!*

Шта је учинио Месец када је видео Сунце како пије млеко?

Због чега су се посвађали Сунце и Месец?

 Објасни значење следећих стихова:

- И рâни Месец њодиге ѓлаву / из булке, кò из злâйне колевке – _____
- Подне је давно с крушке оѓало – _____
- И дан кò ѓлог с крушке оѓаде – _____
- Грлица вечери у жиѓу ѓрче – _____
- и ... док жедан бумбар шара / злâйну ѓишину око бунара – _____

 Шта је баба учинила када је видела да је млеко попијено?

 Зашто се Планинка ѓутила на златну браћу?

 Како је игра око млека престала?

 Зашто песник Сунце и Месец назива златном браћом?

Пронађи речи које дочаравају звуке у песми и препиши их.

Подвуци плавом бојом песничку слику која ти се у овом тексту највише допала.
Објасни зашто ти се допала.

Пронађи и напиши по један пример из текста за:

- поређење: _____
- персонификацију: _____

Објасни зашто је овај текст драмски.

Препиши из текста један пример дидаскалија.

Направи план препричавања овог драмског текста. Одреди делове радње као што је започето.
Препричај текст.

1. Деца нагађају разлог свађе између Сунца и Месеца
2. Сунце посматра децу која поскакују око млекара
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

Ако би желео да сазнаш нешто више о некој животињи, у којим књигама би те податке могао да пронађеш? Где би потражио те књиге?

Врабац

ОСОБИНЕ – Врабац је птичица дугачка отприлике петнаест сантиметара, а тешка тридесетак грама. Распон њених крила износи око двадесет и пет сантиметара.

Глава је у врапца витка и лепо заобљена, са прилично крупним, чврстим кљуном чунаста облика, којим лако хвата сваковрсне семенке, зоба бобице и грицка воћке и поврће. Лети је кљун црне боје, а зими постаје тамносмеђ.

На ногама има три предња прста и један задњи. Прсти су наоружани оштрим канцама, које се лако увлаче у кору грана, па се тако птица може спретно кретати по дрвећу као и на земљи.

Врапчева се песма састоји од свега неколико више пута понављаних нота: „Цив, цив“. Узвик дозивања је: „Циу, циу“ или „Циррр“ (знак узбуне).

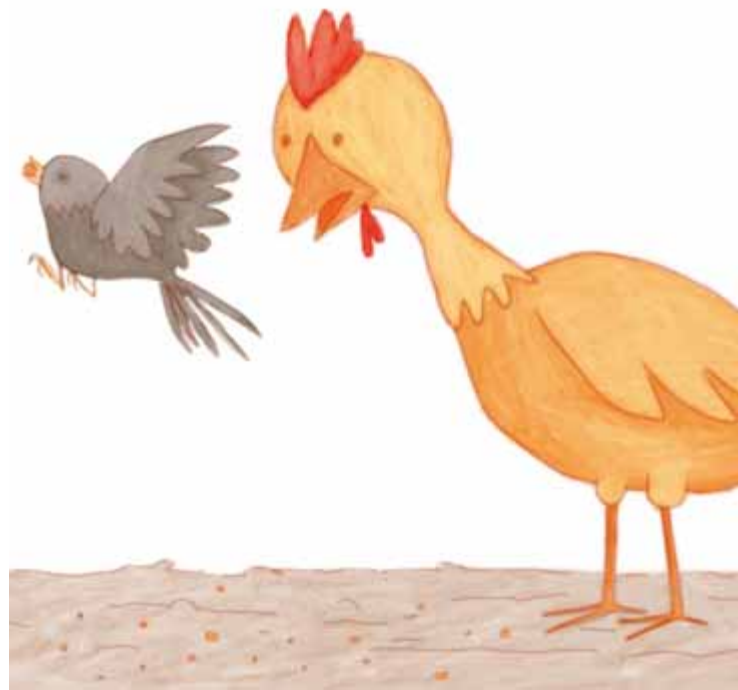
Ова је птица велики пријатељ других животиња, особито коња и паса. С великим задовољством, и кад год може, узима зрна пшенице кокама из кљуна, не обазирјући се при том на њихове претње.

Када јој се за то пружи прилика, врло радо једе у друштву других животиња, понекад из њихове посуде.

ГДЕ ЖИВИ – Врабац увек борави на местима где има кућа, кровова, рупа у зидовима. Ако људи напусте куће, одлази и он. Мада изгледа врло питомо, нерадо прихвата живот у сужањству.

Ако се нађе у кавезу, побећи ће првом приликом, за разлику од других птица које, када се једном спријатеље с човеком, неће више да га напусте, чак и ако их он пусти на слободу.

Врабац је препреден и сумњичав; упознао је

човека и научио да у њега не сме имати превише поверења. Пре него што додирне неки предмет који је припадао човеку, добро ће проверити да се у њему не крије клопка. Иако долази да тражи мрвице на наслоне прозора, никад се не одомаћи толико да би примио храну из човекове руке.

ОБИЧАЈИ – Дању веселе чете врабаца неуморно лете и скакућу у потрази за храном. С вечери се сви скупе на високом стаблу, које се преко ноћи претвори у врапчје коначиште. Пре спавања су још дуги бучни. Чаврљају и галаме; често се свађају. То се понавља чим се пробуде.

Кад стегне зима и дође невреме, врапци се, да би се заштитили, склањају чак у димњаке, не марећи за дим и чађ који им огараве перје.

ЧИМЕ СЕ ХРАНИ – Врабац се храни претежно семенкама. Воли и свеже, мекано поврће, а нарочито је лаком на зрело воће. У доба сетве и када дође жетва, врапци се обилно госте пшеницом, па стога наносе знатну штету обрађеним пољима.

ПОРОДИЦА – У априлу тата врабац и мама врабица траже згодна местанца где ће саградити гнездо за децу која ће се излећи. Таквих места има на претек: рубови кровних олука, неки кутић испод црепа, рупа у зиду куће. Ту птичице поставе хрпичу сена и сламе.

Од априла до јуна мама врабица у више наврата снесе четири до пет јаја.

Новоизведени врапчићи нису покривени перјем, већ су потпуно голи. Убрзо уздигну увис крупне жућкасте кљунове и вапе за храном.

Тата и мама муку муче да утоле силну глад својих малишана. Непрестано лете од гнезда, па на траг. Није то баш лако сакупити око пет стотина инсеката, што представља дневну залиху за породицу.

Врапчићи брзо расту и кад стекну сигурност у лету, напуштају родитеље и придружују се вршњацима.

Из књиџе

Мала енциклопедија животињског царства,
Београд, 1968

чунаст, сужањство, коначиште, чаврљати, лаком

 На основу прочитаног текста о врапцу унеси најважније податке у задату табелу.

особине:

где живи:

чиме се храни:

– семенке

– свеже ђоврће

– зрело воће

– зрна ђшенице

породица:

 Како се врабац односи према животињама из околине?

а) плаши их се

б) слободно им прилази

в) напада их

 Како се врабац односи према људима?

а) одлази даље од људских насеља

б) слободно прилази људима

в) нема поверења у људе

 Пронађи у тексту три примера за врапчеву дружељубивост и испиши их на линијама.

1.

2.

3.

Пронађи у тексту три примера који показују врапчев однос према људима.

1. _____
2. _____
3. _____

Напиши на који начин се врапци оглашавају

- када певају: _____
- када се дозивају: _____
- када упозоравају на опасност: _____

Наведи податке из текста у којима се говори о томе како се врапци понашају пред спавање.

1. _____
2. _____

Мама и тата врапци су веома брижни родитељи.

Наведи два податка која си прочитао у тексту, а који то показују.

1. _____
2. _____

Која је главна сврха овог текста?

1. _____
2. _____

Чиме је аутор овај текст учинио посебно занимљивим?

Заокружи одговор са којим се највише слажеш.

- а) детаљним описом врапчевог изгледа
- б) тачним подацима о особинама и понашању врапца
- в) осећајним казивањем детаља о животу врапца и његове породице

Колико гледаш телевизију? Сматраш ли да претерујеш у томе?

Шта ти ради телевизија

Телевизија није нимало безазлен члан твоје породице. Људи који тамо смишљају програме моћно утичу и на твоје понашање. Одгледаш програм и, као, заборавиш све. Е па, не заборавиш! Ти, некако, заједно са јунаком серије или филма проживиш ситуације које гледаш, оне постану твоје готово исто колико и стварна искуства. Јунак ти постане близак, његови проблеми су и твоји проблеми. Неки људи „одлепе“ чак толико да телевизијска искуства за њих постану стварнија од стварних искустава. На пример, почну да се облаче, одевају, говоре и мисле као јунак са телевизије.

Зато, пажљиво са телевизијом! Не допусти да она пресудно утиче на твоја уверења.

Научи да критички гледаш ТВ. Како се то ради?

1. Направи план гледања ТВ-а. Немој да вртиш канале док нешто не нађеш. Прво нађи у новинама шта ћеш гледати, па тек онда гледај. Ако имаш видео, сними емисије и гледај их онда када је теби угодно. Подреди ТВ распоред распореду својих обавеза!

2. Не веруј у све што чујеш на ТВ-у. Провери ствари! Распитај се около, баци поглед у неку енциклопедију. Ако је неки догађај у питању, окрени и друге канале, па упореди како они извештавају о истој ствари. Десиће се да си на ТВ-у видео само једно од могућих мишљења, само један од могућих погледа. Треба да будеш свестан да то није и једини поглед.

Многи озбиљни људи раде неозбиљне ствари и многе симпатичне особе раде веома несимпатичне ствари.

3. Ако са неким гледаш ТВ, поразговарај на крају емисије о томе шта сте гледали. Испитај како је тај други то разумео, да ли би он тако поступио, да

ли је могло другачије. Разговор о ТВ емисијама је zgodan начин да о својим ближњима сазнаш нешто што иначе не би рекли. Коментаришући понашање ТВ јунака, они много кажу и о себи.

4. Пробај да проникнеш у ТВ занат. Размишљај мало о технологији прављења неке емисије. Како је могуће извести неки филмски ефекат, шта је све морао проћи човек који је снимео неке ретке сцене из живота животиња, како је приказан неки догађај – да ли је јасно шта се стварно десило, да ли су да-те праве и битне информације итд. Јер све то, ипак, раде само људи.

Како би направио такву емисију да си редитељ? Каква би решења изабрао, како би се понашали тво-ји јунаци, у какав амбијент би их све сместио...? Укратко, како би ти то направио?

ТВ серије које гледамо, нарочито оне полицијске, акционе, пуне су насиља. Проблеми се решавају тако што неко неког укока, или млатне, или му заврне ру-ку иза леђа ... и готова ствар. То је веома брз начин да се постигне циљ, а главни јунак најчешће јако жури, фрка му је, нема времена за fine методе.

подредити, информација, уокати, фрка, анализа, последица, нокаутирати

На основу онога што си сазнао из текста, одговори на следећа питања:

- Како телевизијски програм може негативно да утиче на гледаоца?

- Која се четири начина критичког гледања телевизије предлажу у овом тексту?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Такве серије су права реклама за насиље. Пред-лажемо ти да направиш само једну једину, најгруб-љу анализу: изброј колико пута је главни јунак на-сиљем решио проблем, а колико пута је наступио мирољубиво.

Замисли себе као нервозног полицијског инспек-тора. У колико случајева стварно можеш да приме-ниш инспекторове методе? Човек би понекад радо неког млатнуо, али то у правом животу има своје последице. У серијама жртве остану на поду, а ју-нак трчи даље. У стварном животу се жртва дигне и онда почиње фрка. Зато не маштај о нокаутима. Они у највећем броју случајева нису добар метод. Чак и да ти пође за руком да некога нокаутираш, створио си себи једног непријатеља. Тај ће се тру-дити да ти то негде и некако врати.

*Из књије Конфликти и шта са њима,
Дијана Плуш и Љиљана Маринковић*

Шта аутори овог текста предлажу у вези са емисијама препуним насиља?

Шта је главни циљ овог текста? Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

- а) да те убеди да је телевизија штетна по здравље
- б) да те упозна са техником прављења ТВ емисија
- в) да ти помогне да схватиш добре и лоше стране телевизије
- г) да те подстакне да заволиш телевизију

Шта ти мислиш о телевизији?

Колико времена у току дана проведеш гледајући телевизију?

Које су ти емисије омиљене? Зашто?

Које емисије не волиш да гледаш? Зашто?

Да ли ти старији забрањују да гледаш неке емисије? Шта мислиш о томе?

СЕТИ СЕ шта смо научили...

6.

ДОБРО СЕ ДОБРИМ ВРАЋА

ЧИТАМО

- поему о мраву добра срца
- народну причу
- баладу
- народну лирску песму
- бајку

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о мелодичности књижевног текста
- о балади
- о речима са супротним значењем
- о значењу речи, израза и пословица

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да опишеш свој доживљај невремена
- да направиш сопствени речник
- да напишеш другачији крај песме и басне
- да наведеш сличности и разлике између две бајке

Сети се басне *Цврчак и мрави*. Како се завршава? Сисли другачији завршетак те басне.

Мрав добра срца

Три милиона и један мрав живе, раде
и спавају
у мрављем граду,
испод велике крушке, у хладу.
Они имају куће на спрат, на три, на девет
спратова,
они навијају будилнике на пет, да би се на
време
пробудили.

Тачно у пет зазвони милион сатова.
Тада мрави устају, галаме, праве збрку,
облаче се, перу зубе у трку.
Када зазвони шест, нема никога у граду;
сви су на раду.

Ујутро мравље старешине по списковима
прозивају:
мрав тај и тај.
Мрави се по именима одазивају.
Свак мора да каже: Ту сам! И: здрав;
када се јави три милиона и један мрав
тада је списку крај.

Пре три дана, тек што се јутро заплавило,
мрави се три пута у групе престројавали
и три пута се пребројавали.
Старешине су из спискова прозивали:
мрав тај и тај.
Мрави се, по именима, одазивали.
Како год окренеш: три милиона мрва!
И крај!
Шта је са једним мравом? Зар спава?!

Сутрадан исто, и прекосутра исто,
три милиона мрва тресе главом.
Ту има нешто чудно! Ту нешто није чисто.

То занимљиво постаје!
Зашто и који мрав недостаје?

Нема мрва који је највише певао и галамио;
он се, због нечег, осамио.

– Шта му је? – чуди се три милиона мрва
у мрављем граду,
испод велике крушке, у хладу.
Шта му је?
Зашто самује?

Три дана није ни реч прозборио.
Мрави који са посла кући хитају
његову мајку питају:
– Да ли се одобрвољио?
Да ли је проговорио? Три дана ништа није ручао,
сам је по граду лутао
и замишљено ћутао,
или на степеништу чукао.

Сви се питају: Шта му је?
Шта му је? Зашто самује?

заплавети се, заплавити, престојавати се,
осамити се, самовати, прозборити, узјогунити се

- Подвуци плавом бојом стихове који описују како изгледа мрављи град. Испричај како га ти замишљаш.
- Подвуци зеленом бојом стихове у којима се говори о томе шта мрави раде ујутру и објасни их.

Све је у мрављем граду збунио.
Мрвицу кекса су му нудили,
а он се узјогунио:
није ни прстом макнуо, нити ју је такнуо.

А јутрос, тек што се дан заплавио
неко је бучно прозор отворио
и мрављем граду јавио:

– Прговорио је! Прговорио!

Зашто је мрав три дана ћутао?
Што није ручао?
Што је замишљен градом лутао?
И на степеништу чукао?

– Пре неколико дана – вели – мој је тата
отерао гладног цврчка с врата.
И, сада, нећу ни да се макнем.
Док не доведете цврчка да са мном руча
нећу ништа да такнем!

Па сада
у мрављем граду,
испод велике крушке, у хладу,
три милиона мрава трчка
и тражи цврчка.

Бранислав Црнчевић

- Подвуци црвеном бојом стихове који указују на то како су се понашали мрави када су приметили да нема једног мрава.
- Пронађи и подвуци жутом бојом стихове у којима се говори о томе како се понашао мрав који је нестао. Како га ти замишљаш?

Шта мислиш, да ли је побуна мрава праведна? Објасни зашто.

Књижевни текст *Мрав добра срца* спада у (заокружи): а) поезију б) прозу

Мелодичност поезије постиже се складношћу стихова који лепо звуче и остављају пријатан утисак на читаоца. Мелодичност књижевног текста утиче и на његово значење.

Објасни шта све и на који начин доприноси мелодичности овога текста (рима, понављање речи и стихова и сл.).

Шта значи имати добро срце?

Ово су неки изрази настали од именице *срце*. Размисли и напиши шта они значе.

златно срце – _____

бити каменог срца – *бити неосетљив, нејојустљив*

имати меко срце – _____

зло срце – _____

лавље срце – _____

зечје срце – _____

бити тврдог срца – _____

бити без срца – _____

бити некеме у срцу – _____

сишло му срце у пете – _____

сломити некеме срце – _____

давати некеме од срца – _____

лежати некеме на срцу – _____

бити далеко од срца – _____

поезија, проза, мелодичност

Пронађи у речнику на крају књиге значење речи *задужбина*.
Шта знаш о светом Сави? Сети се прича које говоре о њему.

Најбоље задужбине

Тако дођу једанпут два богата човека к светом Сави, па му кажу: „Свети владико! Богати смо и имамо свега доста. Радили смо, па нам је Бог дао. Знамо да ће и ово наше богатство проћи. Неће дуго трајати, као и остала што нису била дугог века. За време нашег живота и богатства ради смо да учинимо понеку добру задужбину, па смо дошли к теби да нам ти кажеш које су то најбоље задужбине“. „Ја вам нећу сада то казати“, рече богаташима свети Сава, „но идите по свету и чините добра дела. После три године да се вратите, па ћу вам ја тек онда рећи: или сте добро или зло учинили.“

Богаташи су послушали светог Саву. Узели су доста новаца и кренули се на пут, да чине у свету добра дела. Да се не би гдегод у путу срели, један се од њих крене право на исток, а други право на север. Тако су по свету путовали и чинили народу добра дела. После три године врате се својим кућама.

Кад оду светом Сави да му кажу шта су радили и где су били три године, свети Сава прво упита старијег трговца: „Шта си ти учинио?“ Старији му трговац рече: „Свети владико! За ове три године путовао сам по свету, па сам за свој рођени новац подигао: три велике цркве, три школе, три извора, три гостионице, три моста, три лађе и три болнице. Свакој цркви купио сам по три звона; а свакој школи платио сам по три учитеља; а свакој болници по три лекара“.

Свети Сава му на то рече: „Лепе су твоје задужбине: цркве требају да се у њима људи Богу моле; школе требају да се у њима деца уче свему ономе што је добро; извори требају да се са њих мештани и путници напију лепе и чисте воде; гостионице требају да се у њих склоне путници и намерници; мостови требају да се људи не даве по дубоким рекама; лађе

требају да преносе путнике преко великих вода; болнице требају да се у њима лече болесни; звона требају да оглашују службу Божју и да позивљу људе у цркву; учитељи требају да упућују децу на рад, поштење и знање; лекари требају да чувају народно здравље и народни живот“.

За овим се свети Сава окрене млађем трговцу, па га упита: „А шта си ти урадио за ове три године?“ Млађи

трговац му рече: „Свети владико! Ево да ти све по реду кажем. Кад сам стигао у прво село, беше запао један путник, с колима и воловима, у једно велико благо; ја му помогах, те одатле изиђе. У другом селу беше се човеку запалила кућа, те да ја не викнух, хоћаше изгорети и он и чељад му. У трећем селу уклоних мало дете с пута испред кола која хтедоше да га прегазе. У четвртом селу чувао сам за седам дана и седам ноћи сиротог болесника, који не имађаше никога више сем два нејака детета, нудећи и дворећи га. У петом селу извадих из бунара једно дете, које се хтело онога часа утопити. У шестом селу растерах разбојнике испред куће једног великог богаташа. У седмом селу накалемих и посадах поред пута три лепе и племените воћке. У осмом селу одбраних слабијег од јачег, који га

хоћаше убити. У деветом селу оправио сам један напуштен и забатаљен извор поред једног великог друма. У десетом селу нахраних једног убогог старца и поред тога дадох му гуњ и опанке. У једанаестом селу показах пут за оближњи град неким странцима. У дванаестом селу нађох и дадох пуну кесу новаца човеку који је беше изгубио, и то баш онеме који ме прошле вечери не прими на преноћиште. Најзад, у једном граду поделих сиротињи сав новац који сам био са собом понео, тако да сам без паре дошао кући“.

Зарадовао се свети Сава оволиким добрим делима млађег трговца, па га загрли, пољуби и рече му: „Жив ми био, синко, и велику срећу имао! Задужбине се могу подизати и новцем и добрим делима. Но задужбине које се подижу новцем мање су од задужбина које се чине добрим делима. Задужбина коју неко чини сам собом, својим личним радом, лишавајући се и сам и мучећи се, више вреди од задужбине која се новцем подиже. Твоје су задужбине боље од задужбина твога старијег друга“.

Народна њрича

задужбина, владика, чељад, нудити, накалемити, оправити, забаталити, гуњ

Зашто су трговци одлучили да учине добре задужбине?

Наведи које је добре задужбине учинио старији трговац.

Пронађи и подвуци плавом бојом оно што је свети Сава рекао о значају задужбина старијег трговца. Објасни значење тих добрих дела.

 Наведи укратко шта је млађи трговац урадио.

1. _____
2. _____
3. _____

 Пронађи и црвеном бојом подвуци речи којима је свети Сава оценио важност дела млађег трговца.

 Објасни зашто је свети Сава боље оценио задужбине млађег трговца него задужбине старијег.

 Напиши своје мишљење о задужбинама и једног и другог трговца.

 Подвуци речи са супротним значењем у следећим народним пословицама. Објасни шта значе ове пословице.

 гладац, јадац,
кривда

Што један луд замрси, сто паметних не могу размрсити.

Злу дај, а добра познај.

Вешт гору ломи, а невешта – гора.

Са добрим другом и преко света, а са злим ни на пир.

Споља гладац, изнутра јадац.

Ако правда не помогне, кривда неће помоћи.

Добар глас далеко иде, а зао још даље.

Чега се мудар стиди, тим се луд поноси.

У ратара црне руке, а бела погача.

Срећан је кога туђа несрећа учи памети.

Пронађи у речнику на крају Читанке шта значе следеће речи: *јетрва, адамско колено, преслица.*

Јетрвица адамско колено

Храни мајка два нејака сина
у зле дане, у године гладне,
кад је била понајскупља храна:
ока брашна тридесет динара.
Хранила их и одранила их
на преслици и десници руци.
Кад су деца женидбе дорасла,
обадва је оженила мајка,
довела им две лепе девојке:
Виду Винку, Давиду Ковиљку.
Јетрвице мало живовале,
мало време три године дана;
кад настала година четврта,
свака роди по једнога сина,
Винка Мирка, Ковиљка Маринка.
Ал' не прође ни годину дана,
Ни година, нит ће половина,
разболе се невестица Винка,
разболе се, хоће умријети,
па дозива своју јетрвицу:
„Ој Ковиљка, мила сестро моја,
ја болујем и хоћу умрети,
аманет ти сиротице моје,
сиротице и моје и твоје!
Пази, секо, сиротицу моју:
кад Маринку бела хлеба сечеш,
подај, секо, и мојему Мирку,
њему подај од хлеба корице –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој Ковиљка, мила сестро моја,
кад Маринку справиш кошуљицу,
моме Мирку закрпи траљицу –

нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој Ковиљка, мила сестро моја,
кад нам света недељица дође,
кад изиђеш на сокак међ друге,
твог Маринка на крило посади,
мога Мирка код себе на земљу –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој Ковиљка, мила сестро моја,
кад нам свето Васкрсење дође,
кад на деци рухо покројите,
вашем кројте како вама драго,
моме кројте чисто рухо црно –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој Ковиљка, мила јетрвице,
кад ми, сејо, у цркву пошећеш,
твог Маринка на руци понеси,
мога Мирка за руку поведи –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема“.
То изусту невестица Винка,
то изусту, па душицу пусти.
Хвала богу, хвала јединоме!
Ковиљка је срца милостива,
она знаде шта је сиротињство
(од малоће сиротица ј' била):
прије Мирку бела хлепца даје,
прије Мирку нег своме Маринку;
прије Мирку скроји кошуљицу,
прије Мирку нег своме Маринку.
Кадно света недељица дође,

кад изиђе на сокак међ друге,
 њеног Мирка на крило посади,
 свог Маринка до себе на земљу:
 нитко не зна да је сиротица,
 а да Мирко своје мајке нема.
 Кадно свето Васкрсење дође,
 кад на деци рухо покројише,
 какво Мирку, онако Маринку,
 чисти скерлет и зелену свилу,
 свако мисли и свако се диви
 како стрина негује их оба,
 као да су браћица рођена.
 Кад Ковиљка у цркву пошеће,
 обојицу води за ручицу,
 а сав народ стрину благосиља
 (сам ли господ из небеског царства):
 „Ој Ковиљка, колено адамско,
 проста душа твојих родитеља,
 који су те породили мудру,
 међ туђу те браћу оправили,
 па ти знадеш шта је сиротињство!“
 Боже мили, на свему ти хвала!
 Тако ради јетрва Ковиљка:
 она храни оба своја сина,
 хранила их до седамн’ест лета.
 Кад настало лето осамн’есто,
 писат пође цареви везире,
 писат пође по земљици царској
 и он купи на цареву војску:
 где с’ у кући четир’ мушке главе,
 од четворо узима тројицу;
 где с’ тројица, узима двојицу;
 где двојица, онде обојицу;
 где је један, и оног једнога.
 Редак дође Ковиљкином двору
 да јој иде Мирко и Маринко,
 да јој иду на цареву војску.

Обадва их оправила мајка
 да јој иду на цареву војску.
 Кад је било у боју првоне,
 кад у ватру деца ударила,
 пуче пушка из те ватре прве,
 пуче прва те уби Маринка.
 Сам остаде сиротица Мирко,
 сам остаде на царевој војсци.
 Војевао за девет година.
 Кад настала година десета,
 прекиде се та царева војска,
 не зна Мирко на коју ће страну:
 да ли стрини, да ли свету белу.
 Окрете се својој милој стрини.
 Далеко га она угледала,
 па је преда њ стара ишетала:
 „Чедо, Мирко, а где је Маринко?“
 „Ој, бога ми, моја мила мајко –
 јер за другу бољу не знам мајку –
 кад смо били у боју првоне,
 пуче пушка из те ватре прве,
 пуче прва те уби Маринка!“
 Заплака се јетрва Ковиљка,
 па говори сиротици Мирку:
 „Чедо, Мирко, оди ближе стрини!
 Ја не имам да загрлим сина,
 а ти немаш да т’ загрли мајка,
 оди, Мирко, да т’ загрли стрина!“

Народна њесма

јетрва, адамско колено,
 прслица, аманет, сиротица,
 справити, траљица, Васкрсење,
 рухо, сиротињство, малоћ(а),
 скерлет, оправити, војевати

Објасни значење стихова:

*Хранила их и одранила их
на њреслицу и десници руци.*

Подвуци у песми плавом бојом стихове у којима се говори о томе како народ благосиља Ковиљку за њену мудрост. Објасни због чега народ хвали Ковиљку.

Објасни зашто је Мирко после војевања (рата) био у дилеми куда да пође (*да ли стирини, да ли свећу белу*).

Зашто се Мирко одлучио да крене својој стрини?

Објасни шта је осећала Ковиљка када је изговорила речи:

*Чего, Мирко, оди ближе стирини! / Ја не имам да зајрлим сина, / а ти немаш да ти' зајрли мајка,
/ оди, Мирко, да ти' зајрли стирина!*

 Повежи дате појмове са одговарајућим стиховима.

племенитост

*Ој, боја ми, моја мила мајко –
јер за другу бољу не знам мајку –
кад смо били у боју првоне,
уче ушка из те вајре прве,
уче прва те уби Маринка!*

искреност

*Кадно светио Васкрсење дође,
кад на деци рухо покројише,
какво Мирку, онако Маринку,
чисти скерлеи и зелену свилу.*

правичност

*Ковиљка је срца милостивна,
она знаде шта је сиротињство
(од малоће сиротица ј' била):
прије Мирку бела хлејца даје,
прије Мирку неї своје Маринку.*

 Утврди колико слогова има сваки стих ове народне песме. _____

 Како називамо стих са тим бројем слогова? _____

 Подвизи и објасни пословицу која највише одговара овој песми.

Чег се мудар стиди, тим се луд поноси.

Добро се добрим враћа.

Срећан је кога туђа несрећа учи памети.

 Ова народна песма је **балада**. Баладе су дуже лирско-епске песме тужног садржаја у којима се пева неки догађај или судбина неке личности. Крај је обично трагичан.

Сети се шта се у природи дешава пре почетка невремена – ветра, пљуска, мећаве, града? Како олуја почиње, колико траје и како се завршава? Како се осећаш док траје невреме?

Град

Врућина и оморина... Нигде цвркута, нигде ветрића! Погдекоји сељак прође улицом, прекинуо сапињач, распучио прса, затурио капу на затиљак, па корача тешко, једва бога назива. Говеда се заобдала, па јуре улицом као бесомучна; коњи стали крај плота, у пашњаку, зној их облио, а они окренули главе један другом, па машу и репом се бране од силне муве; пси полегали под стреје, затворили очи, исплазили језике, и лено регну тек онда кад им мува на њушку падне ... и живина поскапа. Гушчићи полегали по бари; кокоши се склониле у хладове, опустиле крила, па зинуле од тешка зора; а ћурке заболеле кљунове у земљу, па се не мичу ... и дрвета опустила лишће, и кукуруз се пресукао, и влат пшенице стоји усправно као свећа, ни да се њи'не... Да те бог сачува!... Све игра пред очима; и онај ваздух побледео и отежао, па те гуши као пепео; кроза њ те сунце жеже као жеравица, а бледим се небом ваља понеки жбунић: бео, сив, мрк, голубије боје...

Кишица се спусти. Облак склапаше са свију страна, а ја гледам како се кишне капи претапају у прабини и осећам како ме запахњава мирис саме земље...

Наједаред дуну силан ветар. Дрвета се савијаху до земље. Он крхаше гране и гранчице, па то све носаше као сламке.

Шину муња, очи засенише. Онда загрме. Потраје мало, шину друга, трећа ... и – чу се лупа по крову. Бацим поглед у авлију и видех како од земље одскачу комади леда, велики као песница.

Град брисаше све: и грање, и лишће, и влат, и траву. Гране падаху са дрвећа, као да их мотком обијаш; са кућа падаху комади разбијена црепа... Замрачило се, па сипа као из подеране вреће, а ветар се напео, дува, па коси све као оштра коса. Не

само ја него ни најстарији људи у селу овако шта нису запамтили. Падао је као најбујнији пљусак. Зачас побеле земља, а кроз авлију почеше тећи јаруге од самога леда.

Кад већ разби прозор крај кога сам стајао, и кад ми поче капати са тавана на врат – ја се уклоних у собу.

Али ни тамо не беше боље. Жена стала крај прозора, па гледа и ћути, а дете плаче. Ја седох на кревет. Хиљадама најтужнијих мисли вртело ми се у памети. Сагао сам главу, па не смем ни да је дигнем. Страх ме хвата и при помисли да погледам на оно голо дрвеће и ону пустош...

Сунце се проби кроз облаке. Ништа јадније нисам видео у своме веку. По друму лежаше пообијано грање и лишће, блатом улепљено. Докле око могаше сагледати, сама пустош. Са висова се дизаше бела пара; дрва штрчаху као да су ватром опаљена; где беше таласава пшеница и кукуруз – ту сад згажена стрњика и патрљци, као да их је војска прегазила...

оморина, сапињач, распучити, заобадати се, бесомучан, регнути, поскапати, зор, пресукати се, склапати, шинути, влат, стрњика, патрљак

Јанко Веселиновић

• Препричај догађаје из овог текста на основу следећег подсетника:

1. Врућина и оморина 2. Кишица 3. Ветар 4. Муња 5. Град 6. Сунце.

• Вежбај препричавање догађаја унапред (шта је било после) и уназад (шта се догодило пре).

• Пронађи у тексту и препиши важне речи које говоре о бићима и појавама:

Пре непогоде:

- сељак – *корача шешко* _____
- *јоведа* – *јуре улицом као бесомучна* _____
- *јиси* – _____
- *јушчићи* – _____
- *ћурке* – _____
- *кукурузи* – _____
- *кокоши* – _____
- *дрвџа* – _____
- *ваздух* – _____
- *сунце* – _____

За време непогоде:

- *кишица* – _____
- *облак* – _____
- *вешар* – _____
- *муња* – _____
- *дрвеће* – _____
- *град* – _____

После непогоде:

- *сунце* – _____
- *грање и лишће* – _____
- *дрва* – _____
- *јшеница* – _____
- *кукуруз* – _____

• Пронађи у тексту и подвуци плавом бојом део који говори о томе шта осећа писац после олује. Објасни његова осећања.

• У овом тексту пишчева осећања се мењају. Када описује природу пре почетка непогоде, наглашено је осећање замора, узнемирености и загушљивости. Напиши каква су пишчева осећања:

- током непогоде – _____
- _____
- _____
- после непогоде – _____
- _____
- _____

Пронађи у тексту и напиши још један пример за стилска средства:

- поређење – *влаћи њшенице стиоји усјравно као свећа*

- персонификација – *вештар се најео, ња коси*

Направи сопствени речник потребан за опис непогоде.

- *вештар* – глаголи: _____

– придеви: _____

- *облаци* – глаголи: _____

– придеви: _____

- *киша* – глаголи: _____

– придеви: _____

- *снег* – глаголи: _____

– придеви: _____

- *њшенице* – глаголи: _____

– придеви: _____

- *људи* – глаголи: _____

– придеви: _____

Домаћи задатак

Опиши свој доживљај невремена. Наведи детаље који говоре о променама у природи. Напиши о чему си размишљао и шта си осећао док је трајала олуја. Смисли одговарајући наслов.

Шта мислиш, зашто се каже: „Једна јабука сваки дан и лекар није потребан“?

Јабука

Јабука је дрво које има широку крошњу. Достиже висину од преко 10 метара. Листови јабуке су јајастог облика, величине 5–10 см. Цвет је беле или ружичасте боје, пријатног, опојног мириса.

Јабука цвета од априла до маја. Плодови су обично округли, црвене, жуте или зелене боје. Зрели су од августа до октобра. Поједине ране сорте јабука сазре већ крајем јуна и почетком јула (на пример, петроваче, илињаче и др.).

Јабука најбоље успева у брдским пределима. Постоје многе сорте овог воћа, а код нас су најпознатије: будимке, кожаре, колачаре и новије сорте: јонатан, делишес, ајдаред и друге.

Плодови овог воћа користе се у производњи сокова, компота, џемова, пекмеца итд., а од њих се праве и неке послastiце: пите, штрудле, воћни колачи и сл.

Ово воће је укусно и веома здраво, па се препоручује за исхрану, јер је богато витаминима и минералима.

Заокружи шта је по твом мишљењу сврха овог текста:

- а) да те упозна с начином гајења јабуке
- б) да сазнаш важне чињенице о јабуци
- в) да те забави узбудљивом причом о јабуци
- г) да те убеди да гајиш јабуке

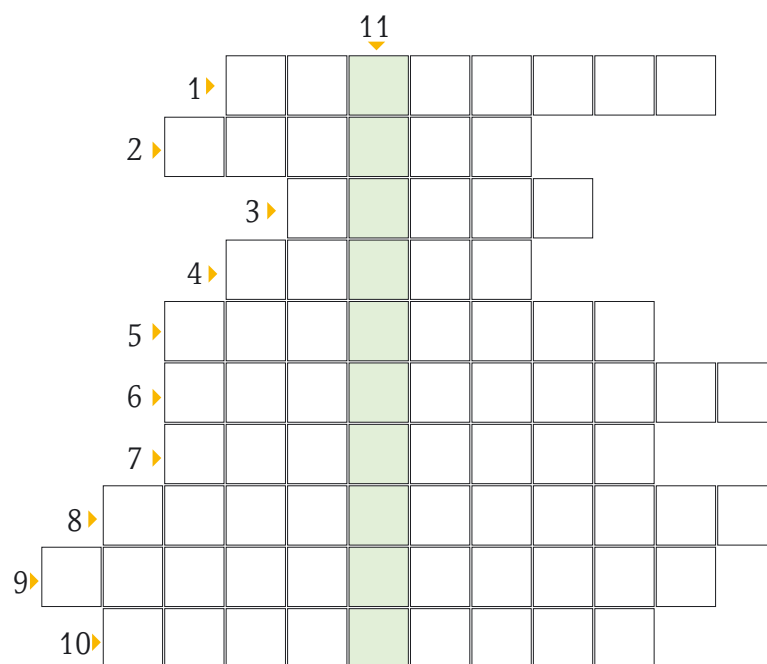
Наведи своје мишљење о плоду јабуке.

 На основу овог текста испуни следећу табелу.

назив биљке	
висина стабла	
облик лишћа	
боја цвета	
изглед плода	
време цветања	
време зрења	
коришћење	

 Реши укрштеницу.

1. оно што је мање важно
2. оно што неко тврди, износи као истину
3. осећање велике наклоности према некоме или нечему
4. способност замишљања ствари и догађаја
5. утврђивање сличности и различитости
6. својство онога који је правичан
7. суд који се изводи из једног или више других судова или чињеница
8. својство оног који је честит, поштен, племенит
9. просуђивање, стварање суда о некоме, нечему
10. особина онога који је искрен
11. велико задовољство, раздраганост

Šta su **narodne lirske pesme**? Zašto su narodne? Zašto lirske?

Jelenče

Raslo jelenče maleno,
ko u polju cveće šareno.
Gora ga rosom pojila,
košuta mlekom dojila.
Jelenče travu gazilo,
u travi izvor spazilo.
Ne da se više dojiti,
ni hladnom rosom pojiti.
S bistroga pije izvora,
draže mu polje neg gora.
Košuta gorom leleče:
„Propašće moje jelenče“.
Ne sluša mlado jelenče,
što majka gorom leleče,
već ono skače po polju,
ne sluti tešku nevolju;
tuda je momče lovilo,
jelenče mlado spazilo;
hitro se strelom bacilo,
jelenče ljuto ranilo.
Jelenče pišti u gori,
rana ga ljuta obori.
Košuta tužno leleče,
mrtvo je njeno jelenče.

Narodna pesma

Zašto je jelenče nastradalo?

Objasni poređenje: *Raslo jelenče maleno, / kô u polju cveće šareno.*

 Objasni značenje stiha: *Gora ga rosom pojila.*

 Pronađi i podvuci plavom bojom stihove koji govore o neopreznosti jelenčeta.

 Podvuci crvenom bojom stihove iz kojih se vidi zabrinutost košute.

 Navedi osobine likova iz ove pesme:

- Jelenče je _____, zato što _____.
- Košuta je _____, zato što _____.

 Objasni značenje reči i izraza:

- *slutiti* _____.
- *ljuta rana* _____.

 Smisli i napiši u stihu ili u prozi drugačiji kraj ove pesme.

 Objasni zašto je *Jelenče* lirska narodna pesma.

Да ли си читао бајку *Ружно паче*? Да ли си читао још неку Андерсенову бајку (*Палчицу*, *Царево ново одело* или неку другу)? Шта је то **бајка**?

Ружно паче

Како лепо беше у пољу: лето у пуном жеку, жито се злати, овас зелени, сено на зеленим ливадама садевано у стогове, рода корача на својим дугим ногама и клепеће египатски, јер је тај језик научила од мајке. Око поља и ливада протегле се велике шуме са дубоким језерима окруженим дубравом. Да, да, заиста прелепо беше у пољу!

На лепом месту, обасјано сунцем, окружено каналима, налази се старо властелинско добро. Од бедема до воде растао је репух, тако бујан и висок да се под његовим највећим лишћем могло сакрити дете и то у стојећем ставу. И ето, у том честару,

налик на густу шуму, седела је на своме гнезду патка на јајима и досађивала се јер се седење отегло, а мало ју је ко посеђивао; остале патке више су волеле да пливају по каналима него да седе под репухом и да с њом преклапају.

Најзад јаја једно за другим почеше да пуцају. „Пи, пи!“, зачу се из њих, сва жуманца оживеше, из сваког јајета исклуви се паче и помоли главу.

„Пат, пат!“, огласи се патка, а младунци пожурише, некако се искобељаше и почеше да се осврћу око себе, под зеленим лишћем; мати им допусти да гледају колико им драго, јер је зеленило здраво за очи.

„Како је велики свет!“, изјавише пачићи, јер су сад имали одиста више места него док су лежали у јајету.

„Зар мислите да је то цео свет?“, рече мајка. „Свет се протеже још далеко с друге стране врта, све до свештеникове њиве, само ја још никад нисам тамо била. Но, јесте ли ту сви?“ Потом устаде. „Не, још нису сви; ово највеће јаје још се није распукло. Па докле ће? Већ ми је стварно досадило!“

И опет седе.

„Но, како је, како је?“, упита је нека старија патка.

„Па ево. С једним јајетом још се натезем!“, одговори патка која сеђаше на јајима. „Никако да се отвори. А погледај ове остале! Најлепши пачићи на свету! И сви на оца, ону дангубу; није ме ниједном ни посетио!“

„Покажи ми то јаје што неће да се отвори!“, рече стара. „Слушај, па то је ћурче јаје. И мене су једном тако насамарили, па сам имала тешку муку с тим ћурићима; замисли: боје се воде! Вичем ја, зовем их, гурам у воду – све узалуд, неће и неће! Дај да погледам јаје! Јесте, ћурче! Боље ти њега остави и учи децу да пливају!“

„Ипак ћу још мало на њему поседети!“, рече патка. „Кад сам толико седела, могу још мало!“

„Како ти драго!“, одговори старија патка и одгеуца.

Најзад велико јаје пуче. „Пи-пии!“, пијукну паче и извали се из јајета. Било је велико и ружно.

Патка се загледа у њега.

„Страхота колико је велико! Ниједно друго паче није толико. А да одиста није ћуре? Одмах ћемо проверити. Мора у воду, па макар га ја сама морала гурнути!“

Сутрадан беше лепо време; сунце обасјаваше големо лишће репуха. Мајка патка с целом својом породицом упути се у канал, стиже до воде и –

плус!, скочи у воду. „Пат, пат!“, позва она младе и пачићи један за другим бућнуше у воду.

У први мах вода им се склопи изнад глава, али они одмах изронише и запливаше да беше права милина! Ноге саме почеше да им раде, сви бежу у води, чак и ружно сиво паче пливаше заједно са осталима.

„Не, није ћуре!“, рече патка. „Погледај само како лепо весла ножицама, како се право држи! То је моје рођено дете! И кад га добро загледаш, сасвим је лепо!“

„Пат, пат!“, повика мајка. „Сад брзо за мном, повешћу вас у свет, представићу вас у дворишту, само будите увек ближе мени да вас неко не погази. И чувајте се мачке!“

СТИГОШЕ У ДВОРИШТЕ. Беше тамо страшна граја, јер се две породице побише око једне јегуљине главе, коју најзад уграби мачак.

„Ето вам шта се дешава на белом свету!“, рече мајка патка облизујући кљун, јер је и она сама имала вољу на јегуљину главу.

„Хајде, мичите ногама!“, рече пачићима. „Само живо, и лепо се поклоните оној старој патки, која је најотменија од свих у дворишту. Има у себи шпанске крви и зато је тако угојена; видите, око ноге има везану црвену крпицу. То је највеће одликовање које патка може да добије; то означава да се за њу боје да се не изгуби, а овако ће и људи и животиње моћи лако да је познају. Хајде, живо напред! И држите ноге право, не дајте да вам се искривљују унутра! Лепо васпитано паче широко раставља ноге, као отац и мајка. Тако, а сада се лепо поклоните и реците: пат!“

Пачићи тако и учинише.

А друге патке их посматраху и гласно заграјаше:

„Гле, сад ће и ова хорда к нама! Као да нас је било мало! Тфу, а какво је оно једно паче?! Е, њега нећемо трпети међу нама!“

И одмах дојури једна патка и кљуну га у потиљак. „Остави га на миру!“, повика мајка. „Оно вам ништа није учинило!“

„Да, али је тако велико и тако чудно изгледа!“, рече патка која га је кљунула. „И зато га треба бубетати!“

„Лепа су ти деца, мајко!“, рече патка с црвеном подвезицом на нози. „Сва су дивна, сем тога једног које није успело. Било би добро кад би могло да се преобрази!“

„То је немогуће, ваша милости!“, рече патка мајка. „Оно, истина, није лепо, али има добро срдашце и уме сјајно да плива, баш као и остали, ако не и боље. Надам се да ће се кад порасте пролепшати или да ће се после извесног времена смањити. Превише је дуго лежало у јајету и зато не изгледа баш како треба.“

И она га чупну за врат и нежно помилова.

„Осим тога, оно је патак“, додаде, „и зато лепота за њега неће имати толиког значаја. Мислим да ће бити јак и да ће се некако снаћи у животу.“

„Други пачићи су заиста дивни!“, рече стара патка. „Понашајте се као код своје куће, а ако нађете јегуљину главу, можете је мени донети.“

И пачићи се владаху као код своје куће.

Само оно јадно паче, које се искљувило касније од свих и које беше толико ружно, почеше да кљуцају, гурају, уједају и обасипају подсмехом сви у дворишту – и патке и кокоши.

„Ух, колики је!“, говораху сви, а ћуран, који се родио с мамузама и због тога уобразио да је цар, сав се надуо па, попут брода са дигнутим свим једрима, кренуо право на јадно паче, и запућпурикао тако да му се глава сва зајапурила. Јадно паче не знађаше шта да ради ни куда да пође; много се жалостило што је тако ружно и што служи на подсмех целом дворишту.

Тако беше првога дана, а и потом биваше све горе и горе. Сви су прогањали јадно паче, па чак и његова рођена браћа и сестре беху зли према њему и увек му говораху:

„Дабогда те мачка одвукла, ти, одвратна наказо!“
А мајка би додавала:

„Боље да те моје очи нису никад ни виделе!“

Патке су га уједале, кокоши кљуцале, а девојка која је живину хранила, ударала би га ногом.

Пачету то најзад дозлогрди, па се једном залете преко дворишта и – прескочи преко ограде. А мале птичице што беху у жбуњу, уплашено прхнуше увис.

„То је зато што сам толико ружан“, помисли паче и склопи очи; али настави да трчи даље, све док најзад не стиже до велике мочваре где живљаху дивље патке. Преседе тамо целу ноћ, јер беше уморно и тужно.

Ујутро дивље патке излетеше из гнезда и почеше да се загледају у новог друга.

„Ко си ти?“, упиташе га, а паче се на све стране окреташе и све их најучтивије поздрављаше.

„Страшно си ружан!“, рекоше му дивље патке. „Али нас се то не тиче, све док не наумиш да се ожениш којом из наше породице!“

Јадно паче! Није му женидба била ни на крај памети, само да му дозволе да лежи у шевару и да се напије мало воде из мочваре.

Проведе тамо два дана, а онда долетеше две дивље гуске или, боље речено, гусана, јер беху мужјаци; недавно су се излегли из јаја и зато су наступали тако дрчно.

„Чуј, друже!“, рекоше му. „Толико си ружан да си нам се чак допао. Хоћеш ли да летиш с нама и да будеш птица селица? Ту, недалеко, у другој мочвари, живе прекрасне дивље гушчице госпођице. Дивно гачу га-га! Ти, који си толико ружан, можеш још да будеш добре среће код њих!“

„Пиф, паф!“, разлеже се одједном над мочваром и обе дивље гуске падоше у шевар мртве, а вода по-

румене од крви. „Пиф, паф!“, разлеже се поново и читава јата дивљих гусака излетеше из шевара. А паљба се настави.

Беше то велики лов. Ловци су опколили мочвару са свих страна; неки су седели притајивши се на дрвећу, чије се грање нагињаше над мочваром. Модрикаст дим попут облака обавијао се око тамног дрвећа и ваљао се над водом; ловачки пси шљапали су по глибу. Трска и шевар повијаху се на све стране.

Јадно паче беше ни живо ни мртво од страха! Вртело је главом и управо је хтело да је сакрије под крило, кад ли се у том трену створи пред њим огроман пас: исплазио језичину и стравично сева очима. Већ примаче пачету своју чељуст, исцери зубе и – шљап, шљап – одјури као што је и дошао.

„Боже драги!“, уздахну паче. „Толико сам ружан да је чак и псу огавно да ме уједе!“

И тако се притаји у тршчаку; над његовом главом сваки час би прелетала сачма и разлегао би се пуцањ за пуцњем.

Пуцњава престаде тек предвече, али се паче још дуго не усуђиваше да се помери. Прође још неколико часова док се не усуди да устане, да се осврне око себе и да потрчи што га ноге носе низ поља и ливаде. А ветар беше толико јак да је сирото паче једва могло да се пробија напред.

Пред ноћ стиже до сиромашне сеоске кућице. Беше толико оронула, само што не падне, али не знађаше на коју би страну пала, те тако и остаде. Ветар је тако фијукао око пачета да се оно мораде ослонити на реп како га ветар не би однео!

Али ветар се стално појачаваше. Тада паче, на срећу, опази да су врата кућице испала из једне шарке и да су се толико искривила да се оно могло кроз отвор провући, те тако и учини.

У кућици живљаше нека старица са својом мачком и кокошком. Мачак, кога старица нази-

ваше синчићем, умео је да извија леђа у грбу и да преде, а умео је чак и искре да баца ако би га ко по мраку миловао уз длаку. Кокош је имала кратке ноге и стога је добила име Кратконога; вредно је носила јаја и жена ју је волела као рођено дете.

Ујутро опазише дошљака: мачак поче да мјауче, а кокош закакота.

„Шта је то?“, упита старица и погледа око себе. Али како имађаше слаб вид, учини јој се да је паче угојена патка која је однекуд долутала.

„Баш добра принова!“, рече. „Сада ћу имати и пачијих јаја, само ако ово није патак. Видећемо!“

И старица одлучи да неко време сачека, али прођоше и три недеље, а јаја не беше ни за лек.

Мачак је био господар у кући, а кокош господарица. Стално су понављали: „Ми и свет!“ Веровали су, наиме, да њих двоје чине половину света, и то ону бољу. А паче сматраше да се у том погледу може имати и друго мишљење, само што кокош не хтеде то да дозволи.

„Умеш ли да носиш јаја?“

„Не умем!“

„Онда лепо умукни!“

А мачак га упита:

„Умеш ли да правиш грбу, да мјаучеш и да сипаш искре?“

„Не умем!“

„Онда чувај своје мишљење за себе кад паметни говоре!“

Паче седе у угао и снужди се. Тада се сети свежег ваздуха, сунца и осети неодољиву жељу да заплива, толику жељу да не могаде да издржи а да се не повери кокоши.

„Шта ти пада на ум?!“, повика кокош. „Ту беспосличиш, па те глупости заокупљају. Носи јаја или преди, па ће те проћи.“

„Али пливати по води тако је пријатно!“, рече

паче. „Такво је уживање када се вода склопи над тобом и кад зарониш до дна!“

„Лепа ми уживања!“, рече кокош. „Ниси ти баш читав. Питај мачка, који је најмудрије створење које познајем, да ли би он хтео да плива или да се гњура. О себи да и не говорим. Упитај нашу господарицу, паметније од ње ваљда нема на целом свету. Мислиш ли да би хтела да плива или да се гњура?“

„Не разумете ме!“, рече паче.

„Но, ако те ми не разумемо, ко ће те разумети? Никад нећеш бити паметнији од мачка и од ове жене, а о себи и да не говорим. Не буди тако тврдоглав, дете моје, и хвали Бога за све добро којим те је обасуо. Зар ниси доспео у топлу собу? Зар се не крећеш у друштву од којег можеш нешто да научиш? А ти си несносан и разговор с тобом није пријатан. Можеш ми веровати да ти желим добро, зато ти и говорим непријатне ствари, а управо по томе се и познаје прави пријатељ. Боље се труди да носиш јаја и научи да предеш или да бацаш искре.“

„Мислим да ћу поћи у свет!“, каза паче.

„Па иди!“, узврати кокош.

И паче пође. Пливало је по води, гњурало се, али нико не обрађаше на њега пажњу, а и што би кад је било тако ружно.

Стиже јесен, лишће у шуми пожуте и потамне, ветар га гоњаше тако да оно играше у ваздуху; а ваздух беше хладан; облаци се спустише ниско, пуни града и снега, а на плоту сеђаше врана и кракаше кра, кра!, јер јој беше хладно. Већ на саму помисао о том следиш се од хладноће. Јадно паче не осећаше се нимало добро.

Једне вечери сунце лепо зађе, а из жбуња излете цело јато дивних великих птица; паче још никад не виде такву лепоту: беху заслепљујуће беле и имађаху дуге, витке вратове; то беху лабудови. Пуштали су чудне крикове, ширили дивна дуга крила и

одлетали из хладних земаља у топле крајеве, преко сињег мора.

Лабудови полетеше високо, високо, а ружно паче захвати неко чудно узбуђење. Заврте се у води, истегну према њима врат и на крају пусти продоран и чудан крик да се и само уплаши.

Ах, не могаше да заборави те лепе птице, те срећне птице, и, кад му се оне изгубише из очију, паче зарони у воду чак до дна, а кад изрони беше као ван себе. Није уопште знало како се те птице зову ни куда лете, а ипак их је волело; није им уопште завидело, јер како би му и на памет пало да за себе пожели онакву лепоту! О, да су бар патке хтеле да га поднесу у свом друштву – јадно, ружно створење!

А зима беше тако хладна! Паче мораде стално да се неуморно креће по води како јој не би допустило да се замрзне, али отвор којим је пливало из ноћи у ноћ је постајао ужи. Хладноћа је тако притисла да је лед све пуцао и шкрипао на води. Паче мораде да пребира ногама како вода не би сасвим стала, али најзад се умори, застаде и замрзну се у леду.

Рано ујутро наиђе неки сељак; угледа паче, разби дрвеном клонпом лед на води и понесе паче кући, својој жени. Тамо га вратише у живот.

Деца хтедоше с њим да се играју, али паче мишљаше да желе да му учине неко зло и од страха упаде у зделу с млеком и тако разли млеко по соби. Жена викну кршећи руке, а паче упаде у качицу с маслом, а потом у наћве пуне брашна, из којих одмах излете.

Јао, како страшно изгледаше! Жена викаше и трчаше за њим претећи жарачем, а деца уз смех и цику потрчаше да га стигну. Сва срећа, врата беху отворена и паче прхну у жбуње и снег који тек што беше нападао. Ту се скупи и дуго остаде у снегу, је-два живо.

Али било би превише тужно кад би се испричало све што је претрпело јадно паче за време љуте зиме. Кад сунце поче поново да греје, оно лежаше у мочвари, у тршчаку; шеве певаху, беше дивно пролеће.

Паче размахну крилима и гле! – крила зашумеше јаче него пре и понесоше га снажније него некад, и пре но што дође к себи, нађе се у великом врту где цветаху јабуке, где мирисаше јоргован, док су се његове дуге зелене гране надносиле над воду у јарку. О, како све ту беше лепо, како се свуд осећаше дах пролећа!

У истом тренутку паче угледа три дивна бела лабуда; испливали су из честара и шумећи крилима лако клизили по води. Паче већ познаваше та лепа створења и, кад их угледа, срце му испуни неизречива туга.

„Полетећу тим краљевским птицама! Сигурно ће ме убити кљуновима што се ја, овако ружан, усуђујем да им се приближим; али идем, па нек ме убију! Више волим да ме убију ове птице, него да ме штипају патке, кљуцају кокоши, да ме ногом удара девојка која храни живину и да скапавам на зими!“

И паче слете у воду и заплива према дивним лабудовима; угледаше га и шумећи крилима запливаше му у сусрет.

„Убијте ме!“, повика јадни створ и пови главу ишчекујући смрт. Али шта виде у прозачној води? Виде своју сопствену слику, али како промењену! То више не беше незграпно, црносиво, ружно, одурно паче, већ прави лабуд!

Ништа није лабуду засметало што се родио у пачјем гнезду, само кад се излегао из лабудовог јајета.

Како се осећао срећан после свих ових невоља и превратности судбине; тек је сад био кадар да оцени своју срећу и лепоту која га окружаваше! А велики лабудови пливаху око њега и миловаху га кљуновима.

СТИГОШЕ у врт деца која почеше да бацају у воду хлеб и зрна, а најмање од њих повика:

„СТИГАО нови лабуд!“

Остала деца се обрадоваше и повикаше:

„Тако је, стигао нови лабуд!“, па атапшаше рукама и почеше да скакућу од радости, а онда потрчаше својим родитељима, доведоше и њих, па им заједно бацаху у воду хлеб и колаче и сви говораху:

„Овај нови је најлепши! Тако је млад и леп!“

А стари лабудови поклонише се пред њим.

Тада се млади лабуд застиде од радости; сакри главу под крило и сам не знађаше шта се с њим дешава; био је превише срећан, али не и охол, јер добро срце никад није охоло; мислио је о томе како су га гонили и ругали му се, а сад је слушао како сви говоре да је најлепши од свих ових лепих птица.

Јорговани су повијали своје гране над водом, а сунце је сјало тако топло, снажно. Тада зашумеше крила младог лабуда, он изви свој витки врат и кликну из свег срца:

„Зар сам могао и да сађам о оваквој срећи онда кад сам био само ружно паче?!“

Ханс Кристијан Андерсен

1 2 3 P саденути, стог, дубрава, репух, преклапати, искљувити се, хорда, бубетати, подвезица, преобразити се, мамуза, запућпурирати, шевар, глиб, огавно, тршчак, сачма, шарка, закакотати, кракати, жарач, превратност

 Зашто је патка продужила да седи на јајима?

- а) зато што је последње јаје било ћурчје
- б) зато што је чекала да се излегне још једно паче
- в) зато што јој је то саветовала старија патка

 Како се патка уверила да ружно паче није ћуре?

 Колико је велики свет по мишљењу пачића који су се тек излегли?
Колики је по мишљењу њихове мајке?

 Пронађи и црвеном бојом подвуци део бајке из којег се види љубав патке према ружном пачету.

 Наведи чему је све патка учила своје пачиће.

 Зашто су сви убрзо почели да одбацују паче?

- а) зато што је паче вређало друге
- б) зато што су остали били љубоморни на њега
- в) зато што је било другачије од осталих пачића

 Напиши с ким се све паче сусретало када је напустило своје двориште.

Зашто је кокошка казала пачету да треба да преде и да носи јаја?

Шта мислиш о следећим речима кокошке?

Можеш ми веровати да ти желим добро, зато ти и говорим непријатне ствари, а управо по томе се и познаје прави пријатељ.

Пронађи у тексту и наведи реченице из којих се види пачетово узбуђење када је угледало лабудове.

Зашто је паче рекло: *Убијте ме!* и повило главу пред лабудовима?

Пронађи у бајци и подвуци плавом бојом реченице којима су остали лабудови и деца исказивали дивљење и љубав према ружном пачету (лабуду).

Наведи реченице којом је исказана срећа ружног пачета (лабуда) на крају бајке.

Пронађи у бајци и подвуци наранџастом бојом опис лета у пољу, с почетка бајке, и описе природе зими, у јесен и у пролеће.

 Објасни реченицу: *Добро срце никад није охоло.*

 Како су се осећања ружног пачета мењала у току бајке? Шта мислиш, како се осећало на почетку бајке, како се осећало када је отишло из дворишта, а како на крају? Наведи примере који то показују.

 Наведи због чега је ова прича ауторска бајка.

 Напиши поруке ове бајке.

 Упореди бајку *Ружно њаче* с бајком *Пејелуја*. Наведи неколико сличности и неколико разлика.

 Реши ребусе.

Правила за изражајно читање и рецитовање

- Док читаш или рецитујеш, требало би да се уживиш у садржај текста, односно да замислиш оно о чему се у тексту говори.
- Труди се да јасно изговараш сваку реч и да се сви гласови у свакој речи добро чују.
- Читање и рецитовање не треба да буде једнолично и досадно, већ неке делове треба да изговараш тише, а неке гласније, неке брже, а неке спорије, у зависности од садржаја текста и осећања која текст у теби побуђује.
- Важно је да поштујеш тачке, зарезе, узвичнике, упитнике и друге правописне знаке. Код сваког знака треба застати, направити краћу или дужу паузу. Паузе су веома важне, јер дају моћ речима.
- Приликом рецитовања покрети руку и гестови треба да буду одмерени, у складу са оним о чему се говори у песми и са расположењем које постоји у њој.
- Важно је да читање и рецитовање буду природни, налик на свакодневни говор.
- Ради лакшег припремања за читање и рецитовање, текст означи на следећи начин:

-----	овако означене делове текста читај или рецитуј <i>тише</i>
~~~~~	овако означене делове текста читај или рецитуј <i>гласније</i>
	на овако означеном месту у тексту направи <i>краћу</i> паузу
	на овако означеном месту у тексту направи <i>дужу</i> паузу.

Правила за добро писање

- Размисли о томе шта све знаш о теми о којој треба да пишеш.
- Забележи шта све треба да поменеш у свом саставу.
- Потруди се да смислиш одговарајући наслов.
- Мисли о томе ко ће читати твој рад.
- Твој састав треба да има почетак, средину и крај.
- Унеси осећања у свој рад (тугу, радост, љутњу, узбуђење, изненађење).
- На крају реченице стави тачку, упитник или узвичник.
- Почни сваку реченицу великим словом. Имена места и људи такође пиши великим почетним словом.
- Реченице не почињи на исти начин (сети се речи са сличним значењем).
- Прочитај свој рад и исправи грешке које запазиш.

Речник

А

адамско колено – осмо дете исте мајке које је, по народном веровању, обдарено најбољим особинама, али нема среће у животу

ађутант – официр у служби код неког вишег старешине, помоћник

аждаја – биће из бајки застрашујућег изгледа, најчешће зелене боје, с једном или више глава, крилима и чељустима из којих бљује ватру, змај

акреп – 1. шкорпија 2. веома ружна особа

амајлија – предмет који, по народном веровању, штити човека од невоље уколико га носи уз себе

аманет – поверавање некога или нечега на чување, ослањајући се на част и поштење онога коме се то поверава, завет, препорука

анализа – тражење везе између узрока и последице и извођење закључка помоћу растављања нечега на саставне делове

Аријадна – ћерка критског краља Миноја која је помогла Тезеју да се врати из Лавиринта помоћу клупчета концца

арктичка маховина – маховина која расте на Северном полу

ат – коњ племените расе

атмосфера – овде: средина, околина

Б

бајан – чаробан, диван, заносан

банути – изненада се појавити, наићи, набасати (на некога или нешто)

баук – замишљено зло биће које улива страх

Бачвице – део града Сплита, у Хрватској, са истоименом плажом

беда – 1. зло које задеси човека, невоља 2. оскудица, сиромаштво

белешка – овде: оцена учења и владања, обично ђачког

бесомучан – 1. који болује од беснила, луд, махнит 2. разјарен, бесан

бињиш – широки огртач од црвене тканине с дугим рукавима, опточен крзном

благородан – племенит, хуман

Боденско језеро – језеро у подножју Алпа, на тремеђи Немачке, Аустрије и Швајцарске

брица – овде: нож са дугом дршком

бродити – пловити, овде: ићи, кретати се

бубетати – тући, ударати, трескати

бумбашир – извршилац наредбе, изасланик, гласник

В

вајкати се – 1. жалити се, тужити се 2. кукати, нарицати

Васкрсење – најважнији хришћански празник, дан васкрсења Исуса Христа, Васкрс

васкрснути – 1. устати из мртвих, оживети 2. поново се јавити

ведро – посуда за воду с две дршке, кабао

Велики медвед – сазвежђе на северном небу са седам главних звезда; назива се и Велика кола

вестибил – велико затворено предворје у приземљу веће јавне зграде

вијећ вијећати – расправљати се, договарати се, већати

винути се – уздићи се хитро увис, узлетети

владика – највиши свештенички чин, епископ

влат – стабљика, струк биљке, траве

воденица – млин који покреће вода

воденичар – млинар који ради у воденици

војевати – борити се у рату, ратовати

врежа – тања пузава стабљика, лозица

вретено – дрвен обао штапић са зашиљеним крајевима на који се при предењу намотава вуна, предиво

вријећи (врећи), вршем – одвајати зрневље од класа жита

Г

газдински – на газдински начин, као газда

гатка – прича о невероватним, фантастичним догађајима, бајка, легенда

гимнастисати – бавити се гимнастиком, вежбати

гладац – сјај, блесак

глиб – расквашена лепљива земља; мутна вода с размућеном земљом

горд – овде: достојанствен, поносит

грациозан – љубак, складан у покретима

грива – дуга длака на глави и врату коња

гривна – накит у облику обруча који се носи око руке, наруквица

гркати – испуштати глас *гу*, гукати (о голубу, грлици)

губица – део животињске главе на којем су уста и ноздрве, њушка

губно – место на којем се врше, веје и млати жито, гумно

гуњ – део мушке народне ношње, сукнени капут са рукавима

Д

де, дела – за подстицање, подстрекивање, терање: хајде

делија – овде значи: крупан, лепо развијен човек, људина

денути се – нестати, изгубити се, ишчезнути

деран – несташни дечак, мангупчић

дефинитивно – сасвим одређено, коначно, сасвим

диван – веће, састанак, саветовање код Турака

доља – долина

дражестан – привлачан, мио, љубак

древан – врло стар, који потиче из давнина, који припада далекој прошлости

дреновина – дреново дрво

дубрава – шума у долини, гај

дукат – златан новац

дућан – просторија у којој се продаје роба, радња, продавница

Ђ

ђердан – огрлица од злата, бисера или драгог камења

Е

експлозиван – који је склон експлозији, који може да експлодира

електрицитет – врста енергије, појаве везане за електричну струју

електрично пражњење – избијање варница из наелектрисаног тела

електростатична машина – уређај за производњу електрицитета

елемент – овде: средина, околина

Ердут – место у источној Славонији

Ж

жарач – гвоздена шипка с куком за подстицање, царање ватре

жетва – косидба и сакупљање жита

жети – косити жито српом или пољопривредном машином

живица – ограда од шибља, жбуња, трња, жива ограда

животарити – живети скромно, без радости и задовољства

жижак – овде значи: пламичак

жмицнути – трепнути не затворивши потпуно капке, намигнути, жмирнути

жрвањ – млински камен

жупан – средњовековни српски владар

З

забаталити – запустити, занемарити

завештавати – остављати у наследство

завојит – спирално изувијан, спиралан

задужбина – **1.** имање, новац који неко даје у добротворне сврхе, а за спас душе **2.** манастир, црква или нека друга грађевина подигнута „за душу“ и у спомен дародавца

зазубица (најчешће у мн.) – у изразу: **расту му зазубице** значи да неко веома жели нешто што неко други једе или има, да чезне за нечим

закакотати – почети какотати, кокодакати, закокодакати

заметнути – започети, покренути, почети

заобадати се – почети се обадати, бесно појурити, ударити у безглави трк

заплавети се – добити плаву боју, постати плав; овде: сванути

заплавити – учинити плавим, обојити у плаво

запућпурирати – почети пућпурирати, огласити се гласом *йућ-йурућ*

зарзати – почети рзати, њиштати

заринути – снажним покретом зарити, забити

здерати – грубо скинути с нечега, стргнути

земљопис – наука о Земљи, географија

зор – **1.** снага, моћ, сила **2.** напор, напрезање, труд

зрак – ваздух

зузорити – производити звук који се чује као сливено з, зујати

И

ива – врста врбе

информација – **1.** податак, чињеница **2.** извештај о нечему, вест

иронија – подругљив начин изражавања, исмевање, подсмех

искати – тражити

искљувити се – излећи се из јајета

Ј

јадац – овде: нешто неочекивано и неугодно, ружно

јасле – дрвена направа у облику корита која служи за стављање сточне хране

јатак – онај који скрива и чува хајдуке, одметнике од власти

јединствен – особит, посебан, изузетан, један једини

једнако – овде: без престанка, стално

једнолик – који тече устаљеним током, који је без ичега новог и занимљивог, једноличан

јендек – узан и дугачак јарак, ров

јерес – идејно одступање, одвајање од основних ставова, учења

јестаственица – наука о природи, природопис

јетрва – жена мужевљевог брата, девојка жена

К

кавга – свађа, сукоб; обрачун, туча

карати – викати на некога, грдити, прекоревати

Касиопеја – сазвезђе на северном небу чије главне звезде оцртавају латинично слово W

категија – група сличних предмета, појава, појмова, тип, врста, род

кичица – сликарска четкица

кладенац – извор, врело, студенац

клети – призивати несрећу, бацати клетву на некога или нешто, проклињати

кнегиња – кнежева жена; титула женског члана владарске породице

кнежевић – кнежев син

кникс – наклон уз савијање колена у знак поздрава

књижница – соба у којој се чувају књиге, библиотека

кокошка – овде: дугуљасто клупко, смотуљак пређе јајастог облика

комад – овде: позоришно дело, драма

коначиште – место где се коначи, проводи ноћ, преноћиште

копања – корито издубљено од широког балвана, које је некада служило за прање рубља и имало друге намене

корито – подужи суд начињен од издубљеног дрвета који служи за појење и храњење стоке и друге кућне потребе

кракати – крештати, оглашавати се гласом *кра-кра*

красти се – шуњати се, тихо и крадом се приближавати

кривда – неправедан поступак, неправда

кротак – који се одликује благошћу, миран, питом

куђеља – вунена или ланена влакна спремна за предење, кудеља

куја – кучка; погрдан назив којим се неко ословљава

куњати – дремати, падати у лак сан

Л

Лавиринт – легендарна грађевина на Криту с мноштвом испреплетених ходника из којих је тешко наћи излаз

лаком – који жели да се домогне нечега што је туђе, да за себе приграби што више, похлепан, грамзив

ласно – без велике муке, лако

легиштар – писаљка којом су некада ђаци писали по таблицама

ленгер – гвоздена направа обешена о ланац која се баца на дно да би брод остао на месту, сидро, котва

летурђија (литургија) – најважнија служба у православној цркви

луцкаст – шашав, блескаст

М

мађија – натприродна, тајанствена моћ, чаролија, магија

мађијски – који се односи на мађије, чаробњачки; магичан

мајур – велико имање изван села с кућом и шталама, салаш

малоћ(а) – доба у којем је неко био дете, дечје доба, детињство

мамљив – привлачан, примамљив; омаман, омамљив

мамуза – овде: шиљати израштај на ногама мужјака неких пернатих животиња

мањ – осим, сем

медаљон – део женског накита овалног или округлог облика, у који се може ставити слика драге особе, а који се носи на ланцу око врата

меденица – звоно од меди, месинга или бакра, које се веша стоци око врата

мемла – влажан, устајао ваздух, влага

мести – метлом уклањати ђубре, чистити

миља – мера за дужину (1,609km)

миомирис – пријатан мирис, обично цветни

Млечна стаза – светли појас од густо збијених звезда, Млечни пут, Кумова слама

морски вук – искусан, неустрашив поморац

муљати – гњечити, гњечењем цедити грожђе

мучати – не говорити, ћутати

Н

нагонити – терати некога да нешто ради против своје воље, присиљавати, приморавати

надати – почети бежати, појурити, стругнути

наджњевати се – такмичити се у томе ко ће више најњети, насећи српом жита

назути – навући на ноге обућу, чарапе, обути

наизуст – без гледања у написани текст, напамет

наказа – врло ружно, наказно створење, ругоба

накалемити – калемљењем побољшати особине биљке, воћке

наложити – затражити од некога да уради нешто, да обави неки посао

намерник – путник који случајно, у пролазу, сврати код некога

наслага – оно што се нагомилало, наслагало, наталожило

невешт – који није вешт, спретан.
Изр. **правити се невест** понашати се као особа која нешто не зна

негативна личност – лоша, рђава особа

незаборавак – цвет споменак

неутралан – који није опредељен, који није сврстан ни на једну страну

нокаутирати – ударити јаким ударцем и оборити противника на земљу тако да дуго не може да устане

нудити – овде: водити бригу о некоме (обично о болеснику), неговати

О

обазрети се (за неким) – осврнути се, погледати окренувши се

обдан – преко дана, дању

обезнани се – избежумити се, занети се, омамити се

обзнанити – дати на знање јавности, објавити, разгласити

обред – овде: скуп одређених радњи које се обављају у некој прилици, обичај

овијати (овејати) – одвојити зрно жита од плевне на ветру

овријећи (оврећи) – види: овршити

овршити – завршити вршидбу

огавно – гадно, одвратно

огледати – пробати, испробати

одговоран – **1.** који савесно обавља дужности **2.** који има задатак да обави неки посао и да за њега одговара **3.** овде: који преузима одговорност, обавезу у вези с бригом о нечему или некоме

одељење – овде: преграђени део, посебна просторија

одражавати се – показивати се, видети се у некој глаткој површини

ока – некадашња мера за тежину (1,28 kg)

оканити се – оставити некога на миру

окно – **а.** стакло на прозору **б.** прозор

оморина – спарно време, запара пред кишу

опнаст – сличан опни

оповргнути – порећи, оспорити, побити

оправити – **1.** довести у исправно стање, поправити **2.** послати, отпремити, упутити

опрети се – одупрети се, ослонити се

опречан – супротан, противан

Орион – сазвезђе на северном небу; у грчкој митологији дивовски, изузетно леп ловац

осамити се – повући се у самоћу, одвојити се од свих, усамити се

освитак – свануће, свитање, освит

осилити се – **1.** стећи, добити силу, снагу **2.** постати агресиван, нетрпељив, безобзиран

особит – посебан, изузетан, нарочит

оцедан – који се лако ослободи воде, с којег се лако оцеди вода

очас – зачас, за тренутак, одмах

П

пагода – вишеспратни будистички храм на Далеком истоку са степенастим кровом

пајац – **1.** комични лик из комедије **2.** клоун, комедијаш **3.** дечја смешна лутка

пакост – потајно осећање радости због туђе несреће, злурадост, злоба

палуба – горњи део трупа брода који прекрива његову унутрашњост

пасош – овде: службена потврда о власништву и здрављу стоке

пасторка – ћерка из претходног брака брачном другу из новог брака

патрљак – суви комад одсечене стабљике, остатак нечега што је сломљено, исечено

паша – високи достојанственик у Турском царству

пејзаж – **1.** предео, крај **2.** слика или цртеж који приказују неки предео из природе

пелен – биљка горког укуса (у народу постоји веровање да доноси жалост и несрећу)

Пепелуга – женска особа упрљана пепелом

периферија – спољашњи, крајњи део неког простора

пизмен – огорчен, пун пизме, љутње, љут, непријатељски настројен

пир – свечаност, прослава, гозба, свечани ручак

питом – који живи с људима и који им користи

пландиште – хладовито место на којем се дању одмара, пландује стока

плашт – огртач; овде означава коњску длаку

плетиво – оно што се плете, што је исплетено; овде: паукова мрежа

подвезица – трака везана око ноге

подредити – овде: сврстати као мање важно

подрљати – поравнати и уситнити поорану земљу дрљачом

познати – овде: разумети, схватити, увидети

позно – касно

поколебати – учинити несигурним, унети сумњу, неодлучност

покошкати се – посвађати се, споречкати се

помамно – на помаман начин, с помамом, веома узбуђено, лудо

помолити се – појавити се, показати се, искрснути

попац – инсект који зриче трљајући предња крила једно о друго, зричак, цврчак

попљуцкивати – пљувати, попљувати

посело – вечерњи кућни састанак ради забаве

поскапати – угинути један за другим, поцркати

последица – оно што нужно следи, настаје из узрока

поточара – млин, воденица на потоку

потпетица – задњи доњи део ципеле који подржава пету, штикла

поход – полазак некуда, одлазак

поштапати се – ослањати се на штап или на нешто слично, одупирати се нечим

превратност – превртљивост

предочавати – сликовито, живо износити нешто пред некога, представљати нешто некоме

презирати – односити се с презиром, омаловажавањем према некоме или нечему

преклапати – водити дуге бесциљне разговоре

преметати се – окретати се, превртати се преко главе

преобразити се – променити се, изменити се

преслица – направа, справа за предење

пестројавати се – наново се постројавати, постављати се у строј, размештати се у редове

пресукати се – усукати се, уврнути се; ослабити, омршавити

прецркнути – нагло умрети

пречка – попречна дашчица на лествама, мердевинама, пречага

привидно – наоко, наизглед

пријазан – који је пријатан у опхођењу, љубазан, уљудан

пријан – пријатељ (у пријатељском ословљавању)

прикучити се – прићи ближе, примаћи се, приближити се

прилика – овде значи: лик, облик, силуета

припитомити – учинити питомим (животињу)

природне науке – науке у којима се описује природа и проучавају њене појаве и законитости

пристати – овде: показати се погодним, онаквим какав треба да се буде

прозборити – проговорити, рећи, казати

прокисавати – пропуштати кишне капи, влагу

просветитељ – онај који шири знање, просвећеност, који просвећује, уздиже ширећи културу

просо – биљка ситнозрнастог плода која се користи за исхрану стоке, ређе и људи

прост – овде значи: обичан, једноставан

пустош – пуст, празан, ненасељен крај

путаљ – коњ с белим белегама изнад копита

пухор – **1.** пепео од дувана **2.** фини прашак на крилима лептира; оно што подсећа на такав прах

пшеничар – врста инсекта који светли ноћу, велики свитац, житница

Р

раван – овде: равница, низија

разборит – разуман, mudar, pametan

размигољити се – почети се мигољити, врпољити, мешкољити

распучити – откопчати, раскопчати

раставић – врста биљке

рачуница – школски предмет математика

регнути – зарезати и при том искезити зубе

репух – коровска биљка широког листа, чији корен садржи етерична уља

рогобатан – који није у складу с добрим укусом, правилима, накарадан, неправилан

романтичан – који изазива занос, сањарење

ругоба – ружна особа, наказа

рујан – црвенкаст, румен, црвен

рукнути – јако рикнути

рухо – одећа, одело

С

саденути – сложити сено, сламу у стог, сноп

самовати – живети сам, усамљено, издвојено, као усамљеник

сапи – део тела изнад задњих ногу код четвороножних животиња

сапињач – спона којом се сапиње, закопчава сељачка кошуља

сарезивати – сећи, резати

сатирати – чинити да неко или нешто више не постоји, уништавати

сачма – ситна округла оловна зрна којима се пуне патроне ловачких пушака

светлосна брзина – растојање које пређе светлост у јединици времена (300.000 km/s)

светлосна година – мера за дужину; раздаљина коју светлост пређе за годину дана

свита – пратиоци истакнуте особе, пратња

свитац – врста инсекта који светли ноћу

седеф – унутрашњи слој љуштуре шкољке који се пресијава у разним бојама

сињи – **1.** који је боје пепела, сив **2.** који је боје мора, тамноплав, модар, љубичаст

сиротињство – овде: стање особе која нема родитеље, сирочета

сиротица – особа која је остала без родитеља, сироче

сјактити (се) – сијати се, сјајити се, цаклити се

скерлет – тканина љубичастоцрвене боје од које се израђивала скупоцена одећа

склапати – овде: притискати, прекривати

смазати – појести све у сласт

сметати – скидати, склањати

снијети (снети) – носећи скупити на једно место

сноп – овде: свежањ пожњевеног жита

снуждено – потиштено, невесело, тужно

софра – сто за којим се једе, трпеза

сочиво – овде: врста стакла које сабира или расипа зраке светла

сплет – оно што је међусобно сплетено

спокојан – смирен, миран, тих

споречкати се – посвађати се, завадити се

справити – начинити, направити

сразмера – међусобни однос две величине

сројити се – скупити се у рој, у гомилу

срочити – **1.** здружити у целину, саставити **2.** исказати реч **3.** написати писмо

срџба – гнев, бес, љутња

стас – телесна фигура

стати – овде: почети, отпочети

стог – пласт, гомила садеженог жита, сламе

стопа – јединица мере за дужину, око 30 см

страстан – који је прожет страшћу, снажним осећањем

стрмоглавце – овде значи: нагло, брзо, журно, наврат-нанос

стрњика – место са којег је покошено жито, стрниште

строп – плафон, таваница

стрпљив – који је способен да мирно чека

студ – зима, студен

стуштити се – нагло и брзо појурити, јурнути

суварак – сува гранчица која служи за потпалу ватре

суђаје – замишљена бића женског пола која, при доласку новорођенчади на свет, одређују њихову судбину

сужањство – заробљеништво, ропство

сукати – вртећи, вукући обликовати

сумњичити – **1.** кривити некога, износити сумњу, неповерење, приписивати некоме неко злодело, преступ **2.** осећати сумњу у истинитост нечега

суштина – оно што је битно и главно у нечему

Т

таван – мрачан, таман

таманити – уништавати, убијати

Тезеј – легендарни херој који је убио Минотаура, чудовишног получовека, полубика

торбак – торба, обично кожна, ранац

траљица – **а.** дроњак, рита, прња, крпа, траља **б.** одело у ритама

трица (најчешће у мн.) – **1.** опне, љуске од самлевеног зрневља жита које остају у ситу после сејања, мекиње **2.** безначајна, безвредна ствар, тричарија

трнити – трновом метлом одстрањивати сламу и пlevу из овршеног жита на гумну

тронут – дирнути, потрести, ганути

тршчак – земљиште обрасло трском

тумарати – ићи без одређеног циља, базати, лутати

Ћ

ћилим – **а.** простирка за под од разнобојне вуне или вештачког материјала, тепих **б.** оно што подсећа на ћилим (**а**)

ћуд – нарав, природа, карактер

ћурак – огртач постављен крзном, кожух

У

удан – преко дана, током дана, дању

ударити – **1.** кренути, поћи у неком правцу **2.** почети снажно падати (о киши, снегу)

удовички – који се односи на удовице; овде: тужан, уплашен, узнемирен

узаврео – овде: уморан, узбуркан, ускомешан

узјогунити се – постати својеглав, самовољан, непокоран; успротивити се

узмицати – корачати уназад, повлачити се, одступати

укокати – убити

украсти се – извући се неприметно, тајно, искрасти се

уметрен – сложен у метре (о дрвима, цепаницама)

уметрити – сложити у метре (цепанице)

ураган – веома јак тропски ветар

урећи – заказати договором, уговорити, договорити се

устопце – пратећи у стопу, ићи непосредно за неким

усхићено – с усхићењем, одушевљено
усхићивати – изазивати радосно
узбуђење, одушевљење, усхићење
утвара – авет, сабласт, привиђење
утјецати (утицати) – бежећи склањати
се од некога, бежати

Ф

фантазија – способност измишљања,
машта
флуоресцентан – који испушта светлост,
светлуцање
фрка – гужва, галама, узбуђење,
јурњава

Х

хајдук – одметник од турске власти
и члан једне од дружина које су
штитиле народ борећи се против
турског насиља
херметичан – који не пропушта течност,
ваздух и влагу, непропустљив
херметично – на херметичан начин,
непропустљиво
хорда – 1. гомила освајача који
пљачкају 2. мноштво, руља

Ц

царевих – царев син, племић, принц
цепка – танки комад дрвета добијен
цепањем већег
цивилизација – овде: друштво које је
достигло висок ниво културе
и развоја

Ч

чаврљати – говорити, ћеретати, брбљати
чамовати – живети усамљено у тузи
и самоћи
чанче – мала чинија, чинијица, зделица
чаран – црн

часна реч – каже се кад се некоме даје
чврсто обећање или када се
наглашава истинитост онога о чему
се говори

чекркли-челенка – перјаница од злата,
сребра и перја која се врти заденута
за калпак, крзнену капу

чељад – укућани, породица

чергар – онај који се често сели,
премешта из места у место, скитница,
луталица

честар (честа) – густа, тешко проходна
шума, густиш

чкаљ – бодљикаво растиње

чунаст – који је у облику чуна, чамца

Џ

џаба (џабе) – 1. бесплатно, бадава
2. узалуд, низашта

Ш

шарка – гвоздени оков којим су врата
причвршћена за оквир, рагастов
шафран – биљка жуте боје која се
користи као зачин, лек или за бојење
шевар – густо израсла трска, шибље,
жбуње, шипраг, шикара
шикљати – избијати у снажном млазу
шинутити – шибнути, треснути, лупити
шишмиш – љиљак, слепи миш
штиво – оно што се чита, лектира
шуљати се – шуњати се, прикрадати се

Мали лексикон књижевних појмова

А

аутобиографија – пишчев опис сопственог живота

аутор – писац, творац књижевног дела

Б

бајка (ауторска) – прича фантастичне садржине чији је аутор познат; описује свет чудесног и чаробног; у њој се јављају натприродна и измишљена бића: виле, аждаје, вештице, змајеви и чаробњаци; главни лик се бори са силама зла и увек их побеђује; *ујореди*: народна бајка

балада – дужа лирско-епска песма тужног садржаја у којој се опева неки догађај или несрећна судбина неке личности

басна – кратка прича у стиху или прози с циљем да поучи; главни ликови су животиње са људским особинама и понашањем; у басни се казује једно, а мисли се на друго; на крају се налази поука или наравоученије; *ујореди*: народна прича о животињама

брзалица – говорни израз за забаву или вежбу; састоји се од игре гласова и слогова чији је распоред тежак за изговор

Д

десетерац – стих од десет слогова, најчешћи стих наше народне поезије

дидаскалије (ремарке) – напомене, објашњења писца у заградама; упућују на изглед сцене (позорнице), на понашање и поступке ликова, на место радње и сл.

дијалог – разговор два лика или више ликова у неком књижевном делу; *ујореди*: монолог

драма (драмски текст) – књижевно дело у стиху или прози, писано у дијалозима, а намењено извођењу у позоришту, на филму, радију или телевизији; заснива се на сукобу ликова

драмски текст – *види*: драма

Е

епска (јуначка) народна песма – песма, обично у десетерцу, која опева неки значајан догађај: јуначко дело, битку, борбу за ослобођење од поробљивача или подвиг који се песмом чува од заборављавања; често је певана уз гусле; преносила се с колена на колена, усменим путем

З

загонетка – говорно-мисаона питалица; састоји се од питања које има само један одговор; заснива се на упоређивању

заплет – део књижевног дела у којем радња постаје замршена и напет

И

идеја – пишчев став према ономе о чему се у делу говори; пишчев суд о животу; основна замисао књижевног дела, мисао која покреће писца

информативни текст – текст који читаоцу пружа податке, обавештења, информације о нечему

Ј

јунак – главни лик неког књижевног дела, носилац идеје, позитивна личност у књижевном делу, херој; *ујореди*: лик, позитивна личност

К

књижевне врсте – књижевна дела с неким заједничким особинама: прича, приповетка, басна, бајка, аутобиографија, роман итд.

књижевни родови – основни типови књижевног изражавања: лирика, епика и драма

књижевност – уметничко стваралаштво чије је изражајно средство језик; може бити народна и ауторска; обухвата лирику, епику и драму

Л

лектира – **1.** књиге, часописи, новине које неко чита да би се забавио или подучио нечему **2.** текстови које ученици читају према наставном плану и програму **3.** писмени састав о прочитаној књизи

лик – носилац радње у књижевном делу; лик развија фабулу тако што ствара заплете и обично је измишљен; *уџореди*: јунак

лирска описна песма – песма у којој песник исказује мисли и осећања кроз опис природе

лирска песма – песма у којој се изражавају осећања, расположења и размишљања песника; по томе која се осећања њима исказују, ове песме могу бити љубавне, родољубиве, мисаоне, описне, шаљиве и др.; деле се на народне (којима аутор није познат) и уметничке (за које знамо ко их је написао)

М

мелодичност – постиже се у поезији складношћу стихова који лепо звуче и остављају пријатан утисак на читаоца

монолог – облик приказивања драмске радње у којем се једна личност не обраћа другој особи већ себи, односно публици; *уџореди*: дијалог

мотив – део теме, уметничка мисао, мисао водиља у неком књижевном делу која носи то дело; може бити главни (основни) и споредни

Н

народна бајка – приповетка фантастичног садржаја која је настала у народу; говори о натприродним бићима и нестварним дешавањима; јунак се бори за правду, а очекиван срећан крај стално се одлаже низом напетих догађаја; *уџореди*: бајка (ауторска)

народна епска песма – в. епска (јуначка) народна песма

народна књижевност – сва дела усмене књижевности (лирске песме, епске песме, приповетке, бајке, пословице, питалице, загонетке); настала у народу и усмено преношена, све док није забележена

народна лирска песма – сажето казивање неког догађаја у стиху, прожето дубоким осећањима; такве песме обично су повезане с мелодијом и певају се у народу; деле се на: обредне (додолске, славске и др.), обичајне (сватовске, успаванке, тужбалице), посленичке (песме о раду), љубавне, породичне, шаљиве; *уџореди*: обичајна народна песма

народна прича о животињама – приповетка у којој су носиоци радње животиње; слична је басни, али је дужа од ње и нема наглашену поуку као басна; *уџореди*: басна

научнопопуларни текст – текст који на јасан, разумљив, популаран начин приближава науку читаоцу

негативна личност – лик који се одликује особинама које су супротне карактеру јунака, позитивне личности у књижевном делу; негативна личност је непоштена, зла, завидљива, лоша, подмукла, себична и сл.; *уџореди*: позитивна личност

О

обичајна народна песма – народна лирска песма која опева догађај из свакодневног живота и обичаје повезане с њим; *ујореди*: народна лирска песма

опис – описивање, представљање човека или природе у неком књижевном делу; састоји се од призора из природе, карактеристичних детаља и мноштва песничких слика

П

пејзаж – предео, слика предела; у књижевном делу то је опис природе

персонафикација – стилско средство којим се оживљавају појаве и предмети тако што им се придају људске особине; њим се оно што је неживо представља као да је живо

песма – лирски текст у стиховима

песничка слика – опис који настаје коришћењем једног од многобројних стилских средстава или више њих заједно; њом се постиже сликовитост песничког језика

поезија – сликовито исказивање осећања, најчешће у стиху; основна обележја су јој стих и ритмичност, рима и мелодичност

поема – дужа, обимнија песма

позитивна личност (јунак, херој) – лик који се одликује позитивним особинама: храбар је, добар, поштен, племенит и сл.; *ујореди*: негативна личност

понављање (рефрен) – понављање већих целина у песми (стиха, строфе); оно истиче основно песничко осећање или главну мисао

поређење – стилско средство којим се непознате, нејасне појаве или предмети чине разумљивим и јасним упоређивањем са сличним, познатим појавама или предметима; оно је обично веома сликовито и изазива јака осећања

порука – кратка завршна реченица (или строфа) којом се саопштава закључак; замисао писца због које је дело и написано

пословица – кратка, сликовита, поучна изрека која је израз животног искуства и мудрости

поука – морално начело које произлази из књижевног дела, наравоученије

предах (цезура) – пауза, одмор у стиху; дужи предах обележава се два усправним цртама (||), а краћи једном (|)

призор – *види*: сцена (1)

приповедање – излагање догађаја, најчешће у 3. лицу, али може бити и у првом

приповедач – **1.** онај који приповеда **2.** писац прозних дела: приповедача, новела и романа

приповетка – прича заснована на једном догађају из живота личности; описи су детаљни, а у њој обично постоји више ликова

прича – **1.** кратко уметничко дело у прози **2.** кратка приповетка о неком измишљеном бићу или догађају, бајка

проза – приповедање о догађајима и ликовима које није у стиху

Р

расплет – завршни део радње у књижевном делу у којем долази до разрешења напетости и сукоба

ремарке – *види*: дидаскалије

рефрен *види*: понављање

рима – подударане (поклапане) гласова или слогова на крају стихова

ритам – равномерно понављање стихова и риме у песми; захваљујући ритму песма лепо звучи

роман – најобимније књижевно дело, обично у прози; у њему је описан читав живот једне личности или низ важних догађаја из њеног живота

роман за децу – писац у њему дочарава свет догађаја и личности који су блиски деци

С

стил – начин изражавања мисли у књижевном делу

стилско средство – посебан облик изражавања у песничком језику којим се постиже сликовитост стила и изражајност

стих – један ред у песми

стрип – прича састављена од низа слика, уз које је обично дат и говор ликова исписан у облачићима

строфа – део песме састављен од два стиха или од више стихова

сцена – 1. део позоришног чина, призор, појава
2. позорница, бина

Т

тема – оно о чему се у делу говори

У

увод – део књижевног дела у којем се упознајемо с временом и местом радње, догађајима и ликовима

уметничка лирска песма – лирска песма којој је аутор познат

уметничко дело – књижевно дело с уметничком вредношћу чији је аутор познат

Ф

фабула – сви међусобно повезани догађаји који чине радњу књижевног дела; састоји се од увода, заплета и расплета

Х

хумор – представљање догађаја, ситуација, људи и њиховог понашања у смешном или у шaljивом облику

Ч

чин – део драме, драмског текста, позоришног комада, представе

Тематски садржај

Књижевност

- аутобиографија 30, 43, 65, 166, 204
- аутор 18, 87, 102, 204
- бајка 26, 29, 30, 77, 80, 86, 87, 88, 95, 100, 118–119, 166, 186–192, 204
  - ауторска 195
  - народна 80, 86, 87
- балада 166, 174–177, 204
- басна 30, 37, 38, 77, 166
- брзалица 94, 204
- вест 60, 61
  - шаљива 61
- главни лик, јунак приче 9, 10, 19, 29, 42, 77, 85, 90, 101, 129, 204, 205
- десетерац 124, 177, 204
- дидаскалије (ремарке) 90, 91, 109, 130, 158, 204
- дијалог 11, 42, 130, 204
- драмски текст (драма) 10, 30, 59, 62, 77, 88, 90, 102, 107–109, 130, 151–158, 166, 204
- епска (јуначка) песма 77, 121, 124, 166, 204
- загонетка 42, 204
- информативни текст 116, 159, 163–164, 182, 204
- књижевне врсте 30, 166, 205
- књижевни родови 205
- књижевност 30, 62, 102, 130, 166, 205
  - ауторска 30, 62, 102, 130
  - народна 30, 62, 102, 130
- лик из приче, романа, драме – особине, поступци 9, 18, 85, 90, 91, 100, 102, 105, 106, 114, 129, 135
- лирска песма 24, 41, 47, 62, 144, 166, 184, 205
  - ауторска 62
  - народна 24, 32, 34, 62, 184, 185, 205
  - обичајна 33, 62, 166, 206
  - описна 39, 41, 62, 143–144, 205
  - уметничка 24, 39, 205, 207
- мелодија 41
- мелодичност 41, 170, 205
- место и време догађања радње 54, 109
- монолог 11, 205
- мотив 102, 205
- народна бајка 80, 86, 87, 90, 205
- народна песма 32, 121, 174
- народна приповетка 35
- народна прича 171
- народна прича о животињама 37, 38, 166, 205
- научнопопуларни текст 43–44, 145–147, 206
- опис 11, 18, 24, 28, 50, 54, 58, 59, 66, 178–179, 206
- пејзаж 39, 42, 206
- персонификација 42, 51, 55, 70, 102, 158, 181, 206
- песма 4, 10, 12, 23, 29, 32, 39, 47, 78, 93, 94, 104, 112, 137, 143, 206
- песничка слика 13, 33, 39, 62, 158, 206
- повежи појмове са објашњењима 86, 99, 100, 124, 177
- повежи реченице с појмовима 86, 99
- поезија 30, 62, 102, 130, 166, 170, 206
- поема 68–69, 70, 94, 166, 168–169, 206
- позитивна, негативна личност 94, 102, 206
- понављање (рефрен) 138, 170, 206

поређење **42, 48, 55, 70, 102, 114, 142, 149, 158, 181, 183, 184, 206**
 порука књижевног дела **6, 48, 86, 102, 123, 124, 142, 195, 206**
 пословица **33, 37, 173, 177, 206**
     значење **33**
 поука приче басне **37, 38, 206**
 приповедач, приповедање **11, 59, 206**
 приповетка **30, 88, 166, 207**
 прича **7, 10, 26, 30, 35, 49, 52, 56, 72, 125, 166, 207**
 проза **30, 62, 102, 130, 166, 170, 207**
 ремарке **90, 91, 207**
 рефрен **138, 170, 207**
 рима **13, 29, 41, 62, 94, 144, 170, 207**
 ритам **41, 59, 62, 138, 207**
 роман **14, 18, 29, 30, 77, 136, 166, 207**
     за децу **132–134, 139, 207**
 сећања на детињство **52, 110, 150**
 слог **13, 41, 77, 124, 177**
 споредни ликови приче **10, 85, 101, 129**
 стил **42, 77, 102, 207**
 стилска средства **42, 51, 70, 102, 181, 207**
 стих, строфа **4, 13, 29, 41, 62, 77, 94, 170, 177, 207**
 стрип **25, 207**
 сцена **90, 130, 207**
 тема, идеја и мотив књижевног дела **34, 48, 86, 94, 102, 124, 204, 205, 207**
 ток радње **90, 100**
 увод, заплет, расплет **11, 29, 30, 38, 55, 77, 100, 130, 204, 207**
 уметничко дело **18**
 фабула **11, 30, 42, 100, 207**
 хумор **64, 66, 77, 91, 106, 114, 207**
 хумористичко дело **64, 112–114**
 чин **88, 90, 130, 207**
 шаљиве вести **60**

Пишемо

дневник читања **18**
 другачији наслов за песму **79, 94**
 другачији наставак, крај бајке, песме **87, 120, 185**
 издвој лепе речи и изразе **40, 41, 70**
 каква је чуда видела и доживела Алиса **136**
 како је Растко победио страх **128–129**
 како рећи слично или друкчије **135**
 како се стварала чаролија **141**
 лик страшног капетана **106**
 луцкасте жеље **79**
 наведи своје мишљење о... **45, 182**
 напиши реченице на други начин **75**
 напиши савременим језиком **37**
 направи план препричавања **29, 38, 101, 158**
 направи сопствени речник **181**
 о буђењу заспалог двора **99**
 о врапцу **50, 161–162**
 о задужбинама трговаца **172–173**
 о звуцима, мирисима из природе **41, 51, 178**
 о осећањима ликова **10, 13, 17, 24, 55, 58, 66, 75, 76, 79, 84, 93, 94, 98, 119, 135, 138, 142, 176, 185, 193, 194, 195**
 о осећањима писца **39, 66, 180**
 о особинама ликова из приче, песме **9, 18, 37, 70, 85, 90, 93, 98, 105, 114, 124, 135, 138, 161, 162, 185, 194**
 о пријатељству **77**

о путовањима **12–13**
 о сазвежђима и васиони **147, 148**
 о смешним ситуацијама **106**
 о твојим осећањима **144**
 о утицају телевизијског програма на гледаоца **164–165**
 објасни значење пословице **33, 37, 173**
 објасни значење речи, израза, реченица **17, 24, 29, 47, 58, 71, 75, 76, 91, 93, 94, 98, 100, 120, 123, 135, 143, 144, 148, 170, 185, 195**
 објасни значење стихова **5, 24, 40, 41, 48, 123, 143, 156, 157, 170, 176, 185**
 објасни разлику у значењу речи **55**
 оглас **115**
 опис
     ждебета **17**
     зоре у васиони **148**
     зујања пчела **143**
     јесењег јутра **50**
     кобиле, коња **18**
     месеца **28**
     непогоде **178**
     осећања **17, 66**
     Персе **66**
     природе **194**
     просторије у двору **128**
     страшног капетана **106**
     тврдице **28**
     усамљености **24**
 опиши и објасни песничке слике **13, 33, 40, 158**
 опиши костим који си креирао за представу **92**
 опиши свој доживљај слике из књижевног дела **40, 41, 46, 50, 148, 149, 181**
 порука бајке **86**
 порука песме **48, 123, 124**
 поруке за становнике других планета **149**
 препиши
     важне речи **50, 180**
     поређење **142**
     поучне мисли **46**
     речи које дочаравају звуке **158**
     стихове **41, 156**
 препричај бајку **101**
 препричај одломак из романа **19**
 препричај укратко драмски текст **92, 158**
 прича о зачараном дворцу **99**
 пронађи примере из текста за значење одређених речи **67, 71, 180**
 речи са супротним значењем **77, 173**
 ружно паче **193**
 смешна имена за коња **115**
 смисли или пронађи речи, реченице које имају исто или слично значење **71, 75, 94, 100, 144**
 стихови о другарству **5**
 стрип **25**
 тема песме **48**
 уведи у драму нови лик **91**
 упореди текстове **51**
 хумор – твој пример **67**
 шаљива вест **61**
 шта би питао малог принца, а шта лисицу **77**
 шта мисли коњ **115**
 шта све можеш уз помоћ маште **142**
 шта су суђаје поклониле детету **98**

Глумимо

одглуми део драмског текста 92

Говорна вежба

зашто се стихови понављају 138

изражајно прочитај наглас 142

изрецитуј песму 94, 115, 138

испричај садржај поеме 69

кажи шта ти се допало у песми 39

како изгледа кабина васионског брода 148

како се гаји жито 36

како су се дружили дечак и месец 29

најсмешнија места у причи 66

о значају задужбина 172

објасни значење пословица 173, 177

објасни Растков сан 128

објасни стихове 5, 123, 169

олуја 180

опиши мрављи град 169

опиши песничку слику 13

позно јесење јутро – опис 50

препричај

бајку, део бајке 85, 99

део текста 150

драмски текст 158

причу 38, 180

препричај догађаје унапред и уназад 180

смешна места у драмском тексту 91

смисли другачији крај басне 168

упореди слику дворца који пада у сан са сликом дворца који се буди 99

шта осећа писац 180

шта све доприноси мелодичности текста 170

Решавамо

испуни табелу 183

ребусе 6, 79, 85, 91, 101, 136, 195

тест 6

укрштенице 29, 42, 59, 77, 129, 183

Истражујемо

моје истраживање о читању 20–22

среди податке о врапцу и унеси их у табелу 161

среди податке о Новом Саду 117

шаљиве вести 61

Домаћи задатак

запиши своја запажања о природи 51

напиши састав о омиљеној животињи 18

напиши састав о расцветалом дрвету 144

научи песму напамет 94, 115, 138

опиши свој доживљај невремена 181

прочитај целу поему 71

Цртамо и бојимо

нацртај костим за позоришну представу 92

Лектира

Алиса у земљи чуда – Луис Керол 132–136

Бела Грива – Рене Гијо 14–18

Олданини вртови – Гроздана Олујић 118–120

Садржај

УПУТСТВО	2
ВОДИЧ	2
1. ДРУГАРСТВО	3
Друг другу, <i>Драјан Лукић</i>	4
Босоноги и небо, <i>Бранислав Црнчевић</i>	7
Ко да то буде, <i>Stevan Raičković</i>	12
Бела Грива, <i>Рене Гијо</i>	14
Моје истраживање о читању	20
Извештај о истраживању	21
Свитац пшеничар и воденичар, <i>Добрица Ерић</i>	23
Стрип	25
Бајка о дечаку и месецу, <i>Бранко В. Радичевић</i>	26
 СЕТИ СЕ шта смо научили... ..	30
2. НАДЖЊЕВА СЕ МОМАК И ДЕВОЈКА	31
Наджњева се момак и девојка, <i>народна ђесма</i>	32
Međed, svinja i lisica, <i>narodna prirovetka</i>	35
Јесен, <i>Војислав Илић</i>	39
Од пашњака до научењака, <i>Михајло Пуџин</i>	43
Пауково дело, <i>Десанка Максимовић</i>	47
Позно јесење јутро, <i>Исидора Секулић</i>	49
Кад смо били деца, <i>Исидора Секулић</i>	52
Виолина, <i>Мирослав Демак</i>	56
Шаљиве вести, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	60
 СЕТИ СЕ шта смо научили... ..	62

3.	ЧОВЕК САМО СРЦЕМ ДОБРО ВИДИ	63
	Прва љубав, <i>Бранислав Нушић</i>	64
	Мјесец и његова бака, <i>Бранко Ћопић</i>	68
	Мали принц и лисица, <i>Анџоан де Сент Еџијери</i>	72
	Luckasta pesma, <i>Federiko Garsija Lorca</i>	78
	Пепељуга, <i>српска народна бајка</i>	80
	Пепељуга, <i>Александар Поповић</i>	88
	Aždaja svom čedu tera, <i>Ljubivoje Ršimović</i>	93
	Трнова Ружица, <i>Браћа Грим</i>	95
	СЕТИ СЕ шта смо научили...	102
4.	НА МУЦИ СЕ ПОЗНАЈУ ЈУНАЦИ	103
	Јуначка песма, <i>Мирослав Анџић</i>	104
	Подела улога, <i>Гвидо Таршаља</i>	107
	Сећање на детињство, <i>Гвидо Таршаља</i>	110
	Циганин хвали свога коња, <i>Јован Јовановић Змај</i>	112
	Нови Сад	116
	Oldanini vrtovi, <i>Grozdana Olujić</i>	118
	Стари Вујадин, <i>народна песма</i>	121
	Златно јагње, <i>Свешлана Велмар-Јанковић</i>	125
	СЕТИ СЕ шта смо научили...	130
5.	ЧУДЕСНИ СВЕТ	131
	Алиса у земљи чуда, <i>Луис Керол</i>	132
	Плави зец, <i>Душан Раговић</i>	137
	Beskrajna priča, <i>Mihael Ende</i>	139

Трешња у цвету, <i>Милован Данојлић</i>	143
Кроз васиону и векове, <i>Милуџин Миланковић</i>	145
Како сам доживео народне јуначке песме, <i>Милуџин Миланковић</i>	150
Чик да погодите због чега су се посвађала два златна брата, <i>Добрица Ерић</i>	151
Врабац	159
Шта ти ради телевизија, <i>Дијана Плућ и Љиљана Маринковић</i>	163
 СЕТИ СЕ шта смо научили... ..	166
6. ДОБРО СЕ ДОБРИМ ВРАЂА	167
Мрав добра срца, <i>Бранислав Црнчевић</i>	168
Најбоље задужбине, <i>народна њрича</i>	171
Јетрвица адамско колено, <i>народна њесма</i>	174
Грџд, <i>Јанко Веселиновић</i>	178
Јабука	182
Јеленће, <i>народна песма</i>	184
Ружно паче, <i>Ханс Кристијан Андерсен</i>	186
Правила за изражајно читање и рецитовање	196
Правила за добро писање	196
Речник	197
Мали лексикон књижевних појмова	204
Тематски садржај	208
Садржај	212

ЧИТАНКА

за четврти разред основне школе
прво издање

аутори *Др Симеон Маринковић*
Славица Марковић

илустровала *Милица Ненадић*

речник и лексикон израдила *Виолета Бабић*

рецензенти *Проф. др Живојин Станојчић, Филолошки факултет у Београду*
Споменка Марковић, наставник разредне наставе, ОШ „Јосиф Панчић“ у Београду
Мр Слађана Илић, уредник

лектор *Виолета Бабић*

графичко обликовање *Душан Павлић*

припрема за штампу *Небојша Митић*

издавач *Креативни центар*
Градиштанска 8
Београд
Тел./факс: 011/ 38 20 464, 38 20 483, 24 40 659

уредник *Виолета Бабић*

за издавача *Дејан Беговић*

штампа *Публикум*

тираж

copyright © *Креативни центар, 2006*

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд